

LATVIJAS UNIVERSITĀTE  
JURIDISKĀ FAKULTĀTE  
CIVILTIESISKO ZINĀTŅU KATEDRA

**MANTOJUMA PIENĒMŠANAS FORMA UN TERMIŅI**  
**MAGISTRA DARBS**

Tiesību zinātnes maģistra studiju programmas  
2. kursa studente: **Līva Līce**  
Studenta apliecības Nr.: 1112126  
Darba vadītāja: **lekt., Mg. iur. Kristīne Zīle**

**Rīga 2017**

## ANOTĀCIJA

Maģistra darba „Mantojuma pieņemšanas forma un termiņi” pētījums ir vērsts uz mantojuma pieņemšanas institūta izpēti, proti, kādas darbības ir veicamas, lai mantojums būtu uzskatāms par pieņemtu, un kādā termiņā šīs darbības ir veicamas. Mantojuma pieņemšana ir būtisks process mantojuma tiesībās, tāpat būtiski ir izprast katras iesaistītās personas lomu mantošanas procesā, kā arī to tiesības un pienākumus. Lai mantojums būtu uzskatāms par pieņemtu, mantiniekam ir jāveic normatīvajos aktos minētās darbības. Lai gan Civillikums šobrīd neparedz speciālu formu mantojuma pieņemšanai, Notariāta likums nosaka, ka mantojums ir jāpieņem notariālā akta veidā.

Maģistra darba galvenais mērķis ir mantojuma pieņemšanas institūta analīze, vērtējot praksē esošās problēmas un pretrunas un tā rezultātā izsakot priekšlikumus to novēršanai.

Lai sasniegtu darbā izvirzītos mērķus, pētījuma uzdevumi galvenokārt ir balstīti uz mantojumu pieņemšanas priekšnoteikumu analīzi, mantojuma pieņemšanas formas regulējuma Civillikumā un Notariāta likumā salīdzināšanu kā arī termina “mantojuma inventārs” analīzi dažādos normatīvajos aktos. Darbā tiek akcentētas terminoloģijas pretrunas normatīvajos aktos, kas ir par pamatu nevienveidīgas prakses radīšanai.

Kopsavilkumā darba autore izdara secinājumus, ka mantojuma pieņemšanas institūtu ir nepieciešams uzlabot, veicot dažādus grozījumus ne tikai Civillikumā, bet arī Notariāta likumā. Civillikums tika pieņemts 1937.gadā, un mūsdienās vairākas Civillikuma normas ir zaudējušas savu nozīmi, bet vairākas normas nonāk pretrunā ar citām normām, jo tās ir nepecīzas.

Autore piedāvā novērst šobrīd normatīvajos aktos esošās pretrunas, ieviešot autores priekšlikumus praksē un novēršot esošo problēmsituāciju, kā arī nevienveidīgas prakses esību.

Atslēgvārdi: mantojuma pieņemšanas forma, inventāra saraksts, termiņi, zvērināts notārs, sekas

## **ABSTRACT**

The research of the Master's Thesis "Form and terms for acceptance of estate" is focused on the research of the institution of estate acceptance, i. e. actions required so that the estate was deemed accepted and the term within which they must be performed. Acceptance of estate is an important process in the inheritance law and it is also important to comprehend the role of each person involved in the succession process, as well as their rights and obligations. For the estate to be deemed accepted, a heir must perform the actions referred to in laws and regulations. Although the Civil Law currently does not stipulate a special form for the acceptance of an estate, the Notariate Law stipulates that an estate must be accepted in the form of a notarial act.

The main aim of the Master's Thesis is the analysis of the institute of estate acceptance, examining the problems and contradictions existing in practice and making suggestions to prevent them.

To achieve the aims of the Thesis, the research tasks are mainly based on the analysis of the prerequisites for estate acceptance, comparison of the regulation of estate acceptance form in the Civil Law and the Notariate Law, as well as analysis of the term "estate inventory" in different laws and regulations. The Thesis highlights terminology contradictions in laws and regulations, which are the basis for the creation of an inconsistent practice.

In the summary, the author of the Thesis makes a conclusion that the institution of estate acceptance should be improved by making various amendments not only to the Civil Law but also to the Notariate Law. The Civil Law was adopted in 1937 and nowadays several provisions of the Civil Law have rendered meaningless. Several provisions also contradict with other provisions since they are inaccurate.

The author offers to prevent the contradictions currently present in laws and regulations by implementing the author's suggestions in practice, as well as preventing the existing problems and the existence of an inconsistent practice.

Keywords: estate, acceptance, form, inventory list, terms, notary public

## АННОТАЦИЯ

Исследование, проведенное в магистерской работе «Форма и сроки принятия наследства» направлено на изучение института принятия наследства, а именно, какие действия и в какой срок необходимо совершить, для того чтобы считать наследство принятым. Принятие наследства важный процесс в наследственном праве, так же важно понять роль, права и обязанности каждой персоны участвующей в процессе наследства. Чтобы наследство считать принятым, наследник должен действовать в соответствии с нормативными актами. Несмотря на то, что Гражданский закон не предусматривает специальную форму принятия наследства, закон о Нотариате предусматривает, что наследство надо принимать в виде нотариального акта.

Главная цель магистерской работы, анализ института принятия наследства, оценивая существующие проблемы и противоречия в практике, в результате чего внести предложения по устранению таковых.

Для достижения выдвинутых в работе целей, задания исследования главным образом основаны на анализе предпосылок принятия наследства, сравнение регулирования принятия наследства в Гражданском законе и законе о Нотариате, а также анализ термина «наследственный инвентарь» в различных нормативных актах. В работе акцентированы противоречия терминологии в нормативных актах, что является причиной неоднообразной практики.

Резюмируя, автор делает вывод, что институт принятия наследства необходимо улучшить, посредством принятия поправок не только в Гражданском законе, но и в законе о Нотариате. Гражданский закон был принят 1937 году и в современном мире многие нормы Гражданского закона потеряли свой смысл, а некоторые из них вступают в противоречие с другими нормами, как не точные.

Автор предлагает устранить противоречия, существующие в нормативных актах посредством введения в практику предложений автора, устранив существующие проблемные ситуации и неоднообразную практику в данном вопросе.

Ключевые слова: наследство, принятие, форма, инвентаризационный список, сроки, присяжный нотариус.

## SATURA RĀDĪTĀJS

ANOTĀCIJA.....	2
ABSTRACT .....	3
АННОТАЦИЯ.....	4
IEVADS .....	6
1. PRIEKŠNOSACĪJUMI MANTOJUMA PIENĒMŠANAI.....	9
1.1. Mantojuma atklāšanās.....	9
1.2. Aicinājums mantot.....	12
1.3. Mantojuma esamība.....	13
1.4. Spēja mantot .....	17
1.5. Griba mantot .....	20
2. INVENTĀRA TIESĪBA .....	23
2.1. Jēdziens.....	23
2.2. Inventāra tiesību pielietošana praksē .....	24
3. MANTOJUMA PIENĒMŠANAS FORMA .....	31
3.1. Civillikumā noteiktā mantojuma pieņemšanas forma.....	32
3.2. Notariāta likumā noteiktā mantojuma pieņemšanas forma.....	35
3.3. Faktiskais valdījums mantojuma pieņemšanā.....	37
4. MANTOJUMA PIENĒMŠANAS TERMIŅŠ .....	41
4.1. Testamentā noteiktais termiņš.....	41
4.2. Notāra noteiktais uzaicinājuma termiņš.....	42
4.3. Likumā noteiktais uzaicinājuma termiņš .....	45
4.4. Termiņi mantojuma pieņemšanai ar inventāra tiesību .....	49
4.5. Termiņš faktiskajā valdījumā esoša mantojuma pieņemšanai .....	50
5. MANTOJUMA PIENĒMŠANAS SEKAS.....	54
KOPSAVILKUMS.....	58
IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS .....	61
DOKUMENTĀRĀ LAPA.....	68

## IEVADS

Dzīves laikā cilvēki ap sevi sadaudzina daudz dažādu lietu. Sākot ar pamatlietām, kas nepieciešamas ikkatram uz šīs pasaules, beidzot ar vērtīgiem īpašumiem un sīkiem niekiem, kas dzīvi padara krāšņāku un priecīgāku. Brīdī, kad cilvēka dzīve apstājas, cilvēka ķermenis tiek apglabāts, bet tā uzkrātās mantas paliek uz zemes. Mantas pāreju no mirušās personas uz tās mantiniekiem jau no seniem laikiem nodrošina mantošana. Ja nepastāvētu mantojuma tiesības, mantojuma atstājēja manta pēc personas nāves nevienam nepiederētu, tādējādi to varētu paņemt jebkura persona kā nevienam nepiederošu mantu.

Romiešu tiesībās tika radīta universālā sukcesija (lat. *successio universum ius defuncti*), kas nozīmēja mantnieka iestāšanos nomirēja tiesību un pienākumu kopumā kā vienā veselā vienībā, it kā turpinot nomirēja personu.<sup>1</sup> Arī Latvijas mantojumu tiesību sistēma ir balstīta uz romiešu tiesību principiem, nosakot, ka mantojums tiek iegūts ar mantojuma pieņemšanu.<sup>2</sup>

Lai gan mantojuma tiesības pēc būtības pastāv no senseniem laikiem, mantošana nav zaudējusi savu aktualitāti arī mūsdienās. Šajā gadā Notāru dienas ievaros 108 notāru birojos bezmaksas konsultācijas visā Latvijā saņēma ap 3200 cilvēku un lielākā daļa konsultāciju bija par mantojuma lietu kārtošanu.<sup>3</sup> Turpretim 2016. gadā bija visaugstākais mantošanas iesniegumu iesniegšanas skaits pēdējo piecu gadu laikā – pagājušā gada laikā pieteiktas 13 585 mantošanas lietas.<sup>4</sup>

Mantojuma pieņemšana ir mantnieka tiesības, nevis pienākumus, izņemot gadījumu, kad pastāv līgumiskais mantnieks un mantojuma līgumā nav pielīgtas tiesības mantojumu atraidīt. Mantojuma pieņemšanai ir jāpievērš būtiska uzmanība mantojuma procesā. Pieņemot mantojumu, mantnieks iestājas mantojuma atstājēja vietā. Izdarot izvēli par mantojuma pieņemšanu, mantniekam ir jāsaprot, ka tas ir atbildīgs solis, jo, pieņemot mantojumu, mantnieks pieņem visu mantojuma masu – kā mantojuma aktīvus (mantu), tā pasīvus (parādsaistības). Ja mantojuma masā ietilpst parādsaistības, mantniekam pieņemot mantojumu, par tām būs pašam jāatbild ar visu savu mantu vai mantojuma apmērā (ja mantnieks izmanto inventāra tiesību). Pastāv iespēja, ka mantojuma pieņemšana mantnieku var nostādīt nelabvēlīgākā ekonomiskā situācijā nekā mantnieks atradās pirms mantojuma pieņemšanas.

---

<sup>1</sup> Kalniņš V. Romiešu civiltiesību pamati. Rīga: Zvaigzne, 1977., 173. lpp.

<sup>2</sup> Turpat, 191. lpp.

<sup>3</sup> Mikasenkova M. Visvairāk interesējas par mantojuma lietu kārtošanu. Staburags, 2017. gada 7. marts. Pieejams: <http://news.lv/Staburags/2017/03/07/visvairak-interesejas-par-mantojuma-lietu-kartosanu> [aplūkots 2017.gada 21.martā].

<sup>4</sup> Gabre A. Notāri iedrošina un aicina nebūt vienaldzīgiem. Neatkarīgā Rīta Avīze Latvijai, 2017. gada 1. marts. Pieejams: [http://news.lv/Neatkariga\\_Rita\\_Avize\\_Latvijai/2017/03/01/notari-iedrosina-un-aicina-nebut-vienaldzīgiem](http://news.lv/Neatkariga_Rita_Avize_Latvijai/2017/03/01/notari-iedrosina-un-aicina-nebut-vienaldzīgiem) [aplūkots 2017. gada 16. aprīlī].

Laikam ejot, mantojuma tiesības ir modernizētas, ieviešot dažādas tiesības un pienākumus par mirušā mantas saņemšanu. Tāpat laika gaitā mantojuma atstājējam, dzīvam esot, radās iespēja izteikt gribu par mantas novēlēšanu pēc nāves.

Latvijas mantojuma tiesībās pastāv divi mantojuma pamati: 1) mantojuma atstājēja tiesīgi izteikta griba (mantojuma līgums vai testaments) un 2) likums.

Mantošanas pamati prioritārā secībā:

- 1) mantojuma līgums;
- 2) testaments;
- 3) likums.

Visi trīs mantošanas pamati var pastāvēt katrs atsevišķi, kombinēti un kopīgi. Piemēram, Raivo var noslēgt mantojuma līgumu ar draugu Zigi par velosipēdu, testamentā savu māju novēlēt māsiņai Ievai, bet pārējo Raivo mantu pēc viņa nāves varēs mantot radnieki, pamatojoties uz likumisko mantošanu.

Piemēram, Serbijas tiesības atzīst mantošanu tikai pēc likuma un testamenta. Mantošanas līgumi Serbijas tiesībās nepastāv, proti, ar likumu ir noteikts, ka nedrīkst nozīmēt mantinieku ar līgumu, slēgt līgumu par mantojuma sastāvu vai rīkoties ar nākotnes mantojuma līguma formā. Piemēram, vīrs un sieva laulību līgumā nevar regulēt jautājumus par mantojuma kārtību, piemēram, vienojoties, ka vīra atsevišķo mantu mantos viņa meita no iepriekšējās laulības. Šāds līgums nebūs spēkā.<sup>5</sup> Šāda pati mantošanas sistēma pastāv arī Nīderlandē.<sup>6</sup> Iepriekš minētais apstiprina faktu, ka mantojuma pieņemšanas institūts starp dažādām valstīm ir atšķirīgs.

Ņemot vērā, ka mantojuma masā var ietilpt kā mantas aktīvi, tā arī pasīvi, mantojuma pieņemšana būtu uzskatāma par ļoti atbildīgu soli mantojuma tiesībās.

Šis pētījums sniedz ieskatu mantojuma pieņemšanas institūtā, proti, kādas darbības ir veicamas, lai mantojums tiktu uzskatāms par pieņemtu, un kādā termiņā šīs darbības ir veicamas. Mantojuma pieņemšana ir būtisks process mantojuma tiesībās, tikpat būtiski ir izprast katras iesaistītās personas nozīmi mantošanas procesā un to gulstošos pienākumus un tiesības. Lai mantojums būtu uzskatāms par pieņemtu, mantiniekam ir jāveic normatīvajos aktos minētās darbības. Lai gan Civillikumā šobrīd nav paredzēta speciāla forma mantojuma pieņemšanai, Notariāta likumā ir noteikts, ka mantojums ir jāpieņem notariālā akta veidā.

---

<sup>5</sup> Vukotičs M. (Miloš Vukotić) Pārskats par Serbijas mantošanas tiesībām. Jurista Vārds, 2017. gada 17. janvāris. Pieejams: [http://news.lv/Jurista\\_vards/2017/01/17/parskats-par-serbijas-mantosanas-tiesibam](http://news.lv/Jurista_vards/2017/01/17/parskats-par-serbijas-mantosanas-tiesibam) [aplūkots 2017. gada 28. janvārī].

<sup>6</sup> Nīderlandes Civillikuma (Dutch Civil Code) 4:4 panta otrā daļa. Pieejams: <http://www.dutchcivilaw.com/civilcodebook044.htm> [aplūkots 2017. gada 26. martā].

**Maģistra darba mērķis** ir izpētīt mantojuma pieņemšanas institūtu, aplūkot Latvijā esošo normatīvo regulējumu par mantojuma pieņemšanu un nepilngadīgo personu mantisko interešu nodrošināšanu. Vērtējot problēmas un pretrunas praksē, to novēršanai izteikt priekšlikumus normatīvo aktu grozīšanai.

**Maģistra darba mērķa sasniegšanai ir izvirzīti šādi uzdevumi:** 1) izpētīt un izprast mantojuma institūta būtību; 2) pētīt un analizēt praksi par mantojuma pieņemšanu, izpētīt un analizēt Latvijas Republikas normatīvo regulējumu par mantojuma pieņemšanu; 3) identificēt praksē sastopamos problēmjaucējumus, kuri ir saistīti ar mantojuma pieņemšanas institūtu; 4) vajadzības gadījumā sniegt ierosinājumus problēmjaucējumu atrisināšanai un nevienveidīgas prakses novēršanai tiesiskajā regulējumā.

Maģistra darba izstrādāšanā darba autore izmantoja tādas zinātniskās pētniecības metodes kā vēsturiskā metode (pētot terminoloģiju un mantošanas izpratnes attīstību), salīdzināšanas metodi (salīdzinot un analizējot dažādu autoru viedokļus, tiesu praksi un tiesisko regulējumu dažādās valstīs), analītisko metodi (vērtējot iespēju ieviest kā obligātu formu mantojuma pieņemšanai – gribu izsakot rakstveidā, kas noformējams kā notariāls akts, un mantojuma inventāra sarakstu sastādīšanu nodot bāriņtiesas kompetencē vienmēr, kad mantojums piekrīt nepilngadīgai personai), gramatisko metodi (noskaidrojot mantojuma tiesību normas jēgu no valodnieciskā viedokļa), sistēmisko metodi (noskaidrojot mantojuma tiesību normas jēgu saistībā ar citām tiesību normām tiesību aktos) un teleoloģisko metodi (analizējot mantojuma tiesību normas, noskaidrojot to jēgu, pamatojoties uz lietderīgu un taisnīgu mērķi, kas ar attiecīgo tiesību normu ir jāsasniedz).

Darbā tiek analizēti nacionālie tiesību akti, tiesu prakse un literatūra, kas attiecas uz mantojuma tiesībām Latvijā, kā arī tiek analizēti nacionālie tiesību akti kopsakarā ar ārvalstu tiesisko regulējumu.

Pētījuma izstrādāšanai ir izmantota galvenokārt latviešu valodā pieejamā literatūra un angļu valodā pieejamie ārvalstu normatīvie akti.

**Maģistra darbs sastāv** no 68 lapām un piecām nodaļām, kurās apskatītas tādas tēmas kā priekšnosacījumi mantojuma pieņemšanai, mantojuma pieņemšanas forma, inventāra tiesības, mantojuma pieņemšanas termiņi un mantojuma pieņemšanas sekas.

Kopsavilkumā darba autore izdara secinājumus, ka mantojuma pieņemšanas institūtu ir nepieciešams uzlabot, veicot dažādus grozījumus ne tikai Civillikumā, bet arī Notariāta likumā. Civillikums tika pieņemts 1937. gadā, un mūsdienās vairākas Civillikuma normas ir zaudējušas nozīmi, bet dažas normas ir pretrunā ar citām normām, jo ir neprecīzas.

## 1. PRIEKŠNOSACĪJUMI MANTOJUMA PIEŅEMŠANAI

Mantojuma pieņemšana ir tiesiski saistoša mantot aicinātā gribas izteiksme iestāties mirušā mantisko attiecību kopībā, taču, lai mantot aicinātais varētu paust savu gribu par mantojuma pieņemšanu vai atraidīšanu, jāpastāv likumā noteiktajiem priekšnosacījumiem.

Juridiskajā literatūrā ir minēts, ka, lai persona varētu izteikt gribu mantojumu pieņemt, ir jāizpildās diviem priekšnosacījumiem. Kā likumiskiem, tā arī testamentāriem un līgumiskiem mantiniekiem jāpiedzīvo mantojuma atklāšanās un reizē ar to jānotiek aicinājumam mantot. Turpretim citur tiek minēts, ka mantnieka tiesība uz mantojumu ietver četrus institūtus: mantojuma atklāšanās, aicinājums mantot, mantojuma iegūšana un mantnieka tiesiskais stāvoklis.<sup>7</sup>

Pēc autores domām, iepriekšminētie priekšnosacījumi ir jāpapildina, kopā veidojot piecus priekšnosacījumus, kam ir jāizpildās, lai personas varētu mantojumu pieņemt, proti:

- 1) jāpiedzīvo mantojuma atklāšanās;
- 2) jānotiek aicinājumam mantot;
- 3) jāpastāv mantojuma masai;
- 4) personai jāpiemīt spējai pieņemt mantojumu;

5) personai jāpiemīt gribai mantot, jo ar aicinājumu mantot mantniekam tikai rodas iespēja kļūt par mantnieku. Lai mantojumu pieņemtu, nepieciešams, lai mantot aicinātais izteiktu savu gribu pieņemt tam piekritušo mantojumu.

### 1.1. Mantojuma atklāšanās

Pirmais un, pēc autores domām, svarīgākais brīdis mantojuma tiesībās ir mantojuma atklāšanās (*delatio hereditatis*), jo līdz mantojuma atstājēja nāvei vai līdz personas izsludināšanai par mirušu iespējamiem šīs personas mantiniekiem nepastāv nekādu tiesību uz mantojumu. Civillikuma 687. pantā ir noteikts, ka mantiniekiem jāpiedzīvo tā atklāšanās, lai mantojumu pieņemtu. Mantot var tikai no personas, kura ir mirusi. Tikai ar mantojuma atklāšanās brīdi līgumiskais, testamentārais un likumiskais mantnieks iegūst mantošanas tiesības un ar mantojuma atstājēja nāvi tam rodas tiesības pieņemt mantojumu. Tikai manta, kas piederējusi personai, kura ir mirusi, mantošanas ceļā var pāriet no mantojuma atstājēja uz mantnieku īpašumu, turpretim nevienam nepiederošu mantu (*res nullis*) mantot nav iespējams. Tāpat nav iespējams mantot no juridiskas personas – mantojuma atstājējs var būt tikai fiziska persona, juridiska persona nekad nav mantojuma atstājējs.

---

<sup>7</sup> Sinaiskis V. Mantojuma tiesības. Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1940, Nr.1,20.lpp. Citēts pēc: Gencs, Z. Mantošana. Zinātniski praktiskais komentārs. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 254.-255.lpp.

Līdz ar mantojuma atklāšanos nekavējoties iestājas Civillikuma 389. pantā noteiktais aicinājums mantot. Ja nav izpildījies šis priekšnoteikums – mantojums nav atklājies –, mantiniekiem nepastāv tiesības mantot ne pēc mantojuma atstājēja tiesīgi izteiktās gribas (testamenta vai mantojuma līguma), ne pēc likuma. Turklāt, ja mantinieks ir paudis gribu mantojumu pieņemt, mantojuma atstājējam vēl dzīvam esot, izteiktā griba mantiniekam nav saistoša.

**Piemērs.** Liepiņu ģimenes saietā Rūdis Liepiņš saviem trīs bērniem izteica vēlmi, lai visi trīs bērni pēc Rūda Liepiņa nāves turpina kopīgi saimniekot viņa īpašumā. Divi dēli tēvam apsolīja īpašumu pārņemt mantojumā un palikt tur saimniekot, taču trešais – jaunākais dēls tēvam teica, ka nevēlas saimniekot tēva īpašumā, jo plāno pārcelties uz dzīvi Spānijā. Kad Rūdis Liepiņš nomirs, dēlu izteiktās gribas ģimenes saietā nebūs saistošas nevienam no mantiniekiem. Tie varēs katrs kā pieņemt, tā arī atraidīt sev piekrītošo mantojumu.

Saskaņā ar Civillikuma 655. pantu mantojums atklājas ar mantojuma atstājēja nāvi (faktisko jeb fizisko nāvi: ir kļuvis zināms, ka persona patiešām ir mirusi – konstatēts nāves fakts un par mantojuma atstājēja nāvi nav šaubu) vai ar personas izsludināšanu par mirušu ar tiesas lēmumu (tiesiski pieņemts fakts, ka persona ir mirusi, bet nav tiešu pierādījumu, kas apstiprinātu personas nāves faktu, – ja mantojuma atstājējs ir izsludināts par mirušu ar tiesas lēmumu).

Ministru kabineta noteikumu Nr. 618 “Noteikumi par mantojuma reģistra un mantojuma lietu vešanu” 24. punktā ir noteikts, ka mantojuma atstājēja nāvi apliecina miršanas apliecība vai ārvalstīs izsniegts dokuments, kas apliecina miršanas fakta reģistrāciju. Turklāt iepriekšminēto noteikumu 27. punktā ir noteikts, ka gadījumā, ja nav pieejama miršanas apliecība vai ārvalstīs izsniegts dokuments, kas apliecina miršanas fakta reģistrāciju, mantojuma lietai pievieno dzimtsarakstu iestādes izsniegtus norakstus, izrakstus vai izziņas no civilstāvokļa aktu reģistru ierakstiem.

Ir svarīgi norādīt, ka Civillikuma 655. pantā ir norāde par mantojuma atklāšanos ar mantojuma atstājēja izsludināšanu par mirušu ar tiesas lēmumu, taču Civilprocesa likuma 286. pantā ir noteikts, ka tiesa šādā gadījumā taisa spriedumu par pazudušās personas izsludināšanu par mirušu. Pētot tiesu praksi, autore secina, ka arī praksē tiesas šādā gadījumā taisa spriedumu, nevis lēmumu (skatīt, piemēram, Liepājas tiesas 2014. gada 16. maija spriedumu lietā Nr. C20129914, Rīgas rajona tiesas Siguldā 2015. gada 28. aprīļa spriedumu lietā Nr. C35112114, Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2016. gada 16. novembra

spriedums lietā Nr. C30618515). Ņemot vērā iepriekš minēto, ir nepieciešams precizēt Civillikuma 655. pantu, izsakot to šādā redakcijā:

„Mantojums atklājas ar mantojuma atstājēja nāvi vai ar viņa izsludināšanu par mirušu ar tiesas spriedumu.”

Īpaša nozīme ir piešķirama mantojuma atklāšanās laikam. Civillikuma 412. pantā ir noteikts, ka mantojuma atklāšanās laiks ir jāievēro, nosakot radniecības tuvumu. Ņemot vērā, ka mantojuma atstājēja visi radnieki nevar mantot vienlaikus, Civillikuma 403. pantā ir noteikts, ka mantošana notiek, pamatojoties uz radniecības pakāpju tuvumu, kādā mantinieki manto. Turpretim nākamajā pantā ir uzskaitītas četras likumisko mantinieku šķiras, pēc kurām ir jāvadās: zemākas šķiras mantinieks nemanto, ja savu gribu mantot izteicis kāds augstākas šķiras mantinieks.

Runājot par mantojuma atklāšanās momentu, netiek runāts tikai un vienīgi par mantojuma atklāšanās dienu. Liela nozīme konkrētos gadījumos var būt arī mantojuma atklāšanās laikam – stundai, minūtei, pat sekunde. Laika precīza noteikšana līdz pat sekundēm ir nozīmīga gadījumos, kad vienā dienā iestājas divu personu nāve, no kurām viens ir mantojuma atstājējs, bet otrs ir mantinieks. Šādā gadījumā ir svarīgi noskaidrot, kura no abām personām ir nomirusi agrāk, jo laika precīza noskaidrošana var radīt dažādas tiesiskas sekas, tostarp var mainīties mantinieku loks. Civillikuma 656. pantā tiek regulēta situācija, kurā nav iespējams noteikt, kura no personām ir dzīvojusi ilgāk: tādā gadījumā personas ir atzīstamas par vienlaikus mirušām (kommoriētām<sup>8</sup>) personām.

Iepriekšminētā panta otrā daļa attiecināma uz izņēmuma situāciju, proti, ja mirušie ir bijuši savstarpējās augšupējo un lejupējo attiecībās, tad šaubu gadījumā ir jāpieņem, ka lejupējie miruši vēlāk par augšupējiem. Ja lejupējie nav bijuši pilngadīgi, uzskatāms, ka tie miruši ātrāk par augšupējiem. Šāds regulējums ir ietverts, pieņemot, ka nepilngadīga persona ir mazāk spēcīgāka par pilngadīgu.

**Piemērs.** Aivars (20 gadi) ir Birutas (22 gadi) brālis. Aivars ar Birutu cieta autokatastrofā, kā rezultātā abi gāja bojā. Nav zināms, kura no personām mirusi agrāk. Saskaņā ar Civillikuma 565. pantu ir secināms, ka abas personas ir mirušas reizē un līdz ar to abas personas viena no otras neko nemanto.

<sup>8</sup> Divas vai vairāk personas, kas mirušas nedabiskā nāvē kādā nelaimē, piem., kaujā, kuģa vai lidmašīnas katastrofā u.tml.

**Piemērs.** Anna ir Laimoņa (17 gadi) māte. Abas personas cieta autoavārijā, kuras rezultātā abas gāja bojā. Nav iespējams konstatēt, kura no personām nomira pirmā.

Saskaņā ar Civillikuma 656. panta otro daļu ir secināms, ka Laimonis ir nomiris agrāk par Annu.

**Piemērs.** Vilnis ir Edgara (35 gadi) tēvs. Abas personas cieta aviokatastrofā, un nav iespējams konstatēt, kura no personām nomira pirmā.

Saskaņā ar Civillikuma 565. panta otro daļu ir prezumējams, ka Vilnis nomira agrāk par Edgaru.

Mantojuma atklāšanās brīdis ir svarīgs ne tikai lai noteiktu mantinieku loku, bet arī mantinieka tiesības. No mantojuma atklāšanās momenta ir atkarīgs mantojuma pieņemšanas termiņš, kura laikā mantot aicinātajam ir jāizsaka sava griba par mantojuma pieņemšanu. Mantojuma atklāšanās moments ir svarīgs arī tāpēc, lai noteiktu mantojuma masu, jo mantot var tikai to, kas mantojuma atstājējam piederēja un uz ko tam bija tiesības mantojuma atstājēja nāves brīdī.

## **1.2. Aicinājums mantot**

Mantojums atklājas mantojuma atstājēja nāves dienā, un tas pats par sevi ir uzskatāms par aicinājumu mantiniekiem pieņemt mantojumu.

Aicinājums mantot nosaka mantošanas pamatu. Mantot aicinātais var mantot pēc mantojuma atstājēja pēdējās gribas (testamenta, mantojuma līguma) vai likuma, kā arī pastāv iespēja mantot kombinēti (daļu mantot pēc testamenta, bet daļu pēc likuma, daļu pēc mantojuma līguma, daļu pēc testamenta un daļu pēc likuma).

Civillikumā ir strikti nodalīts aicinājuma mantot moments no mantojuma iegūšanas. Mantojuma pieņemšana ir tiesiski saistoša mantot aicinātā gribas izteiksme iestāties mirušā mantisko attiecību kopībā.<sup>9</sup> Iespēja kļūt par mantinieku rodas brīdī, kad mantojuma atstājējam iestājas nāve, bet mantojuma iegūšana ir saistīta ar personas subjektīvo gribu pieņemt mantojumu. Aicinājums pats par sevi rada personai – mantiniekam – tiesības izteikt savu gribu par mantojuma pieņemšanu, bet aicinājums pats par sevi mantiniekam nerada nekādas tiesiskas sekas.

Civillikuma 384. pantā ir noteikts, ka tiesību iestāties mirušā mantisko attiecību kopībā sauc par mantojuma tiesību, turpretim personu, kam pieder tāda tiesība, sauc par mantinieku. Tātad

---

<sup>9</sup> Gencs Z. Civillikuma komentāri. Otrā daļa. Mantojuma tiesības (655.-840. pants). Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2012, 103.lpp.

ikviena persona, kurai piemīt tiesības iestāties mirušā mantisko attiecību kopībā, sauc par mantinieku. Likumā nav ietverts, ka persona, kura tiek apstiprināta mantojuma tiesībās, ir mantinieks; mantinieks ir persona, kurai ir tiesības saņemt mantojumu. Neraugoties uz iepriekš minēto, Civillikuma 688. pantā ir noteikts, ka ar aicinājumu mantot nodibinās vienīgi iespēja kļūt par mantinieku. Juridiskajā literatūrā<sup>10</sup> tiek minēts, ka iepriekš minētajos pantos nav saskatāma pretruna, jo Civillikumā jēdziens “mantinieks” tiek lietots šaurākā nozīmē – attiecinot uz personu, kura ir apstiprinājusies mantojuma tiesībās, un plašākā nozīmē – attiecinot uz personu, kurai ir tiesības iestāties mirušās personas vietā, pārņemot tās mantu un saistības.

### 1.3. Mantojuma esamība

Mantojums (lat. *hereditas*), mantojuma masa, mantojamā manta vai mantošanas tiesību objekti ir manta, kas mantojuma atstājējam ir piederējusi dzīves laikā, un tās ir viņa mantiskās tiesības, kas realizējamas vēl pēc mantojuma atstājēja nāves.<sup>11</sup> Mantojuma galvenā sastāvdaļa ir mantojuma atstājējam piederošā manta un ar mantu saistītās saistības. Ja mantojuma atstājējam nepieder nekāda veida mantas un saistības, kas ir par labu mantiniekiem, mantiniekiem nav vērts iestāties mantojuma atstājēja vietā, jo situācija nemainīsies – mantiniekiem neradīsies ne mantas pieaugums, ne atrāvums.

Civillikuma 382. pantā ir noteikts, ka mantojums ir kopība, kurā ietilpst visa kustamā un nekustamā manta, kā arī citiem atdodamās tiesības un saistības, tostarp mantu aktīvs un pasīvs, kas mirušam vai par mirušu izsludinātam piederējušas viņa patiesās vai tiesiski pieņemamās nāves laikā.

**Piemērs.** Ainis ir Adrijas tēvs. Ainis nodzīvoja garu mūžu un mantojumā atstāja māju, 100 kapitāla daļas sabiedrībā ar ierobežotu atbildību „Lauku veltes”, automašīnu un parādsaistības 100 000 EUR apmērā. Pēc Aiņa nāves viņa meita Adrija var mantojumu pieņemt tikai kopumā – kā aktīvus, tā arī pasīvus.

Tātad mantinieks mantojumu var pieņemt kopumā – pieņemot gan mantojuma aktīvus, gan pasīvus, nevis veicot mantojuma masas sadali pēc saviem ieskatiem.

Kā noteikts Civillikuma 1034. pantā, ar īpašnieka nāvi īpašuma tiesības pāriet uz mantinieku. Civillikuma 1519. pantā ir noteikts, ka pie mantiniekiem pāriet arī no līguma izrietošās tiesības un saistības, ciktāl tās nav tīri personiskas, pāriet pie līdzēju mantiniekiem.

<sup>10</sup> Gencs Z. Mantošana. Zinātniski praktisks komentārs. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 18.lpp.

<sup>11</sup> Pavars A. Mantošanas tiesības (Pēc Latvijas PSR Civilkodeksa). Rīga: Liesma, 1968, 14.lpp.

Arī Civillikuma 703. pantā ir noteikts, ka, tāpat kā lietu tiesības, arī visi tie mantojuma atstājēja prasījumi, kas nav piekrituši vienīgi viņam personīgi, pāriet uz mantinieku.

Tātad mantinieks var iestāties mantojuma atstājēja vietā tad, ka mantojuma atstājējam ir kādas lietas īpašumtiesības vai tam piemīt saistības (prasījuma tiesības, saistību tiesības (kā tiesības, tā arī pienākumi)), taču rodas jautājums – kas ir tie prasījumi, kas tiek atzīti par personīgiem un kuri nepāriet uz mantinieku.

Vēloties sameklēt tiesas nolēmums lietās, kurās ir pieminēts Civillikuma 703. pants, darba autore konstatē, ka šādu nolēmumu nav daudz. Praksē ir pausta atziņa, ka nav pamata uzskatam, ka prasījums pret nekustamā īpašuma pircēju par pirkuma maksas samaksu būtu pielīdzināms personiskai prasībai, tādēļ uz mantinieku pāriet prasījuma tiesība par pirkuma maksas samaksu, ja samaksa nav veikta.<sup>12</sup> Turpretim Administratīvā apgabaltiesa lēmumā analizē mantojuma atstājēja pensijas aprēķina vai pārrēķina tiesiskumu, nonākot pie secinājuma, ka mantiniekiem nav atzīstamas tiesības prasīt pēc mantojuma atstājēja nāves aprēķināt vai pārrēķināt un izmaksāt pensiju mirušajai personai, taču mantiniekiem ir tiesības turpināt mantojuma atstājēja jau uzsāktu individualizētu administratīvo procesu par pensijas aprēķina vai pārrēķina tiesiskumu, pārņemot un turpinot jau uzsāktu procesu.<sup>13</sup> Rīgas apgabaltiesa spriedumā norādījusi, ka morālās kompensācijas piedziņa ir personisks prasījums un apstrīdētā tiesiskā attiecība nepieļauj tiesību pārņemšanu, atzīstot, ka konkrētajā gadījumā ir pamats piemērot Civilprocesa likuma 223. panta 7. punkta noteikumus un izbeigt tiesvedību daļā par morālās kompensācijas piedziņu.<sup>14</sup> Juridiskajā literatūrā kā personiskas dabas tiesības tiek minētas tiesības uz uzturlīdzekļiem, kā arī pienākums maksāt uzturlīdzekļus, tiesības vadīt automašīnu, tiesības saņemt atlīdzību par nodarīto kaitējumu, personiska darba pienākumu veikšana vai darbības, pamatojoties uz pilnvarojuma līguma, ir cieši saistītas ar pašu personu, tad šāda veida tiesības nepāriet uz mantiniekiem, bet gan izbeidzas ar mantojuma atstājēja nāvi.

Pēc autores domām, mantojums nav lietu kopība vien, jo mantojumā ietilpst ne tikai visa mantojuma atstājējam piederējusi kustamā un nekustamā manta: mantojuma masā ietilpst arī mantojuma atstājēja tiesības un saistības. Iepriekš minēto apstiprina arī juridiskajā literatūrā paustā atziņa, ka Civillikuma 1407. pantā būtu nepieciešams ietvert precīzu norādi uz mantojumu kā juridisku personu, jo mantojums ir tiesību un saistību sakopojums, bet ne lietu

---

<sup>12</sup> Rīgas rajona tiesas 2016. gada 14. novembra spriedums lietā Nr. C33257915. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/295676.pdf> [aplūkots 2017. gada 13. februārī].

<sup>13</sup> 2016.gada 25.oktobra Administratīvā apgabaltiesas lēmums lietā Nr. A420457013. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/284711.pdf> [aplūkots 2017. gada 13. februārī].

<sup>14</sup> Rīgas apgabaltiesas 2013. gada 6. novembra spriedums lietā Nr.C33350710 Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/143888.pdf> [aplūkots 2017. gada 28. janvārī].

kopība – kā Civillikuma 849. panta izpratnē.<sup>15</sup> Pie mantojuma masas ir pieskaitāma mirušā vēl neizņemtā darba alga, citas viņam pienākošās naudas summas, piemēram, kompensācijas, dividendes, akcijas, noguldījumi ar procentiem.

Pastāv iespēja, ka mantinieki vērsas pie notāra, lai apstiprinātos mantojuma tiesībās, taču mantot aicinātajiem nav zināms, kas ietilpst mantojuma masā. Pieņemot mantojumu ar inventāra sarakstu, mantiniekiem var tapt zināms, ka mantojuma masā nav ne transportlīdzekļu, ne nekustamā īpašuma, ne uzkrājumu bankas kontos. Šādos gadījumos notāriem būtu jāizdod mantojuma apliecība, kura apliecina mantinieka mantošanas tiesības, neuzskaitot konkrētas mantojuma sastāvdaļas. Parasti mantojuma apliecībā norāda mantojamo mantu un tiesības un tās ir norādāmas saskaņā ar mantinieku iesniegto mantas sarakstu. Turpretim likumdevēja mērķis, paredzot mantojuma apliecībā iekļaut konkrētas mantojuma sastāvdaļas, bija nodrošināt nodevu iekasēšanu, kā arī zvērināta notāra amata atlīdzības aprēķināšanu.<sup>16</sup> Tātad mantojuma apliecība nav īpašumu tiesību pierādošs dokuments. Arī Augstākā tiesa savā lēmumā ir norādījusi, ka “apstākļi, ka [pers.C] ir uzrakstījusi iesniegumu par mantojuma pieņemšanu, nevar būt par pamatu, lai viņu atzītu par nekustamā īpašuma [adrese 1], īpašnieci.”<sup>17</sup> Iepriekš minēto apstiprina arī Ministru kabineta noteikumu Nr. 618. “Noteikumi par mantojuma reģistra un mantojuma lietu vešanu” 107. punktā minētais “Zvērināta notāra izsniegtā mantojuma apliecība apliecina mantinieka mantošanas tiesības, bet neaplicina īpašuma piederību mantojuma atstājējam.”

Pēc autores domām, mūsdienās mantojuma apliecībā tiek iekļautas ziņas tikai par publiskajos reģistros reģistrētu nekustamu (ēkas, būves, meži, lauksaimniecības zeme) vai kustamu mantu (transportlīdzekļi, nauda), kā arī vērtīgas un personiska rakstura lietas, piemēram, mākslas darbi vai ne tik vērtīgas mantas pēc tirgus cenas, bet mantinieku piešķirtā vērtība konkrētam priekšmetam, piemēram, koka lāde, kura ceļojusi no paaudzes uz paaudzi un vērtību tai piešķir īpašība, ka tā ir piederējusi senčiem un senču senčiem.

---

<sup>15</sup> Tieslietu ministrijas 2007. gada Pētījums par Civillikuma lietu tiesību daļas pirmās, otrās un trešās daļas modernizācijas nepieciešamību, 9. lpp. Pieejams: <https://www.tm.gov.lv/lv/nozares-politika/petijumi> [aplūkots 2016. gada 15. aprīlī], Kalniņš E. Privāttiesību teorija un prakse. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 37. lpp un Balodis K. Ievads civiltiesībās. Rīga: Zvaigzne ABC, 2007, 106.lpp.

<sup>16</sup> Damane L., Zīle K. Latvijas Universitātes 75. konference Sekcija „Vides, procesuālo un komercietību problēmas”. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=Am7nbn4s4C0&t=6910s> [aplūkots 2017. gada 23. martā].

<sup>17</sup> Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2013. gada 6. augusta lēmums lietā Nr. C02021113. 103-104.lpp. Pieejams:<https://www.tiesas.lv/Media/Default/Page/Latvijas%20apgabaltiesu%20un%20Zemesgr%C4%81matu%20noda%C4%BCu%20tiesne%C5%A1u%20san%C4%81ksm%C4%93m%20par%20izsoles%20aktu%20pietiekumu%20lietu%20noform%C4%93%C5%A1anas%20un%20izskat%C4%AB%C5%A1anas%20probl%C4%93mjaut%C4%81jumiem.doc> [aplūkots 2017. gada 23. martā].

Iepriekš minētās mantas tiek iekļautas mantojuma apliecībā, jo to pārreģistrēšanai uz mantinieka vārda nepieciešams konstatēt jaunās īpašumtiesības pār mantu, tiesības kļūt pilntiesīgam mantas īpašniekam. Papildus autore vēlas norādīt, ka mantinieku interesēs var būt tādas neregistrētas mantas norādīšana, kuru vēlāk mantinieks vēlēsies tomēr reģistrēt un kuras reģistrācijai būs nepieciešams norādīt iegūšanas veids. Turpretim vērtīgas kustamas mantas norāda mantojuma apliecībā, lai vēlāk mantinieku starpā nerastos strīds par mantojuma daļas piekritību.

Saskaņā ar Civillikuma 382. pantu mantojums ir kopība, kurā ietilpst visa kustamā un nekustamā manta un Notariāta likuma 318. panta pirmās daļas 6. punktā ir norādīts, ka mantojuma apliecībā norāda mantojamās mantas sastāvu. Ņemot vērā iepriekš minēto, mantojuma masā ietilpst jebkurš priekšmets, pat visniecīgākā un nevērtīgākā daļa, kas ir piederējusi mantojuma atstājējam.

Ja mantojuma atstājēja īpašumā ir māja, praksē šādā gadījumā netiek aicināts zvērināts tiesu izpildītājs ar lūgumu aprakstīt mājā esošās mantas un noteikt mājā esošo mantu vērtību. Tādas lietas kā ledusskapis, galds, krēsli, kumode, dārza nojume, šūpoles, pārvadājamā pirts netiek mantojuma apliecībās minētas, lai gan mantojuma masā ietilpst, iespējams, arī šādas mantojuma atstājēja lietas.

Pirmām kārtām lūgums mantojuma apliecībā ietvert pilnīgi visas mantojuma atstājējam piederošās mantas nebūtu mantinieku interesēs, jo, mantojuma masas vērtībai pieaugot, palielinās arī notāra amata atlīdzība, otrkārt, autores ieskatā, nav iespējams norādīt mantojuma atstājēja visas piederošās mantas līdz pašai pēdējai lietai, kas mantojuma atstājējam ir piederējusi, padarot mantojuma lietas kārtošanu nesamērīgi sarežģītu. Pēc autores domām mantojuma apliecībā ir nepieciešams uzskaitīt mantojamo mantu.

Ņemot vērā iepriekš minēto, ir nepieciešams papildināt Notariāta likuma 318. panta pirmās daļas sesto punktu, izsakot šādā redakcijā:

Mantojuma apliecībā norāda:

6) mantojamās mantas sastāvu (publiskos reģistros reģistrēta kustama, nekustama manta, kā arī tāda neregistrēta manta, kuras vienas vienības apmērs pārsniedz 500 euro);

Civillikuma 1407. pantā ir norādīts juridiskas personas definīcija, bet tajā netiek minēta mantojuma masa, – “par juridiskām personām atzīstamas valsts, pašvaldības, personu apvienības, iestādes, nodibinājumi un lietu kopības, kurām piešķirta juridiska personība”, turpretim Civillikuma 383. pantā ir noteikts, ka mantojums ir juridiska persona, kas var iegūt tiesības un uzņemties saistības, proti, mantojums var piedalīties civiltiesiskajās attiecībās – slēgt

darījumus, būt dalībnieks civilprocesā. Mantojums kļūst par tiesību subjektu (juridisku personu) mantojuma atstājēja nāves brīdī un turpina pastāvēt kā tiesību subjekts līdz brīdim, kad mantinieki pieņem un iegūst mantojumu – likumā paredzētos gadījumos apstiprinās mantojuma tiesībās un kļūst par mantas īpašniekiem, iegūst mantojuma atstājēja saistības kā savas personiskās saistības. Mantojums kā juridiska persona pati sevi nespēj pārstāvēt, tāpēc likumā noteiktajā kārtībā ieceltais mantojuma aizgādānis, testamenta izpildītājs vai arī mantinieks, kura valdījumā atrodas mantojums, uzstājas mantojuma vārdā.<sup>18</sup>

Ņemot vērā, ka mantojuma masai kā juridiskai personai pašai par sevi nepiemīt spēja izteikt jebkāda veida gribu, tad līdz brīdim, kad mantinieki apstiprinās mantojuma tiesībās, mantojuma masas kā juridiskas personas gribu izteic pārstāvis – mantojuma masas aizgādānis. Mantojuma masas aizgādņa funkciju realizē mantinieki, kuri turpina būt par mantojuma atstājēja mantas valdītājiem. Ja mantinieku starpā rodas nesaskaņas un ir nepieciešams veikt tiesiska rakstura darbības, kas ir saistītas ar mantojuma masas pārvaldīšanu, tādā gadījumā ir nepieciešams vērsties tiesā, lūdzot iecelt mantojuma masas aizgādni.

Pēc darba autores domām, interesants ir aspekts, ka mantojuma masa ir juridiska persona, līdz mantinieki to tiesiski pārņem savā īpašumā, turpretim mantojumu tiesībās ir atzīts mantojuma tiesību atpakaļejošais spēks, kas nodrošina tiesību nepārtrauktību, un mantiniekiem mantojums skaitās pieņemts ar mantojuma atklāšanās brīdi. No iepriekš minētā ir secināms, ka mantojuma masa pati par sevi ir juridiska persona, kas var iegūt tiesības un uzņemt saistības, bet tajā pašā laikā tā tiek atzīta par mantinieka īpašumu jau no mantojuma atstājēja nāves – mantinieks iegūst mantojumu, kas kādu laiku, iespējams, uzņēmās vai pildīji saistības, kas netika saskaņotas ar mantinieku. Saistībā ir iepriekš minēto aspektu darba autore tiesu praksē neatrada aktuālas problēmas vai diskusijas, tāpēc to sīkāka analīze šajā darbā netiks veikta.

Mantojuma masa ar mantojuma atstājēja nāvi turpina piedalīties civiltiesiskajā apgrozībā, un piedalīšanos civiltiesiskajā apgrozībā nodrošina mantojuma masas aizgādānis. Mantojuma masai juridiskas personas statuss piemīt līdz brīdim, kad mantinieki apstiprinās mantojuma tiesībās, tādējādi kļūstot par mantojuma atstājēja mantas īpašniekiem, bet mantojuma atstājēja prasījuma tiesības iegūst kā savas personiskās tiesības.

#### **1.4. Spēja mantot**

Tiesībspēja ir spēja būt apveltītam ar tiesībām un pienākumiem. Vispārīgi šādu spēju iegūst no dzimšanas un tā beidzas ar personas nāves brīdi. No Civilprocesa likuma 71. panta

---

<sup>18</sup> Joksts O. Terminu skaidrojošā vārdnīca civiltiesībās (ģimenes un mantojuma tiesībās). Rīga: SIA Drukātava, 2012., 78.lpp pāratsauce uz Krastiņa U., Šulca V. Juridisko terminu vārdnīca. Rīga: Nordik, 1998., 154.lpp.

pirmās un otrās daļas, kā arī Civillikuma 1405. un 1406. panta izriet, ka tiesībspēja, proti, spēja būt apveltītam ar tiesībām un pienākumiem, ir fiziskai personai – piedzimušai personai.

Tomēr mantojuma tiesībās pastāv izņēmuma gadījums – mantojuma tiesībās tiesībspēju bauda arī vēl nedzimis bērns. Likumdevējs ir izvērtējis un likumā tieši noteicis šādu tiesību spēju rašanās brīdi Civillikuma 386. pantā, minot, ka fiziska persona spēj mantot, ja mantojuma atklāšanās laikā viņa ir ieņemta, kaut arī vēl nav piedzimis. Lai kļūtu par mantinieku, bērnam ir jāpiedzimst ne vēlāk kā pēc 306 dienām no mantojuma atstājēja nāves dienas. Personai, kura ir ieņemta uz mantojuma atklāšanās brīdi, ir jāpiedzimst dzīvai, lai iegūtu tai piekrītošo mantojumu. Nav svarīgi, kādā kārtībā notiek mantošana – saskaņā ar mantojuma līgumu, testamentu vai likumu –, persona ir tiesīga pieņemt mantojumu.

Ja bērns pēc dzemdībām nomirst, tad iestājas Civillikuma 695. pantā noteiktā transmisija.<sup>19</sup> Civillikumā esošais transmisijas institūts ir pārņemts no romiešu tiesībām. Romiešu tiesībās bija paredzēts, ka gadījumā, ja mantinieks nomira, nepaguvis izteikt mantojuma pieņemšanas gribu, šī pieņemšanas tiesība pārgāja uz mantinieka mantinieku, ko sauca par transmisiju.<sup>20</sup> Taču jāņem vērā, ka tas ir iespējams, ja bērns piedzimst dzīvs un nomirst pēc dzemdībām. No iepriekšminētā ir secināms, ka gadījumā, ja mantinieks nomirst pēc mantojuma atklāšanās un nav paguvis mantojumu pieņemt, tiesības uz pienākošo mantojumu pāriet viņa mantiniekiem.

**Piemērs.** Aija ir Aiņa sieva. Ainis nomira 2017. gada 5. janvārī, bet 2017. gada 2. februārī Aijai piedzima bērns, kurš nākamajā dienā pēc dzimšanas nomira.

Tā kā bērns bija piedzimis dzīvs, tad atzīstams, ka bērns ir Aiņa – sava tēva mantinieks. Bet pēc bērna nāves – bērna mantiniece ir bērna māte.

**Piemērs.** Laine ir Induļa sieva. Indulis nomira 2017. gada 3. februārī. Kad Indulis nomira, Laine bija grūtniecības trešajā mēnesī. Nezināmu iemeslu dēļ Lainei bija grūtniecības spontāna pārtraukšanās un Induļa bērns nenāca pasaulē.

Ņemot vērā, ka bērns nepiedzima dzīvs, bērna mātei nepastāv tiesības saņemt mantojumu par bērnam pienākošos mantojuma daļu.

Mantotspēja ir juridiska iespēja kļūt par mantinieku un tā piemīt visām fiziskajām personām, nepastāvot vecuma ierobežojumam. Mantojuma pieņemšana mantiniekam rada tiesību iegūt tam piekritušo mantojumu. Civillikuma 385. pants nosaka, ka iegūt mantojumu vai tā sastāvdaļu spēj juridiskas un fiziskas personas, kam vispār ir tiesības iegūt mantu. Lai

<sup>19</sup> Krauze, R., Gencs, Z. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Mantojuma tiesības (382. – 840.p.). Rīga: Mans īpašums, 1997., 18-19. lpp.

<sup>20</sup> Kalniņš, V. Romiešu Civiltiesību pamati. Rīga: Zvaigzne, 1977., 194.lpp.

gan mantotspēja piemīt visām fiziskajām personām, autore vēlas norādīt, ka mantojuma pieņemšanai vai atraidīšanai mantot aicinātajam ir jābūt rīcības spējīgam, jo mantojuma masā ietilpst ne tikai tiesības, bet arī pienākumi. Personām, kuras nav rīcībbspējīgas pieņemt mantojumu, to pieņem vai atraida personu pārstāvji.

Nepilngadīgas personas vietā gribu izsaka vecāki vai aizbildņi, bet personu ar ierobežotu rīcībbspēju vietā savukārt gribu izsaka viņu aizgādņi. Ņemot vērā, ka ar mantojuma iegūšanu tiek iegūtas tikai tiesības, bet gan arī saistības, kuras pēcāk jāspēj izpildīt, mantojuma pieņemšana tiek uzticēta personu vietniekiem.

Fizisku personu mantotspēja pastāv neatkarīgi no šo personu rīcībbspējas.<sup>21</sup> Civillikuma 690. pantā ir noteikts, ka, lai persona spētu izdarīt lēmumu par mantojuma pieņemšanu, tai ir nepieciešama rīcībbspēja. Ja personai ir rīcībbspējas ierobežojums, likums ir noteicis tiesības aizgādņiem un aizbildņiem izdarīt lēmumu par mantojuma pieņemšanu šo personu vietā vai kopā ar tām, ja rīcībbspēja ir ierobežota daļā. Katrs gadījums ir individuāls: ierobežotas rīcībbspējas gadījumā ir jāskatās, cik lielā apmērā rīcībbspēja personai ir ierobežota – vai tā var savu gribu izteikt pati, kopā ar aizgādni vai tikai aizgādnis var pieņemt lēmumu, kas ir mantnieka interesēs.

Lai gan vēsturiski juridiskajām personām nebija tiesību mantot, vai tiesību mantot bija stingri ierobežotas, tad šī brīža Civillikuma 385. pantā ir noteikts, ka mantot spēj gan fiziskas personas, gan juridiskas personas. Civillikuma 387. pantā ir noteikts, ka mantot spēj arī tādas juridiskas personas, kuru nodibināšanu mantojuma atstājējs paredz savā rīkojumā nāves gadījumam, un jaundibināmā juridiskā persona iegūst juridisko personību ar tās apstiprināšanu vai reģistrāciju uz vispārēja pamata, bet uzskatāma par mantnieci jau no mantojuma atklāšanās dienas. Laikam ejot, mantojuma novēlēšana juridiskām personām ir kļuvusi aktuālāka, tādējādi likumdevējs pieļāvis iespēju, ka mantnieks ir persona, kas mantojuma atstājēja nāves brīdī nemaz nepastāv, tomēr šādā gadījumā viens no mantojuma iegūšanas priekšnosacījumiem ir juridiskas personas reģistrācija.

Civillikumā par likumiskiem mantniekiem ir nosaukti tikai mantojuma atstājēja radnieki. Tātad likumīgo mantnieku starpā nepastāv juridiskas personas. No iepriekš minētā ir secināms, ka juridiskās personas var mantot tikai uz testamenta vai mantojuma līguma pamata. Civillikumā nav paredzēta juridiskā personu kā likumiskais mantnieks. Saskaņā ar Civillikuma 391. pantu pēc likuma mantot aicināti ir radnieki, adoptētie un laulātais, no kā secināms, ka juridiskās personas likumiskā mantošana Civillikumā nav regulēta un paredzēta.<sup>22</sup>

---

<sup>21</sup> Krauze, R., Gencs, Z. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Mantojuma tiesības (382. – 840.p.). Rīga: Mans īpašums, 1997.,18-19. lpp.

<sup>22</sup> Spūle, I. Testamentārais nodibinājums. Jurista Vārds, 2007. gada 12. jūnijs Nr. 24 (477). Pieejams:

Civillikuma 690. pantā ir noteikts, ka juridiskai personai tāpat kā fiziskai personai ir tiesības pieņemt vai atraidīt mantojumu. Lēmumu par mantojuma pieņemšanu izsaka juridiskas personas likumiskie pārstāvji. Ar mantotspēju ir apveltītas fiziskas un juridiskas personas, taču mantojumu pieņemt ir tiesīgas tikai rīcībspējīgas fiziskas un juridiskas personas. Ja konkrētajai personai, kurai ir piekritis mantojums, trūkst rīcībspējas, gribu par mantojuma pieņemšanu izsaka konkrētās personas likumiskais pārstāvis.

Ja mantojuma atstājējs nenorāda testamentā mantiniekus vai ja mantinieki neierodas un nepierāda savas mantojuma iegūšanas tiesības, tad manta piekrīt valstij kā bezmantinieku manta.<sup>23</sup> Lai gan bezmantinieku lietās esošā bezmantinieku manta piekrīt valstij, tā neskaitās kā bezmantinieku mantas mantiniece.

### **1.5. Griba mantot**

Ar aicinājumu nodibinās tikai iespēja kļūt par mantinieku, bet mantojuma iegūšanai mantot aicinātajam ir jāizteic sava griba pieņemt viņam piekritušo mantojumu. Brīdī, kad mantinieks ir nolēmis, ko darīt ar tam piekritušo mantojumu, mantiniekam ir jāizsaka sava griba par mantojuma pieņemšanu vai atraidīšanu.

Mantojuma iegūšana ir cieši saistāma ar gribas izteikšanu pieņemt mantojumu. Civillikuma 689. pantā ir noteikts, ka mantiniekam ir tiesības ne tikai pieņemt, bet atraidīt mantojumu. Ja mantojums ir apgrūtināts vai ja mantiniekam ar testamentu tiek uzlikti dažādi nosacījumi, kurus mantinieks nevēlas uzņemt, mantinieks ir tiesīgs no mantojuma atteikties. Izņemot gadījumu, kad ir noslēgts mantojuma līgums, jo tādā gadījumā mantinieks var atraidīt mantojumu, ja tāda tiesība mantojuma līgumā ir pielīgta.

Faktiska mantas iegūšana valdījumā var notikt arī vēlāk. Mantojuma pieņemšanai ir atpakaļejošs spēks uz mantojuma atklāšanās momentu: pieņemtais mantojums tiek atzīts par mantiniekam piederošu no mantojuma atklāšanās laika. Uz mantinieku pāriet tiesības uz augļiem, pieaugumu un ienākumiem, kas radušies mantojuma nedalītai masai kopš mantojuma atstājēja nāves.<sup>24</sup> Mantojuma pieņemšanai piemīt atpakaļejošs spēks, lai nodrošinātu īpašuma tiesību nepārtrauktību.

Līdz ar to mantojuma pieņemšanas atpakaļejošais spēks nodrošina īpašumtiesību nepārtrauktību. Juridiski tiek skatīts, ka mantinieks mantojumu jau saņēmis īpašumā ir ar mantojuma atstājēja nāvi, lai gan faktiski to nav saņēmis mantojuma atstājēja nāves dienā. Šī situācija tiek uzkatāmi parādīta ar piemēru:

---

<http://www.juristavards.lv/index.php?menu=auth&id=158545> [aplūkots 2016. gada 12. aprīlī].

<sup>23</sup> Tulbovičs Z. Juridiskās personas mantotspēja. Rīga: Spiestuve "Vārds", 1939, 10.lpp.

<sup>24</sup> Krauze, R., Gencs, Z. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Mantojuma tiesības (382. – 840.p.). Rīga: Mans īpašums, 1997. 241.lpp.

**Piemērs.** Zaiga nomira 2015. gadā un atstāja māju mantojumā savam vīram Kasparam. Kaspars māju faktiski ieguva mantojumā un mantojuma lietu nokārtoja 2016. gadā, vēršoties arī Zemesgrāmatas nodaļā un ierakstot savas īpašumtiesības uz māju. Lai gan teorētiski mājai nav bijis īpašnieka līdz brīdim, kad mājas īpašumtiesības tiek nostiprinātas uz Kaspara vārda, par mājas īpašnieku juridiski tiek atzīts Kaspars jau no Zaigas nāves dienas.

Pēc autores domām, lai pieņemtu mantojumu, ir nepieciešama personas subjektīvā griba – vēlme pieņemt mantojumu, tādējādi mantojuma iegūšana no mantojuma pieņemšanas, atšķiras tikai ar apstākli, ka vienā gadījumā mantinieks ir izteicis vēlmi mantojumu pieņemt un ir iestājušies visi nepieciešamie apstākļi, lai tiesiski mantinieks spētu izteikt šādu vēlmi – kļūt par mantinieku, taču par mantojuma iegūšanu var runāt, kad persona kļūst par mantojuma tiesisko valdītāju.

Civillikuma 690. pantā ir noteikts, ka savu gribu pieņemt mantojumu var izteikt personīgi vai caur vietnieku. Vietnieks ir nepieciešams, ja mantot aicinātais ir:

- 1) persona ar rīcībspējas ierobežojumu (viņu gribu izteic aizgādņi kopā ar attiecīgo personu vai patstāvīgi);
- 2) nepilngadīgais (viņu gribu izteic vecāki vai aizbildņi);
- 3) juridiska persona (gribu izteic juridiskas personas likumiskie pārstāvji).

Aizbildņi, aizgādņi un citi mantinieka vietnieki pieņem viņam pienākošos mantojumu tikai ar inventāra tiesību.<sup>25</sup> (Par inventāra tiesībām lasīt vairāk 3. nodaļā.)

Civillikuma 1440. pantā ir noteikts, ka tiesiska darījuma spēkā esības priekšnoteikums ir darījuma dalībnieku gribas izteikums. Turpretim Civillikuma 691. pantā ir norādīts, ka mantinieka gribai pieņemt mantojumu ir jābūt izteiktai noteikti. Nav ņemams vērā personas gribas izteikums, kas pausts nenopietnu pārrunu laikā vai kas pausts varbūtības izteiksmē.<sup>26</sup> Lai gribas izteikums radītu tiesiskas sekas, tam jābūt nopietnam. Visos strīda gadījumos pašam gribas izteicējam jāpierāda, ka viņš tikai jokojis un nav nopietni izteicis gribu.<sup>27</sup> Mantojuma pieņemšana ir mantinieka brīvas gribas izpausme.

Izteiktajai gribai ir jārodas brīvi – bez maldības, viltus vai spaidiem. Civillikumā ir noteikts, ka maldība var būt tiesiska un faktiskā, atvainojama un neatvainojama, svarīga un

<sup>25</sup> Civillikums. Otrā daļa. Mantojuma tiesības: Latvijas Republikas likums. Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 1992. 30. jūlijs, nr.29., 708.pants. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=90222> [skatīts 2017. gada 3. martā].

<sup>26</sup> Krauze R. Mantojuma tiesības. 2.papildinātais izdevums. Rīga, KIF "Biznesa komplekss", 1997., 144. lpp.

<sup>27</sup> Krauze, R., Gencs, Z. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Mantojuma tiesības (382.-840.p.). Rīga: Mans īpašums, 1997, 254. lpp.

nesvarīga. Civillikuma 700. pants ietver noteikumus, kas ir tieši attiecināmi uz maldību pie mantojuma pieņemšanas. Pēc saistību tiesībām maldība var būt tiesiska un faktiskā, atvairājama un neatvairājama, svarīga un nesvarīga.<sup>28</sup>

Ja personas griba darījumā nav bijusi brīva un notikusi maldības, viltus vai spaidu rezultātā, to var apstrīdēt tiesā. Civillikuma 1409. pants attiecas uz gribas izteikumu vispār un tāpēc attiecas arī uz mantojuma pieņemšanu un atraidīšanu. Tiesiski darījumi, ko taisījušas rīcībbspējīgas personas nesamaņā vai nespējot saprast savas darbības nozīmi, vai nespējot savu darbību vadīt, nav spēkā.<sup>29</sup>

Civillikuma 691. pantā ir noteikts, ka gribu pieņemt mantojumu var izsacīt mutiski, rakstiski vai klusējot, ar tādu darbību, kuru attiecīgos apstākļos var iztulkot vienīgi tā, ka konkrētā persona atzīst sevi par mantinieku. Darbībai, kura uzskatāma par gribas izteikumu, ir jābūt tādai, lai no tās varētu droši secināt tādas gribas esību.<sup>30</sup> Tikai tādu darbību var uzskatīt par mantojuma pieņemšanu, kas ar loģisku nepieciešamību ved pie slēdziena, ka konkrētajā gadījumā mantot aicinātais to nebūtu izdarījis, ja nebūtu gribējis pieņemt mantojumu. Mantojums neapšaubāmi tiek uzskatīts par pieņemtu tad, kad mantinieks vēršas pie notāra un iesniedz iesniegumu par mantojuma pieņemšanu, turklāt iesniegums tiek noformēts kā notariālais akts.

Mantiniekam ir jāizlemj par mantojuma pieņemšanu vai atraidīšanu. Lēmums ir jāpieņem atbildīgi, jo mantojums var būt apgrūtināts ar parādiem, par kuriem mantiniekiem pēc mantojuma iegūšanas būs jāatbild ar visu savu mantu vai mantojuma apmērā.<sup>31</sup> Katra situācija ir vērtējama individuāli, nav viena pareizā risinājuma visiem gadījumiem. Vienam mantiniekam var būt svarīgas tikai materiālās vērtības, taču cits var vēlēties mantot senču māju ar visām kredītsaistībām.

Civillikuma 689. pantā ir minēts, ka neviens nav spiests pieņemt viņam piekritušo mantojumu, bet gan katrs pēc patikas to var pieņemt vai atraidīt. Tātad likumā mantiniekam ir paredzētas izvēles tiesības pieņemt vai atraidīt mantojumu, pastāvot izņēmumam, proti, mantojumu nevar atraidīt līgumiskais mantinieks, ja viņš sev tādu tiesību nav pielīdzis.

Ņemot vērā iepriekš minēto, secināms, ka mantojuma pieņemšana ir uzskatāma par tiesisku darījumu, kurā persona pauž savu gribu par mantojuma pieņemšanu vai atraidīšanu. Lai mantojuma pieņemšana būtu spēkā, izteiktajai gribai ir jābūt īstai, respektīvi, radusies brīvi, bez maldības, viltus un spaidiem.

---

<sup>28</sup> Gencs, Z. Mantošana. Zinātniski praktiskais komentārs. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2012, 271. lpp.

<sup>29</sup> Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnuma 1995. gada 27. marta lēmuma Nr.1 "Par likumu piemērošanu mantojuma lietās" 28.punkts. Jurista Vārds, 1996. gada 5. janvāris Nr. 1 (15).

<sup>30</sup> Civillikums: Latvijas Republikas likums. Ziņotājs, 1992. gada 30. jūlijs, Nr.29., 1428. panta otrā daļa.

<sup>31</sup> Gencs, Z. Mantošana. Zinātniski praktiskais komentārs. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002., 254. lpp.

## 2. INVENTĀRA TIESĪBA

Šajā nodaļā autore pētīs inventāra tiesību jēdzienu Latvijas normatīvajos aktos, veiks likuma analīzi, izskatot gadījumus, kad persona ir aicināta izmantot inventāra tiesības, bet kad likums uzliek par pienākumu tās izmantot. Darbā ir veikts normatīvo aktu salīdzinājums ar ārvalstīm un apskatīti aktuālie problēmjaudājumi attiecībā uz mantojuma pieņemšanu ar mantojuma tiesībām, kā arī sniegts autores vērtējums un risinājums problēmjaudājumu veiksmīgai atrisināšanai.

### 2.1. Jēdziens

Termins „inventāra tiesība” cēlies no latīņu vārda “inventarium”, un tas nozīmē “saraksts”, “apraksts”. Lai gan Civillikumā nav dota inventāra tiesības definīcija, veicot juridiskās literatūras izpēti, darba autore secina, ka inventāra tiesības mantniekam ļauj lūgt kompetentajai personai izstrādāt mantojuma inventāra sarakstu, lai ierobežotu mantnieka atbildību par mantojuma atstājēja saistībām mantojuma masas vērtības apmērā.

No iepriekš minētā ir secināms, ka ar inventāra tiesībām ir saprotamas mantnieka tiesības pirms mantojuma pieņemšanas iepazīties ar mantojuma masas sastāvu un atbildēt par mantojuma atstājēja parādiem tikai mantojuma vērtības apmērā. Papildus ir norādāms, ka no mantojuma masas ir atraujamas arī izmaksas mantojuma inventāra saraksta izstrādei un izdevumi, kas bijuši nepieciešami mantojuma atstājēja apbedīšanai.

**Piemērs.** Laine ir Aiņa māsiņa – vienīgā mantniece. Ņemot vērā, ka pēdējo gadu Laine bija pārcēlusies uz dzīvi ārzemēs un ar Aini nebija daudz runājusi, Laine nezināja, kas ietilpst Aiņa mantojuma masā. Laine nolēma izmantot inventāra tiesību.

Izstrādājot inventāra sarakstu, mantniekam rodas iespēja uzzināt mantojuma masas sastāvu, un tad mantnieks var izlemt – mantojumu atraidīt vai pieņemt, vai pieņemt ar inventāra tiesībām.

Normatīvajā regulējumā tiek lietoti dažādi jēdzieni: „mantojuma inventārs”, „mantas saraksts”, „mantojuma saraksts” (Bāriņtiesu likumā), „inventāra saraksts” (Civillikumā), „mantojuma inventāra saraksts” (Ministru kabineta 2004. gada 28. decembra noteikumos Nr. 1075 „Noteikumi par zvērinātu tiesu izpildītāju amata atlīdzības taksēm”) un „inventārs” (Civillikumā). Ņemot vērā, ka dažādie termini praksē tiek lietoti ar vienu nozīmi, pēc autores domām ir nepieciešams izšķirties par labu vienam no terminiem, lai novērstu terminu jūkli starp vairākiem normatīvajiem aktiem.

Mantojuma sarakstā ir ietverams mantojuma aktīvs (mantojumā manta) un pasīvs (parādsaistības). Ar šo atšķirīgo jēdzienu lietojumu būtu izskaidrojams arī tas, ka nav vienota viedokļa par to, vai inventāra sarakstā iekļaujama tikai mantojuma atstājējam piederējusi manta (aktīvi), vai arī tā parādsaistības (pasīvi).<sup>32</sup>

Pēc autores domām, būtu nepieciešams ieviest vienotu terminoloģiju, apstiprinot jēdzienu „inventāra saraksts”, jo ar jēdzienu „mantojuma saraksts” būtu jāsaprot viss, kas ar mantojuma iegūšanu un pieņemšanu pāriet uz mantinieku, to starpā arī pasīvi.

## 2.2. Inventāra tiesību pielietošana praksē

Civillikuma 708. pantā ir iestrādāta inventāra tiesība, kurā ir noteikts, ka mantinieks var atsvabināties no pienākuma atbildēt par mantojuma atstājēja parādiem ar savu mantu, ja mantinieks izlieto inventāra tiesību. Mantinieki mantojumu pieņem ar inventāra sarakstu, ja nezina, kas ietilpst mantojuma masā. Proti, pieņemot mantojumu ar mantojuma inventāra tiesību, mantinieks par mantotajiem pasīviem (mantojuma atstājēja parādiem) atbild ar mantojuma aktīviem, nevis ar savu mantu.

Tiesību doktrīnā atzīts, ka ar inventāra tiesību tiek aizsargātas mantinieku intereses un to var izmantot katrs mantinieks neatkarīgi no aicināšanas pamata, proti, vai viņš ir aicināts mantot uz līguma, testamenta vai likuma pamata. Izmantojot inventāra tiesību, mantiniekam piemīt tiesības pirms mantojuma pieņemšanas iepazīties ar mantojuma sastāvu (gan mantojuma aktīviem, gan pasīviem). Mantiniekam ir iespēja noskaidrot parāda lielumu un dota iespēja neuzņemt nepieteiktās un mantiniekam nezināmās saistības.<sup>33</sup>

Mantinieka atbildība par mantojuma atstājēja parādiem ir mantiska, un pēc apmēra tai jābūt tādai pašai kā mantojuma atstājēja atbildībai, turklāt neierobežotai ar mantojuma masas apmēru, bet virs tā, ja vien mantojums nav pieņemts ar inventāra tiesību.<sup>34</sup> No iepriekš minētā ir secināms, ka mantinieks var tikt brīvs no mantojuma atstājēja pasīviem (parādsaistībām), ja mantinieks izlieto inventāra tiesību – izstrādā likumā noteiktā laikā mantojuma inventāru, kā tas ir noteikts Civillikuma 708. pantā.

---

<sup>32</sup> Konceptija par Civillikuma Mantojumu tiesības daļas modernizāciju. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=200900> [aplūkots 2017.gada 13.janvārī].

<sup>33</sup> Gencs Z. Civillikuma komentāri. Otrā daļa. Mantojuma tiesības (655.- 840.pants). Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2012, 180.lpp.; Z.Gencs. Mantošana. Zinātniski praktisks komentārs. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 278.-279.lpp.

<sup>34</sup> Gencs Z. Mantošana. Zinātniski praktisks komentārs. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002., 278.-279. lpp.

Īpaša nozīme mantojuma pieņemšanai varētu būt gadījumā, ja mantinieki nedzīvo kopā ar mantojuma atstājēju.<sup>35</sup> Tādiem gadījumiem Civillikuma 696. pantā mantot aicinātajam ir paredzēta tiesība, iekams viņš izteic savu gribu par mantojuma pieņemšanu, pārliecināties par tā sastāvu.

Autore vērš uzmanību, ka inventāra tiesība ir attiecināma uz katru mantinieku atsevišķi, proti, katram mantiniekam atsevišķi ir jāpauž griba attiecībā uz inventāra tiesību izmantošanu. Iepriekš paustais ir izskaidrojams ar to, ka katrs mantinieks par mantojuma atstājēja parādiem atbilstoši savai mantojuma daļai atbild pats, katram mantiniekam atsevišķi jālūdz piešķirt inventāra tiesību un attiecīgi jārīkojas, ja mantinieks nevēlas mantojuma atstājēja saistības pildīt no savas mantas, bet gan tikai mantotās daļas apmērā.<sup>36</sup>

Sadzīvē bieži gadās, ka cilvēki, kuriem nav pietiekamu juridisku zināšanu, nesaprot, ko īsti nozīmē inventāra tiesība, dažkārt uzskata, ka tā ir kaut kāda priekšrocība mantošanā uz kādu saimniecības inventāru. Bet mantojuma tiesībās šim jēdzienam ir pavisam cits saturs un nozīme.<sup>37</sup> Civillikuma 707. pantā ir noteikts, ka mantojuma atstājēja kreditoriem jāvēršas ar saviem prasījumiem pie mantinieka, kuram mantas deficīta gadījumā jāsamaksā parādi no savas paša mantas, bet citādā ziņā, šos parādus samaksājot, jāievēro mantojuma atstājēja noteikumi.

Iepriekš minētā norma visspēcīgāk aizsargā kreditoru intereses, jo mantiniekam uzliek pienākumu atbildēt par mantojuma atstājēja parādiem ar savu mantu, ja parādu segšanai nepietiek līdzekļi no mantojuma aktīviem. Turpretim Civillikuma 708. pants nosaka, ka ar inventāra tiesību tiek aizsargātas mantinieku intereses, un to var izmantot katrs mantinieks neatkarīgi no tā, vai viņš ir aicināts mantot uz likuma, testamentā vai līguma pamata.<sup>38</sup> No iepriekš minētā ir secināms, ka gadījumā, ja mantinieks nezina par to, vai mantojuma masā ietilpst arī pasīvi, un, ja ietilps, neapzinās tā apmērus, tad mantojumu drošāk ir pieņemt ar mantojuma inventāra tiesībām, tādējādi mantojuma saņēmējs par mantojuma atstājēja saistībām – parādiem – atbildēs tikai ar mantojuma aktīviem.

Inventāra tiesību izmantošana ir atstāta katra mantinieka izvēlē, ja vien likumā tas nav noteikts kā obligāts pienākums. Piesakot inventāra tiesību divos mēnešos, skaitot no aizgājēja nāves dienas, mantinieks tiek vaļā no parādiem, kas pārsniedz mantojuma vērtību un

---

<sup>35</sup> Gencs Z. Mantošana. Zinātniski praktisks komentārs. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002., 266. lpp.

<sup>36</sup> Krauze, R., Gencs, Z. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Mantojuma tiesības (382.-840.p.). Rīga: Mans īpašums, 1997. 237. lpp.

<sup>37</sup> Gencs Z. Mantojumu kārtošana. Rīga: Mans Īpašums, 1996., 40. lpp.

<sup>38</sup> Gencs Z. Mantošana. Zinātniski praktisks komentārs. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002., 279. lpp.

mantniekam nav jāmaksā nelaiķa atstātie parādi no savas kabatas, vien atlīdzība zvērinātajam notāram un valsts nodevas.<sup>39</sup>

Civillikuma 709. pantā ir noteikts, ka mantniekam, kas grib izlietot inventāra tiesību, ne vēlāk par diviem mēnešiem no ziņu saņemšanas par mantojuma atklāšanos jāvēršas pie zvērināta notāra ar lūgumu uzdot izstrādāt inventāru zvērinātam tiesu izpildītājam vai likumā noteiktajos gadījumos – bāriņtiesai. Noteiktie termiņi pieteikumam par mantojuma pieņemšanu ar inventāra tiesību aizsargā kreditoru tiesības. (Vairāk par termiņiem, kas attiecas uz inventāra tiesību realizāciju, skatīt šī darba 4.4. Termiņi attiecībā uz mantojuma pieņemšanu ar inventāra sarakstu nodaļā).

Pamatojoties uz mantnieku izteikto lūgumu, zvērināts notārs uzraksta aicinājumu, lūdzot zvērinātu tiesu izpildītāju izstrādāt inventāra sarakstu, apzinot mantojuma atstājēja mantu un parādus, kas nepieciešami mantojuma pieņemšanai ar inventāra tiesību.

Zvērinātiem tiesu izpildītājiem ir jāizstrādā mantojuma inventāra saraksts, ņemot vērā metodiskos noteikumus „Noteikumi par mantojuma inventāra saraksta sastādīšanu mantojuma lietā”. Noteikumu astotajā punktā ir noteikts, ka vienā mantojuma lietā var izveidot tikai vienu mantojuma inventāra sarakstu neatkarīgi no tā, cik personu ir vērsušās pie zvērināta tiesu izpildītāja ar lūgumu izveidot mantojuma inventāra sarakstu.

Latvijas normatīvajos aktos un metodiskajos noteikumos nepastāv regulējums, ar kura palīdzību būtu iespējams kontrolēt, lai par vienu un to pašu mantojumu tiktu izveidots tikai viens mantojuma inventāra saraksts, kā arī to, lai mantojuma inventāra saraksta pielikumus, papildinājumus vai labojumus izdarītu tikai tas zvērināts tiesu izpildītājs, kurš izstrādājis sākotnējo inventāra sarakstu. Iepriekš minētā situācija ir par iemeslu tam, ka šobrīd nav vienveidīgas prakses par notāru aicinājumu izveidi, proti, daži notāri aicinājumā ietver konkrētu tiesu izpildītāju, pie kura mantiniekiem ir jāvēršas, lūdzot izveidot mantojuma inventāra sarakstu, turpretim citi izvēli atstāj mantnieku ziņā, aicinājumā norādot vien “zvērinātam tiesu izpildītājam”.

Ņemot vērā, ka normatīvajos aktos nav konkretizēts, pie kura tiesu izpildītāja ieinteresētā persona var doties ar notāra aicinājumu, lai lūgtu zvērinātam tiesu izpildītājam izveidot mantojuma inventāra sarakstu, praksē rodas situācijas, kad vairāki mantinieki aiziet pie dažādiem zvērinātiem tiesu izpildītājiem, lūdzot izstrādāt mantojuma inventāra sarakstu. Rezultātā notāram tiek iesniegti vairāki mantojuma inventāra saraksti, lai gan metodiskie noteikumi tiešā tekstā ietver regulējumu, ka katrā mantojuma lietā var būt tikai viens mantojuma inventāra saraksts.

---

<sup>39</sup> Dzedulis, Z. Mantojumā atstāto parādu nasta. Pieejams: [http://news.lv/Latvijas\\_Avize/2009/10/21/mantojuma-atstato-paradu-nasta](http://news.lv/Latvijas_Avize/2009/10/21/mantojuma-atstato-paradu-nasta) [aplūkots 2016.gada 3.aprīlī].

Lai novērstu iepriekš minēto problēmu, darba autore piedāvā Notariāta likuma 308. pantu izteikt šādā redakcijā:

“Pēc iesnieguma saņemšanas zvērināts notārs aicina zvērinātu tiesu izpildītāju, kura iecirknim piekrīt mantojuma atstājēja pēdējā deklarētā dzīves vieta, bet, ja tā atrodas ārpus pilsētas, – attiecīgo bāriņtiesu, sastādīt inventāra sarakstu.”

Iestrādājot Civillikumā iepriekš minētos grozījumus, notārs mantiniekiem liktu vērsties pie viena tiesu izpildītāja, kuram ir adresēts aicinājums. Ja vairāki mantinieki vērsīsies pie zvērināta tiesu izpildītāja ar notāra aicinājumu, lūdzot izveidot mantojuma atstājēja mantojuma inventāra sarakstu, zvērinātam tiesu izpildītājam būs zināms par vairāku vienādu iesniegumu esību un, vadoties pēc metodiskajiem norādījumiem, vienā mantojuma lietā tiks izstrādāts viens mantojuma inventāra saraksts. Tāpat gadījumā, ja mantojuma inventāra saraksts būs papildināms, konkrētais tiesu izpildītājs varēs veikt papildinājums paša izveidotajam mantojuma inventāra sarakstam.

Civillikuma 216. pantā ir noteikts, ka personas, kam vajadzīga aizsardzība, kā arī mantu, kas palikusi bez pārvaldītāja, uztic aizbildņu vai aizgādņu gādībai, kuriem ir jāpārstāv minētās personas un manta. Civillikuma 295. pantā ir teikts, ka mantojumu, ko aizbilstamais mantojīs kā no vecākiem, tā arī no jebkura cita, aizbildnis drīkst pieņemt tikai ar inventāra tiesību. Iepriekš minēto apstiprina arī Civillikuma 708. panta otrā daļā minētais, ka aizbildņi, aizgādņi un citi mantinieka vietnieki pieņem viņam pienākošos mantojumu arvien tikai ar inventāra tiesību. Tas ir viņu pienākums.

No iepriekš norādītajām tiesību normām izriet, ka personas, kuras nav pilntiesīgas izteikt savu gribu par mantojuma pieņemšanu, mantojumu pieņem, izmantojot inventāra tiesību. Aizgādņim, uzņemoties savus pienākumus, nekavējoties jāizveido mantojuma saraksts un jālūdz zvērināts notārs, lai uzaicina mantiniekus. Nepilngadīgs mantinieks nedrīkst bez bāriņtiesas atļaujas mantojumu ne pieņemt, ne to atraidīt. Tikai bāriņtiesa ir tiesīga izlemt, vai aizbildnis aizbilstamā vārdā mantojumu ir tiesīgs pieņemt vai viņš to var atraidīt.

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 2. pantā ir paredzēts, ka likuma uzdevums ir noteikt bērna tiesības, brīvības un to aizsardzību, ņemot vērā, ka bērnam kā fiziski un intelektuāli nenobriedušai personai vajadzīga īpaša aizsardzība un gādība. Savukārt iepriekš minētā likuma 6. pants ietver bērna tiesību aizsardzības principu, paredzot, ka bērna tiesības un intereses ir prioritāras tādās tiesiskajās attiecībās, kas skar bērnu. Visām darbībām attiecībā uz bērnu neatkarīgi no tā, vai tās veic valsts vai pašvaldību institūcijas, sabiedriskās organizācijas vai citas fiziskās un juridiskās personas, kā arī tiesas un citas tiesībaizsardzības iestādes, prioritāri ir jānodrošina bērna tiesības un intereses, un bērna tiesību aizsardzība īstenojama, sadarbojoties

ar ģimeni, valsts un pašvaldību institūcijām, sabiedriskajām organizācijām un citām fiziskajām un juridiskajām personām.

Ņemot vērā iepriekš minēto, gan notāram, gan bāriņtiesai, gan citām fiziskām personām, kārtējot mantojuma lietu, obligāti ir jāņem vērā normatīvie akti, kas regulē bērna tiesības un piemērojamie normatīvie akti jātulko, prioritāri ņemot vērā bērnu tiesības un intereses.

Metodiskajos ieteikumos bāriņtiesām<sup>40</sup> norādīts, ka bāriņtiesām ir tiesības pieprasīt un bez maksas saņemt no valsts un pašvaldību iestādēm, komercsabiedrībām un organizācijām ziņas, kas nepieciešamas, lai izvērtētu bērna vai aizgādībā esošās personas tiesību ievērošanas likumību vai izlemtu bāriņtiesas kompetencē esošos jautājumus, kā arī tām ir jāpārlicinās, ka attiecībā uz bērniem vai aizgādībā esošām personām inventāra tiesība ir izmantota, un, iepazīstoties ar mantojuma sarakstu, jāizvērtē nepilngadīgā vai citas rīcībnespējīgās personas intereses pieņemt mantojumu. Iepriekš minētais apstiprina faktu, ka visu darbību pamatā bērnu intereses ir prioritāras.

Civillikuma 275. līdz 279. pantā ir noteikts, ka bāriņtiesa sniedz palīdzību arī uz mantojuma gulošo parādu nokārtošanā. Bāriņtiesas nedod piekrišanu pieņemt mantojumu, iekams nav uzrādīts inventāra saraksts. Pilsētas mērogā inventāra sarakstu šobrīd ir tiesīgs veidot zvērināts tiesu izpildītājs. Ja mantinieks ir nepilngadīga persona, šī brīža normatīvie akti šīs nepilngadīgās personas pārstāvim paredz turpmāk minētās darbības kā obligātas:

- 1) pēc mantojuma atstājēja nāves nepilngadīgās personas aizbildnim jāvērsas pie notāra, lai notārs varētu uzrakstīt aicinājumu zvērinātam tiesu izpildītājam par mantojuma inventāra saraksta izveidošanu;
- 2) nepilngadīgās personas aizbildnim ir jāvērsas pie tiesu izpildītāja, uzrakstot iesniegumu, iesniedzot tos pašus dokumentus, ko jau iesniedza zvērinātajam notāram, lūdzot izveidot mantojuma inventāra sarakstu nepilngadīgās personas interesēs;
- 3) pēc tam, kad mantojuma inventāra saraksts ir izveidots, tas jāiesniedz bāriņtiesā, lai bāriņtiesa izlemtu, vai mantojumu pieņemt vai atraidīt nepilngadīgās personas interesēs;

---

<sup>40</sup> Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas Metodiskie ieteikumi bāriņtiesām apliecinājumu un citu likumā noteikto uzdevumu veikšanai. Pieejams:

<https://www.google.lv/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=7&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwjhppn5nJ3TAhWKCiwKHTlBNMQFgg9MAY&url=http%3A%2F%2Fipmc.lv%2Fmacibas%2Fprint%2F1%2Farticile%2Fapliecinajumu-izdarisanas-aktualitates-barintiesas-28marta.html&usq=AFQjCNGuwyFTIY8TH6M4aIR4bLG17sbnhQ&sig2=dCPQZgZEUiaQwpq4R5Qg-A&bvm=bv.152180690,d.bGg> [aplūkots 2017. gada 28. martā].

- 4) jāvērtē atkārtoti pie notāra ar bāriņtiesas lēmumu par mantojuma pieņemšanu vai atraidīšanu nepilngadīgās personas interesēs.

Šobrīd normatīvie akti paredz, ka inventāra sarakstus novada mērogā izveido bāriņtiesa, bet pilsētas mērogā inventāra sarakstu šobrīd ir tiesīgs izveidot zvērināts tiesu izpildītājs. Bāriņtiesai tāpat kā zvērinātam tiesu izpildītājam ir pienākums visai nepieciešamai informācijai lai izveidotu mantojuma sarakstu. Bāriņtiesu likuma 16. panta otrajā punktā ir noteikts, ka bāriņtiesām ir tiesības pieprasīt un bez maksas saņemt no valsts un pašvaldību iestādēm, komercsabiedrībām un organizācijām ziņas, kas nepieciešamas, lai izlemtu bāriņtiesas kompetencē esošos jautājumus, kā arī pieprasīt un bez maksas saņemt no kredītiestādēm ziņas par fiziskās personas – mantojuma atstājēja – kontu atlikumiem, lai izveidotu mantu sarakstu (mantojuma inventāra sarakstu), kā arī ziņas par mantojuma masu. Serbijā ir noteikts, ka mantojuma inventāra sarakstu izveido pašvaldības pārvaldes iestāde.<sup>41</sup>

Visos gadījumos, kad inventāra saraksts ir nepieciešams nepilngadīgā mantinieka mantisko interešu aizsardzībai, pēc autores domām, inventāra saraksta izveidošana ir jāuzdod bāriņtiesai.

Ieviešot šādu sistēmu, tiktu:

- 1) samazinātas mantojuma inventāra izveidošanas izmaksas, jo bāriņtiesa atšķirībā no zvērināta tiesu izpildītāja var iegūt informāciju, kas nepieciešama inventāra saraksta sastādīšanai, bez maksas;
- 2) paātrināts mantošanas process, jo netiktu papildus iesaistīts zvērināts tiesu izpildītājs;
- 3) novērsta nevienlīdzības pakalpojuma izmaksas starp pilsētā dzīvojošiem un novadā dzīvojošiem bērniem.

Pēc autores domām, iepriekšminētās sistēmas ieviešana praksē būtu lielākā mērā vērsta uz bērnu interešu ievērošanu atšķirībā no šī brīža normatīvā regulējuma par nepilngadīgas personas kā mantinieka mantošanas procesu. Papildus iepriekš minētajam darba autore vēlas norādīt, ka agrāk Civilkodeksā bija paredzēts, ka nepilngadīgas personas no mantojuma nodevas tiek atbrīvotas. Mūsdienās šāds regulējums nepastāv.

Praksē reizēm ir situācijas, kad bērna interesēs ir pārdot viņam piederošu nekustamo īpašumu vai kustamo mantu, jo automašīnas vērtība pēc četrpadsmit gadiem būs zudusi. Pēc autores domām, bāriņtiesai nevajadzētu baidīties izdot piekrišanu nepilngadīgā bērna mantas

---

<sup>41</sup> Likuma "Par bezstrīdus tiesas procedūrām" (The Law on Non-Contentious Proceedings) 96.panta pirmā daļa. Pieejams: [http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:5Gzk4bCMFIQJ:www.mpravde.gov.rs/files/Law%2520on%2520Non-Contentious%2520Proceedings\\_180411.doc+&cd=1&hl=lv&ct=clnk&gl=lv](http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:5Gzk4bCMFIQJ:www.mpravde.gov.rs/files/Law%2520on%2520Non-Contentious%2520Proceedings_180411.doc+&cd=1&hl=lv&ct=clnk&gl=lv) [aplūkots 2017. gada 6. aprīlī].

pārdošanai, ja līdz bērna pilngadībai ir gaidāmi vairāki gadi, kuru laikā mantojamās masas vērtība var kristies. Ir nepieciešams grozīt esošo normatīvo regulējumu, lai bāriņtiesas varētu izsvērt situāciju un pieņemt lēmumu par mantinieka interesēs esošā mantojuma objekta pārdošanu nepilngadīgās personas interesēs. Tiesiskais regulējums šobrīd pieļauj bērnam piederošā īpašuma pārdošanu tikai konkrētos gadījumos, līdz ar to izdarāmi grozījumi Civillikuma 280. pantā, pievienojot pirmajā daļā piekto punktu, izsakot šo pantu šādā redakcijā:

Pārdot nepilngadīgajam piederošu nekustamo īpašumu pieļaujams:

- 1) izdalot mantojumu starp pilngadīgajiem un nepilngadīgajiem mantiniekiem;
- 2) neatliekamu parādu samaksai, kas pārgājuši uz viņu kopā ar mantojumu;
- 3) ja nav nekādu citu līdzekļu viņa uzturam;
- 4) ja pārdošana ir vienīgais līdzeklis novērst nepilngadīgajam draudošu ievērojamu zaudējumu;
- 5) ja nekustamā īpašuma vai kustamas mantas saglabāšana neatbilst bērna interesēm.

Par tādiem gadījumiem aizbildnim jāziņo bāriņtiesai, kura, apsvērusi norādītos apstākļus un pārlicinājusies par nodomātās pārdošanas vajadzību vai derīgumu, vai nu pati atļauj pārdot, ja nekustamais īpašums novērtēts ne augstāk par 14 000 eiro, vai arī, ja tas novērtēts augstāk, iesniedz lietu izšķirt tiesai.

### 3. MANTOJUMA PIEŅEMŠANAS FORMA

Pastāv vairākas sistēmas mantojuma pieņemšanai un atraidīšanai. Mantojuma tiesības dažādās valstīs atšķirīgi regulē mantojuma pieņemšanu un atraidīšanu. Tas atkarīgs no tā, pēc kādiem principiem ir noteikta mantojuma pieņemšana un atraidīšana valstī. Vienā valstu grupā (Argentīna, Beļģija, Holande, Itālija, Luksemburga, Meksika, Polija, Portugāle, Rumānija, Spānija) mantojuma tiesības atbilst Francijas 1804. gada Civillikodeksam; citā valstu grupā (Austrija, Taizeme, Šveice, daļēji Japāna) – vācu civiltiesībām; trešajā valstu grupā (Anglija, ASV, Ziemeļīrija) – angļu un amerikāņu tiesībām.<sup>42</sup>

Civillikuma regulējums par mantojuma atraidīšanu atšķiras no citu valstu likumiem, kas stingri šķiro atteikšanās un mantojuma pieņemšanas formu. Vācijā, Austrijā un Francijā mantojumu pieņemt var kā tieši, tā arī klusējot, bet mantojuma atraidīšanai paredzēti stingri noteikumi. Piemēram, Vācijas Civillikuma paragrāfā Nr. 1945 ir noteikts, ka mantniekam ir jāvēršas ar rakstisku paziņojumu tiesā, kas izskata mantojuma lietu, pie kam parakstam uz atteikuma jābūt apliecinātam noteiktā kārtībā. Šāds regulējums izskaidrojams ar to, ka Vācijā darbojas mantojuma atraidīšanas, savukārt Latvijā – mantojuma pieņemšanas sistēma.

Atšķirībā no citām valstīm Latvijā līdz ar mantojuma atklāšanos nenotiek automātiska mantas pāreja uz mantnieku. Iepriekšminētais ir skaidrojams ar to, ka Civillikums ir pārņēmis romiešu tiesību principu, pēc kura mantojumu iegūst tikai ar tā pieņemšanu.

Kad mantnieks ir nolēmis, ko darīt ar tam piekritušo mantojumu, tam ir jāizsaka sava griba par mantojuma pieņemšanu vai atraidīšanu. Turpretim tiesiska darījuma spēks ir atkarīgs no formas, kādā tas ir izteikts. Īpaša forma vairumam tiesisko darījumu nav vajadzīga.<sup>43</sup> Darījumu formas brīvība ir nostiprināta Civillikuma 1473. pantā, kurā tiek norādīts, ka darījumu forma ir atkarīga no lietas dalībnieku ieskata, izņemot likumā tieši norādītus gadījumus. Tiesisks darījums, kas sastāv no vienas personas gribas izteikuma, rada sekas pamatojoties tikai uz vienas personas gribas izteikumu.<sup>44</sup> Ņemot vērā iepriekšminēto, ir secināms, ka mantojuma pieņemšana, kā arī atraidīšana ir mantnieka vienpusējs darījums un uz šiem darījumiem attiecas likumā noteiktā forma, ja likumā tā ir tieši norādīta.

Šīs nodaļas ietvaros darba autore pēta un salīdzina normatīvo aktu, kas regulē mantojuma pieņemšanas formu, analizēs tiesu praksi par mantojuma formas pieņemšanas dažādību, analizē problēmjautājumus, salīdzina tiesisko regulējumu ar ārvalstīm un sniegs savus risinājumus uz aktuālajiem problēmjautājumiem.

---

<sup>42</sup> Krauze R., Gencs Z. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Mantojuma tiesības (382.-840.p.). Rīga: Mans īpašums, 1997., 236. lpp.

<sup>43</sup> Balodis K. Ievads Civiltiesībās. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC, 2007, 168. lpp.

<sup>44</sup> Kalniņš E. Tiesisks darījums. Likums un Tiesības. 2000. gada oktobris Nr. 10 (14), 308. lpp.

### 3.1. Civillikumā noteiktā mantojuma pieņemšanas forma

Saskaņā ar Civillikuma 691. pantu gribu pieņemt mantojumu var izsacīt vai nu noteikti, mutiski vai rakstiski, vai arī klusējot, ar tādu darbību, kuru attiecīgos apstākļos var iztulkot vienīgi tā, ka zināma persona atzīst sevi par mantinieku.

Autoresprāt, svarīgi ir piebilst, ka mantojuma pieņemšana vai atraidīšana attiecas uz visu mantojuma masu, proti, mantinieks nav tiesīgs vienu mantojuma daļu mantot, taču citu atraidīt. Mantojuma masa ir kā kopība un izrādot gribu pār mantojuma daļu, to pieņemt, rodas prezumpcija, ka mantinieks ir pieņēmis visu mantojumu. Pretēja situācija ir tad, ja vienam mantiniekam ir tiesības mantot uz dažādiem mantojuma pamatiem, tādā gadījumā mantinieks ir tiesīgs savu gribu paust atsevišķi. Mantiniekam paužot gribu pieņemt vienu mantojuma masas sastāvdaļu, tiek prezumēts, ka mantinieks ir paudis gribu attiecībā visu mantojumu.

Likuma noteikumi, kuros paredzēts, ka rakstiska darījuma forma ir nepieciešama kā darījuma būtiska sastāvdaļa, domāti tam, lai saglabātu pierādījumus par darījuma noslēgšanu vai brīdinātu dalībniekus par darījuma sekām, dodot iespēju tās labāk apdomāt.<sup>45</sup> Doktrīnā ir atzīts, ka mantojumu var pieņemt klusējot – ar tādu darbību, kuru var iztulkot vienīgi tā, ka persona atzīst sevi par mantinieku.<sup>46</sup> No iepriekš minētā ir secināms, ka mantiniekam ir uzticēts pašam izvērtēt iespējamās sekas par mantojuma pieņemšanu, nenosakot, ka mantojuma pieņemšana ir tiesisks darījums, kas obligāti ir noformējams rakstveidā.

Viena no mantojuma pieņemšanas formām ir mantojuma pieņemšana ar konkludentām darbībām<sup>47</sup>, taču katra klusējot izdarīta gribas izpausme nevar būt pilnīgi droša un neapšaubāma. Mutisko formu vai darījuma noslēgšanu ar konkludentām darbībām darījuma dalībnieki izvēlas tad, kad praktisku apsvērumu dēļ tā ir vislietderīgākā.<sup>48</sup> Latvijā nav neviena normatīva akta, kurā kā darījuma būtiska sastāvdaļa ir tiesiska darījuma formas izsacīšana mutvārdos vai ar konkludentām darbībām. Civillikumā ir ietvertas norādes uz to, kādas darbības nevar uzskatīt par mantojuma pieņemšanu. Civillikuma 692. pantā ir detalizēti Civillikuma 691. panta noteikumi par klusējot izteiktu gribu pieņemt vai atraidīt mantojumu, norādot atsevišķas darbības, kuras pašas par sevi neliecina par mantojuma pieņemšanu.

Mantojuma masas uzturēšana kārtībā, lietošana nav viennozīmīgi uzskatāma par mantojuma pieņemšanu.<sup>49</sup> Arī personas darbība, kas vērsta uz mantojuma atstājēja apbedīšanu,

---

<sup>45</sup> Balodis K. Ievads civiltiesībās. Zvaigzne ABC, 2007, 193.lpp.

<sup>46</sup> Krauze R. Mantojuma tiesības Latvijas Republikā. Rīga: Biznesa komplekss, 1994, 131.lpp.

<sup>47</sup> Darbība, kuras sekas ir līguma slēgšana, izpaužas vārdos neizteiktā gatavībā noslēgt līgumu.

<sup>48</sup> Balodis K. Ievads civiltiesībās. Zvaigzne ABC, 2007, 190.lpp.

<sup>49</sup> Rozenfelds J. Mantošanas tiesības Latvijas PSR. Rīga: Latvijas Universitāte, 1990, 27.lpp.

vai mantojuma masas uzglabāšana un uzturēšana un mantojuma masas noskaidrošana nav atzīstama par tādu, kas nepārprotami ļauj secināt, ka persona mantojumu ir pieņēmusi.

Tāpat mantojuma pieņemšanu nevar secināt no tā vien, ka mantojums tā atklāšanās laikā paliek to mantot aicināto personu faktiskā valdījumā, kuras līdz mantojuma atstājēja nāvei dzīvojušas ar viņu vienā kopīgā saimniecībā.

**Piemērs.** Anna ir mirušās Ievas meita. Uz Ievas vārda ir reģistrēts transportlīdzeklis. Uznākot pavasara plūdiem, Ievas transportlīdzeklis ilgstoši atrodas lielā ūdens peļķē. Anna automašīnu transportē uz savu garažu, lai pasargātu no iespējamiem zaudējumiem.

No iepriekšminētajām darbībām nav nepārprotami izsecināms, ka Anna mantojumu ar savām faktiskajām darbībām ir pieņēmusi. Ja viens no likumiskajiem mantiniekiem ir devis piekrišanu būt par mantojuma glabātāju, tad tas vēl nenozīmē, ka mantinieks mantojumu ir pieņēmis.

Saskaņā ar Civillikuma 1430. pantu klusēšana nav atzīstama ne par piekrišanu, ne par noliegšanu, izņemot to gadījumu, kad likums tieši prasa pārtraukt klusēšanu, lai to neatzītu par piekrišanu. Civillikuma 694., 697. un 698. pantā ir minēti šādi gadījumi. Ja mantojums atrodas aicinātā faktiskā valdījumā, ir nepieciešams pārtraukt klusēšanu ar noteiktu atsauksmi, noteikti izsakot savu gribu, tātad mutiski vai rakstiski. Ja tas netiek izdarīts, tad iestājas Civillikuma 694. pantā norādītās sekas.<sup>50</sup>

**Piemērs.** Dace visu savu mantu ar testamentu novēlēja māsai Zanei. Dace testamentā kā substitūtu Zanei norādīja Zanes meitu Aiju. Ņemot vērā, ka Zane noteiktajā termiņā neizteica savu gribu par mantojuma pieņemšanu vai atraidīšanu, ir pieņemams, ka Zane mantojumu ir atraidījusi un mantojums piekrīt Aijai.

Griba ir izteikta klusējot, ja no darbībām var droši secināt, gribas esību<sup>51</sup>. Darbības, kuras liecina par gribas izpaudumu, sauc par konkludentām darbībām. Tikai darbību, kas acīmredzami ved pie slēdziena, ka konkrētajā gadījumā mantot aicinātais konkrēto darbību nebūtu veicis, ja nebūtu gribējis mantojumu pieņemt, var uzskatīt par mantojuma pieņemšanu.<sup>52</sup> Piemēram, vienā gadījumā atstājēja parādu samaksu var uzskatīt par pierādījumu mantojuma pieņemšanai, bet otrā gadījumā, kad parādu būs samaksājis bērns, lai glābtu mirušā tēva godu,

<sup>50</sup> Gencs, Z. Civillikuma komentāri. Otrā daļa Mantojuma tiesības (655-686.p.). Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2012, 121.lpp.

<sup>51</sup> Civillikums: Latvijas Republikas likums. "Valdības Vēstnesis", 20.02.1937. Nr.41., 1428. panta 2. daļa.

<sup>52</sup> Gencs, Z. Mantošana. Zinātniski praktiskais komentārs. Rīga, TNA, 2002., 257. lpp.

bez nodoma pieņemt mantojumu, iepriekšminētā darbība nebūs uzskatāma par mantojuma pieņemšanu.<sup>53</sup> Pēc autores domām, nav nepieciešams likumā iestrādāt gadījumus, kad būtu uzskatāms, ka persona mantojumu ir pieņēmusi ar savām darbībām, bet kad nav. Tieši pretēji, šādu gadījumu uzskaitīšana novestu pie vēl lielākas neskaidrības, jo nav iespējams paredzēt visus gadījumus, visas iespējamās situācijas.

Katrs gadījums ir skatāms individuāli, jo identisku darbību veikšana divās dažādās situācijās var radīt atšķirīgas sekas. Vērtējot, vai mantinieks ar savu darbību mantojumu ir pieņēmis vai atraidījis, mantinieka nodomam attiecībā uz mantojuma pieņemšanu vai atraidīšanu pastāv lielāka nozīme par mantinieka veikto darbību. Juridiskajā literatūrā vēl tiek rakstīts, ka mantinieka darbības var vērtēt pēc tā, kā interesēs šīs darbības ir veiktas. Proti, ja persona ir mantojumu lietojusi un rīkojusies savas interesēs, tad nenoliedzami mantojums ir uzskatāms par pieņemtu. Darba autore nepiekrīt šādai prezumpcijai, jo tad būtu jāanalizē, kura interesēs mantinieks ir rīkojies un kādos gadījumos ir uzskatāms, ka mantinieks ir rīkojies mantojuma atstājēja interesēs, neizrādot gribu pašam pieņemt mantojumu.

Ja starp mantot aicinātiem ir nepilngadīgais, tā aizbildņa klusēšanu nevar uzskatīt par mantojuma atraidīšanu, jo arī mantojuma atraidīšanai ir nepieciešama bāriņtiesas piekrišana. Ja aizbildnis nepilda zvērināta notāra rakstiski izskaidrotos pienākumus, zvērināts notārs par to ziņo bāriņtiesai.<sup>54</sup> Nepilngadīga persona Civillikumā ir īpaši aizsargāta, lai aizbildnis, nepildot savus pienākumus, nevarētu pasliktināt nepilngadīgā stāvokli. Acīmredzami par prioritārām tiek izvirzītas bērna intereses.

Tiesa praksē atsaucas uz Civillikuma 694. pantu, kurā ir teikts, ka gadījumā, ja mantot aicinātais, kura faktiskā valdījumā neatrodas mantojums, neievēro gribas izteikšanai paredzēto termiņu, atzīstams, ka persona mantojumu ir noraidījusi.

Liepājas tiesa 2006. gada 5. decembrī ir taisījusi spriedumu lietā Nr. C-0010-06, ar kuru atzīts, ka mantojuma atstājējas Dz. S. meita D. S. ir pieņēmusi mirušās mantojumu, jo pēc mātes nāves no mirušās dzīvesvietas aizvedusi istabas puķes un darba rīkus. Nav precizēts, kādi darba rīki tika paņemti. Mantojuma pieņemšana konstatēta vienīgi ar faktu, ka minētās lietas tika paņemtas. Spriedums nesatur argumentus, ka ar to būtu izteikta griba mantojumu pieņemt, vai istabas puķu paņemšana pati par sevi liecina par gribu mantot. Tiesa nav izvērtējusi istabas puķu un nenoteiktu darba rīku paņemšanu kā pietiekamu apliecinājumu gribai mantojumu

---

<sup>53</sup> Gencs, Z. Civillikuma komentāri. Otrā daļa Mantojuma tiesības (655-686.p.). Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2012, 112.lpp.

<sup>54</sup> Turpat.

pieņemt Civillikuma 691. panta izpratnē.<sup>55</sup> No iepriekš minētā neapšaubāmi izriet, ka būtiski ir vērtēt mantnieka nodomu par mantojuma masu un veicamajām darbībām saistībā ar to.

Liepājas tiesa 2006. gada 13. novembrī taisījusi spriedumu, ar kuru atzīts, ka mantojuma atstājējas meita K. G. pieņēmusi mātes mantojumu, jo pēc mātes nāves paņēmusi mātes traukus, dīvānu, sekciju, rotaslietas, kā arī vasarās saimniekojusi mātes nekustamajā īpašumā. Strīda par mantojuma pieņemšanu ar citiem iespējamiem mantiniekiem nav. Tiesas spriedums nesatur atzinumu, ka minētās darbības apliecina gribu mantojumu pieņemt.<sup>56</sup>

Iepriekšminētais apstiprina faktu, ka mantojumu pieņemšana ar konkludentām darbībām praksē ir sastopama. Lai gan sākotnēji persona neveic nekādas aktīvas uz āru vērstas darbības, kas norāda uz mantojuma pieņemšanu, vēlāk tik un tā personai nākas vērsties tiesā ar lūgumu atzīt juridisku faktu, proti, ka persona ar savām darbībām ir parādījusi gribu pieņemt mantojumu. Iepriekšminētie piemēri vizualizē Civillikumā regulēto mantojuma pieņemšanas formu. Sīkāk par mantojuma pieņemšanu faktiskajā valdījumā lasīt pētījuma 3.4. nodaļā.

### **3.2. Notariāta likumā noteiktā mantojuma pieņemšanas forma**

Notariāta likuma 252. pantā ir noteikts, ka mantošanas iesniegumu iesniedz zvērinātam notāram, kas praktizē tajā apgabaltiesas darbības teritorijā, kur bija mantojuma atstājēja pēdējā deklarētā dzīvesvieta, bet, ja tā nav zināma, – pēc mantojamās mantas vai tās galvenās daļas atrašanās vietas. No iepriekš minētā ir secināms, ka mantojumu var pieņemt, iesniedzot zvērinātam notāram mantošanas iesniegumu par mantojuma pieņemšanu.

Nākamajā pantā ir norādītas sastāvdaļas, kas uzrādāmas mantošanas iesniegumā, proti, tajā ir norādāms mantojuma atstājēja vārds uzvārds, nāves diena un pēdējā deklarētā dzīvesvieta, bet, ja tā nav zināma, – mantojamās mantas vai tās galvenās daļas atrašanās vieta. Pēc autores domām, šī likuma norma ir izstrādāta neprecīzi, jo no tās izriet, ka mantinieks pats var mājās uzrakstīt iesniegumu un doties pie notāra ar to. Notariāta likuma 253. pantā ir noteikts, ka mantošanas iesniegumu, kurā izteikta griba par mantojuma pieņemšanu vai atraidīšanu, zvērināts notārs taista kā notariālo aktu. Notariālā forma ir rakstiska un to raksturo vairākas papildu pazīmes, kas izriet no notāra darbībām rakstveida dokumenta kā notariāla akta izveidošanā.<sup>57</sup> Notariāta likumā mantojuma pieņemšanai ir noteikta viena – konkrēta forma (notariāla forma).

---

<sup>55</sup> Tiesu prakses vispārīgums strīdos par mantojuma tiesībām. Pieejams: [at.gov.lv/files/uploads/files/docs/summaries/2007/apkopojums.doc](http://at.gov.lv/files/uploads/files/docs/summaries/2007/apkopojums.doc) [aplūkots 2016. gada 15. aprīlī].

<sup>56</sup> Turpat.

<sup>57</sup> Balodis K. Ievads civiltiesībās. Zvaigzne ABC, 2007, 194.lpp.

Praksē tas notiek šādi – mantinieks vēršas pie notāra, iesniedz personas un radniecības apliecinājumus, pašvaldības izziņu par mirušā pēdējo deklarēto dzīvesvietu, un tad notārs uzraksta iesniegumu notariāla akta formā, ko mantiniekam atliek tikai parakstīt. Pēc autores domām, ir nepieciešams precizēt Notariāta likuma 252. pantu, izsakot to šādā redakcijā:

Mantinieks vēršas pie zvērināta notāra, kas praktizē tajā apgabaltiesas darbības teritorijā, kur bija mantojuma atstājēja pēdējā deklarētā dzīvesvieta, bet, ja tā nav zināma, – pēc mantojamās mantas vai tās galvenās daļas atrašanās vietas, lūdzot sagatavot notariālo aktu par mantojuma pieņemšanu vai atraidīšanu.

Izdarot grozījumus iepriekšminētajā pantā, būtu nepieciešams pārformulēt arī Notariāta likuma 253. un 254. pantu, nosakot, kādas ziņas ir norādāmas aktā par mantojuma pieņemšanu, un pēc mantinieka izteikta lūguma zvērināts notārs izveido notariālo aktu par mantojuma pieņemšanu vai atraidīšanu.

Civillikuma 1475. pantā ir noteikts, ka darījuma formas neievērošana padara darījumu par spēkā neesošu. Mantojuma pieņemšana ar konkludentām darbībām ir pieņemta atbilstoši Civillikuma 691. pantam, turpretim gribas izteikuma forma šādā gadījumā atbilstoši Notariāta likumam nav ievērota.

Pēc autores domām, mantojuma pieņemšanas forma, kas neatbilst Notariāta likuma prasībām, bet atbilst Civillikuma prasībām, šobrīd nevar ietekmēt sekas. Proti, ja persona mantojumu ir pieņēmusi ar konkludentām darbībām, no kurām ir skaidri saprotams, ka persona izrādījusi gribu mantojumu pieņemt, mantojums būtu uzskatāms par pieņemtu, lai gan Notariāta likumā ir paredzēta sašaurināta forma mantojuma pieņemšanai.

Lai pēc iespējas izvairītos no nepieciešamām tiesvedībām, lai mantinieks spētu pierādīt mantojuma pieņemšanas faktu, vajadzētu veikt grozījumus Civillikuma 691. pantā, nosakot konkrētu mantojuma pieņemšanas formu, ja mantojuma masā ietilpst kaut viena kustama vai nekustama reģistrējama manta, proti, Civillikuma 691. pants ir izsakāms šādā redakcijā:

Gribu pieņemt mantojumu var izsacīt, iesniedzot zvērinātam notāram mantošanas iesniegumu, kurā ir skaidri izteikta griba mantojuma pieņemšanai vai atraidīšanai, ko zvērināts notārs taisa notariālā akta formā, vai ar konkludentām darbībām, ja mantojuma masā neietilpst reģistrējama kustama vai nekustama manta.

Iepriekšminētā panta grozījumi nodrošinātu vienveidīgu un saprotamu praksi par mantojuma pieņemšanu vai atraidīšanu, kā arī neradītu pretrunu starp diviem vienāda spēka<sup>58</sup> likumiem.

### 3.3. Faktiskais valdījums mantojuma pieņemšanā

Civillikuma 875. pantā ir ietverts, ka valdījums ir:

- 1) tiesībām atbilstoša;
- 2) faktiska vara;
- 3) kā ķermeņiskas, tā arī bezķermeņiskas lietas (tiesības).

Nākamajā Civillikuma pantā ir noteikts, ka lietas valdījums ir īpašuma tiesībai atbilstoša faktiska vara par lietu. Tas pastāv, kad ķermeņiska lieta faktiski atrodas kādas personas pilnīgā varā (turējumā) un kad turklāt šī persona izrāda gribu rīkoties ar lietu līdzīgi īpašniekam. Iepriekšminētā tiesību norma norāda tikai uz „ķermeņisku lietu”, taču romiešu tiesību avotos ir atrodams mēģinājums konstruēt valdījumu arī uz tiesībām kā bezķermeņiskām lietām.<sup>59</sup>

Atbilstoši Civillikuma 691. pantam gribu pieņemt mantojumu var izsacīt arī klusējot, un tieši šāds gribas izteikuma veids atbilst Civillikuma 697. panta regulējumam. Ir svarīgi noskaidrot, kam ir tiesības iztulkot un saprast, vai personas rīcība atbilst tādai rīcībai, ar kuru neapšaubāmi ir pierādīts, ka persona vēlas pieņemt un ir pieņēmusi mantojumu faktiskajā valdījumā vai taisni pretēji – nevēlas un nav pieņēmusi mantojumu faktiskajā valdījumā. Lai gan Civillikuma 694. pantā ir ietvertas prezumpcijas, kurās noteikts, kādos gadījumos netiek prasīts konstatēt faktisko valdījumu, nav regulēts jautājums – kas ir tiesīgs konstatēt un izvērtēt mantojuma pieņemšanas vai atraidīšanas faktu, jo ne Civillikumā, ne Notariāta likumā notāram šāda veida funkcijas nav piešķirtas.

Personas nodomam, par kuru var spriest tikai tiesa, novērtējot katra konkrēta gadījuma apstākļus, ir būtiska nozīme pieņemšanas vai atraidīšanas. Ja mantot aicinātā darbība ir tāda, kas nepieļauj citu interpretāciju, kā tikai to, ka mantot aicinātais pieņem mantojumu, tad pat viņa pretējam protestam nav nekādas nozīmes.<sup>60</sup> Ne visos gadījumos, kad mantojums atrodas mantinieka faktiskajā valdījumā, mantinieks var to pieņemt klusējot, jo vispār klusēšana nav atzīstama ne par piekrišanu, ne par noliegšanu, izņemot to gadījumu, kad

---

<sup>58</sup> Par likumu un citu Saeimas, Valsts prezidenta un Ministru kabineta pieņemto aktu izsludināšanas, publicēšanas, spēkā stāšanās kārtību un spēkā esamību: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1994. gada 18. jūnija, Nr. 72 (203).

<sup>59</sup> Kalniņš V. Romiešu civiltiesību pamati. Rīga: Zvaigzne, 1977, 102.lpp.

<sup>60</sup> Genes, Z. Civillikuma komentāri. Otrā daļa Mantojuma tiesības (655-686.p.). Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2012, 112. lpp.

likums tieši prasa pārtraukt klusēšanu, lai to neatzītu par piekrišanu.<sup>61</sup> Autore vēlas norādīt, ka klusējot pieņemt mantojumu, kas atrodas faktiskajā valdījumā ir vieglāk, ja faktiskajā valdījumā atrodas vesels īpašums. Sarežģītāks varētu būt gadījums, kad mantinieks vēlas klusējot pieņemt nekustamā īpašuma domājamo daļu. Grūti noteikt, kādas darbības būtu uzskatāmas par atbilstošām, no kurām nepārprotami izriet, ka mantojums – nekustamā īpašuma domājamās daļas – ir pieņemts faktiskajā valdījumā.

Mantinieka gribas izpaušme kļūst par mantinieki vai tieši pretēji – neiestāties mantojuma atstājēja vietā – reizēm var būt neskaidra. Francijas Civillikuma 771. pantā ir noteikts, ka gadījumā, ja mantinieks nav paudis savu gribu, kreditors, līdzmantinieks, valsts vai persona, kas saņemu mantojumu mantinieka atteikšanās gadījumā, var prasīt, lai mantinieks pauž savu gribu par mantojumu.<sup>62</sup> Arī Latvijā likumdevējs ir noteicis tiesības kreditoram, legatāram, kā arī citām personām, kurām ir tiesības uz mantojumu, prasīt, lai mantinieks izsaka savu gribu par mantojuma pieņemšanu vai atraidīšanu. Civillikuma 697. un 698. pants satur divas prezumpcijas, kad netiek prasīts konstatēt faktisko valdījumu. Proti, tiek atrunāts, ka gadījumā, ja mantojuma atstājēja kreditori vai legatāri prasa, lai mantot aicinātais izteic savu gribu par mantojuma pieņemšanu un ja tas mantojumu neatraida, tad atzīstams, ka viņš to ir pieņēmis. Taču, ja notārs nosaka termiņu mantot aicinātajam, jo substitūts vai pēcmantinieks prasa, lai viņš izteic savu gribu, un mantot aicinātais līdz šā termiņa beigām savu gribu neizteic, tad atzīstams, ka viņš mantojumu ir atraidījis.

Mantot aicinātajam ir jāizsaka viedoklis par mantojuma pieņemšanu vai atraidīšanu notāra noteiktajā uzaicinājuma termiņā. Ja mantojums atrodas mantot aicinātā faktiskā valdījumā, tad pastāv prezumpcija, kas ir būtiska mantojuma pieņemšanā. Tā var atstāt būtisku ietekmi uz mantojuma iegūšanu un zaudēšanu. Ja mantot aicinātais mantojumu neatraida noteiktajā termiņā, atzīstams, ka viņš to ir pieņēmis klusējot.

Civillikuma 694. pantā noteikts, ka, ja laikā, kad aicina mantot, mantojums atrodas mantot aicinātā faktiskā valdījumā vai ja šādu valdījumu viņš iegūst vēlāk, un ja viņš līdz norādītā termiņa beigām nedod par mantojuma pieņemšanu noteiktu atsauksmi, tad atzīstams, ka viņš to ir pieņēmis. Bet, ja mantot aicinātais, kura faktiskā valdījumā mantojums neatrodas, palaiž garām nolikto termiņu, noteikti neizsakot savu gribu, tad atzīstams, ka viņš mantojumu ir atraidījis.

Agrāk Civillikuma 569. pantā bija noteikts, ka mantojums tiek atzīts par pieņemtu tad, kad mantinieks faktiski pārņēmis mantojamo mantu savā valdījumā vai pārvaldīšanā sešu

---

<sup>61</sup> Civillikums: Latvijas Republikas likums. Ziņotājs, 1992. gada 30. jūlijs, Nr.29. 1429. pants.

<sup>62</sup> Francijas civillikokss. Pieejams: <https://www.legifrance.gouv.fr/Traductions/en-English/Legifrance-translations> [aplūkots 2017. gada 23. martā].

mēnešu laikā no mantojuma atklāšanās dienas.<sup>63</sup> Arī Civillikuma 694. pantā ir noteikts, ka mantojuma pārņemšana faktiskā valdījumā ir uzskatāma par mantojuma pieņemšanu, kaut arī mantojuma dokumenti nav nokārtoti. Par mantojamās mantas pārņemšanu valdījumā liecina arī mantojamās masas lietošana, kā arī rīcība ar to, piemēram, mājas uzturēšana pienācīgā kārtībā, nodokļu un citu maksājumu izdarīšana, īres maksas prasīšana no īrniekiem.<sup>64</sup>

Svarīgi ir piebilst, ka mantojuma atstājēja mantu turēšana faktiskajā valdījumā nesniedz viennozīmīgu atbildi, ka mantojums ir pieņemts, ja šī persona, kuras faktiskajā valdījumā ir mantojuma atstājēja mantas līdz mantojuma atstājēja nāves ir dzīvojušas vienā saimniecībā.

Tiesa, konstatējot, ka mantojums atradies O. B. faktiskajā valdījumā (pie personas atradās mājas atslēgas, viņš mājīpašumu uzraudzījis, par 1993., 1994., 1995. gadu ir samaksājis nodokli par māju un zemi, O. B. visu laiku ir maksājis par izlietoto elektroenerģiju, vienīgais uzturēja kārtībā mājīpašumam piegulošo ielas daļu), tiesa atzinusi, ka O. B. ir mantojumu pieņēmis, pamatojoties uz Civillikuma 694. panta noteikumiem, kuros noteikts, ka mantojums ir pieņemts, ja līdz uzaicinājumā noteiktā termiņa beigām persona nedod par mantojuma pieņemšanu noteiktu atsauksmi.<sup>65</sup> Iepriekšminētajā lietā ir redzams, ka tiesa, konstatējot, ka persona mantojumu faktiski ir uzraudzījusi, maksājusi nodokli par māju, zemi un izlietoto elektroenerģiju, pieņem, ka viņa ir izpaudusi nodomu mantojumu pieņemt.

Citā lietā tiesa konstatēja faktu, ka persona A ir pieņēmusi mirušā tēva atstāto mantojumu ar turpmāk norādītajām darbībām: persona A turpināja dzīvot mājā, kurā līdz savai nāvei dzīvojis tēvs, pārņemot visas viņam piederošās mantas, arī motociklu IŽ 350, kuru arī atremontējis.<sup>66</sup> A ir vienīgā E mantiniece un viņa vēlas saņemt mantojumu, t. i., no personas C mantojumā pieņemto dzīvokli, ko var izdarīt tiesas ceļā, konstatējot faktu, ka E mantojumā pieņēmis savas sievas C atstāto mantojumu. Autore piebilst, ka tas vien, ka persona paņēmusi mirušās personas lietu, to uzlabojusi savās interesēs, būtu vērtējams kā gribas izpausme mantojumu pieņemt.

Tiesa atzīst, ka turpmāk minētie fakti izslēdz jebkādas saprātīgas šaubas par to, ka E pieņēmis sievas mantojumu. E darbība – dzīvoja un bija deklarēts dzīvoklī, kopā ar savu sievu turpināja lietot mantojumā saņemto dzīvokli, rūpējās par to un kā C tiesību un saistību pārņēmējs veica visus par dzīvokli nepieciešamos maksājumus. Pārvaldot mirušās sievas dzīvokli (dzīvokļa īpašumu ar visām tajā piederošajām mantām un mēbelēm), darbības norāda uz to, ka E atzīst sevi par mantinieku un pieņēmis sievas mantojumu. Turklāt tiesa secina, ka

---

<sup>63</sup> Siguldas tiesas 2013. gada 19. novembra spriedums lietā Nr. C35132613.

<sup>64</sup> Rozenfelds J. Mantošanas tiesības Latvijas PSR. Rīga: Latvijas Universitāte, 1990, 27.lpp.

<sup>65</sup> Gencs Z. Civillikuma komentāri. Otrā daļa. Mantojuma tiesības (655.-840. pants). Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2012.

<sup>66</sup> Liepājas tiesas 2015. gada 20. maija spriedums lietā Nr. C20134215.

lietā nav strīda par mantojuma pieņemšanas fakta konstatēšanu, jo C nav citu mantinieku kā tikai viņas vīrs. Tiesa, pamatojoties uz iepriekšminētajiem faktiem, konstatēja juridisku faktu, ka E pieņēmis savas 2014. gada 12. martā mirušās sievas C atstāto mantojumu. Juridiskais fakts konstatēts, lai A varētu pieņemt E mantojumu.<sup>67</sup>

Lai tiesa varētu konstatēt faktisko valdījumu, būtiska nozīme ir mantinieka nodomam. Tiesu praksē par darbībām, kas pauž mantinieka gribu mantojumu pieņemt, tiek atzītas, piemēram, mantojuma atstājēja mantas (sadzīves priekšmetu, skaidras naudas, personīgo lietu) atrašanās prasītāja faktiskā valdījumā, atsevišķu mantojuma atstājējam piederošu mantu paņemšana, nekustamā īpašuma nodokļa maksāšana.

Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija 2006. gada 24. maijā, izskatot lietu (Nr. CA-1052-06), apelācijas kārtībā taisījusi spriedumu, ar kuru noraidīts D. Š. pieteikums par mantojuma pieņemšanas fakta konstatēšanu. Mantojuma atstājējas māte M. Š. mirusi 1998. gada 20. augustā. D. Š. pieteikumu tiesā iesniegusi 2005. gada 4. janvārī. Pieteikumā norādīts, ka mantojums esot pieņemts valdījumā. Tiesa ir konstatējusi, ka pieteicēja bija atteikusies no mātes mantojuma jau 1999. gadā, kad mātes mantojumu pieņēma citi mantinieki. Tiesa atzinusi, ka pie šādiem apstākļiem nav apspriežama mantojuma pieņemšana valdījumā, jo saskaņā ar Civillikuma 781. pantu, kas reiz mantojumu atraidījis, tas to nevar pieņemt vēlāk.

Civillikuma 781. pantā ir noteikts, ka gadījumā, ja aicinātais mantojumu jau pieņēmis, viņš to vairs nevar atraidīt. Kas reiz atraidījis viņam piekritušo mantojumu, tas vairs nevar to pieņemt vēlāk. Tiklīdz mantot aicinātais, kura faktiskā valdījumā mantojums atrodas, atraidījis viņam piekritušo mantojumu, viņam tas ir jānodod mantiniekiem, kuri mantojumu pieņēmuši. Pretējā gadījumā var tikt celta mantojuma prasība.

---

<sup>67</sup> Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesas 2015. gada 2. septembra lieta Nr. C28233815. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/233843.pdf> [aplūkots 2017. gada 25. janvārī].

#### 4. MANTOJUMA PIEŅEMŠANAS TERMIŅŠ

Civillikuma 693. pantā tiek regulēts mantojuma pieņemšanas termiņš. Mantojuma pieņemšanas termiņu ir tiesīgs noteikt mantojuma atstājējs testamentā, zvērināts notārs ar uzaicinājumu un, ja abi iepriekš minētie termiņu nenosaka, uz mantinieku ir attiecināms likumā noteiktais termiņš, kura laikā ir jāpauž griba par mantojuma pieņemšanu vai atraidīšanu. Uz mantinieku ir attiecināms tikai viens no iepriekš minētajiem termiņiem, un tie likumā ir uzskaitīti prioritārā secībā. Ja mantojuma pieņemšanas termiņš netiek ievērots, iestājas likumā paredzētās sekas. Noteiktais termiņš ir nepieciešams, lai kreditoriem un citiem mantiniekiem neradītu zaudējumus.

Autore vēlas uzsvērt, ka mantojuma tiesībās pastāv preklūzija (latīn. *prae-claudere*), pēc kuras personas, kas uzaicinājuma termiņā nebūs pieteikušas savas tiesības vai prasības uz atstāto mantojumu vai iebildumus pret nolasīto testamentu, tiks atzītas par tādām, kas zaudējušas šīs tiesības vai atteikušās no iebildumiem. Mantojuma pieņemšanai noteiktos termiņus nav iespējams pagarināt, tāpēc autore vērs uzmanību uz to, ka mantinieku interesēs ir stingri ievērot termiņu, kurā izsakāma griba par mantojuma pieņemšanu.<sup>69</sup> Vienīgais izņēmums, kad zvērināts notārs mantošanas iesniegumu pieņem arī pēc Civillikumā norādīto likumisko termiņu beigām, ir tad, ja mantinieks mantošanas iesniegumā norādījis, ka mantinieks mantojumu ir pieņēmis faktiskajā valdījumā.

Mantinieks nevar mantojumu pieņemt vai atraidīt no noteiktas dienas (*ex die*), ne arī līdz noteiktai dienai (*ad diem*).<sup>70</sup> Ja būtu pieļaujams mantojumu pieņemt no kādas konkrētas dienas, tad tas nonāktu pretrunā ar mantošanas tiesību nepārtrauktības principu, jo mantojums skaitās mantinieka īpašumā jau no brīža, kad mantojums ir atklājies, t. i., ar mantojuma atstājēja nāvi.

##### 4.1. Testamentā noteiktais termiņš

Civillikuma 693. panta pirmajā daļā ir noteikts, ka mantiniekam, lai izteiktu savu gribu mantojumu pieņemt vai atraidīt, nepieciešams laiks pārdomām. Civillikums atļauj mantojuma atstājējam noteikt termiņu pēc saviem ieskatiem, kurā mantiniekam jāizsaka sava griba, un šādā gadījumā mantojuma atstājēja noteiktais termiņš ir saistošs mantiniekam. Civillikuma 693. pantā ir minēts, ka gadījumā, ja mantojuma atstājējs ir noteicis konkrētu termiņu, tad mantiniekam ir jāievēro šis noteiktais termiņš mantojuma pieņemšanai. Ņemot vērā, ka iepriekš minētajā pantā noteiktais termiņš ir materiāli tiesisks, tas nav atjaunināms un pagarināms.

<sup>69</sup> Noteikumi par mantojuma reģistra un mantojuma lietu vešanu: MK noteikumi Nr. 618. Latvijas Vēstnesis, 2008. gada 22. augustā, Nr.130 (3914) 87. punkts.

<sup>70</sup> Briedis V. Mantojuma pieņemšana un mantojuma atraidīšana. Rīga, 1939, 19. lpp.

## 4.2. Notāra noteiktais uzaicinājuma termiņš

Atbilstoši Notariāta likuma 293. pantam mantojuma atklāšanos izsludina notārs pēc ieinteresēto personu lūguma vai pēc sava ieskata. Ieinteresētā persona šī panta nozīmē ir mantinieks, substitūts, pēcmantinieks, testamenta izpildītājs, mantojuma aizgādnis, kreditors vai legatārs. Iepriekš minētās personas ir tiesīgas lūgt notāram izsludināt mantojuma atklāšanos, un, ja mantojuma atstājējs nav noteicis mantojuma pieņemšanas termiņu, tas ir jānosaka notāram pēc saviem ieskatiem, ja nav pagājis likumā noteiktais mantojuma pieņemšanas termiņš – viens gads. Termiņš ir nosakāms, izvērtējot konkrētās mantojuma lietas apstākļus.

Īpaši svarīgi tas ir gadījumos, kad nav iespējams rakstveidā informēt citus mantot aicinātos par mantojuma atklāšanos. Civillikuma 693. panta otrajā un trešajā daļā ir paredzēts, ka gadījumā, ja mantojuma atstājējs nav noteicis konkrētu termiņu, kura laikā mantiniekiem jāpauž sava griba, tad mantot aicinātajam, ja mantinieki ir uzaicināti, sava griba par mantojuma pieņemšanu jāizteic līdz uzaicinājumā noteiktajam termiņam. Ja uzaicinājuma nav bijis, tad mantiniekam jāizsaka sava griba pieņemt mantojumu gada laikā, skaitot šo termiņu no mantojuma atklāšanās dienas, ja mantojums atrodas viņa faktiskā valdījumā, bet pretējā gadījumā – no ziņu saņemšanas laika par to, ka mantojums atklājies.

Šā likuma 297. pantā ir noteikts, ka sludinājumā zvērināts notārs uzaicina pieteikties visus tos, kuriem kā mantiniekiem, kreditoriem vai citādi ir kādas tiesības uz mantojumu. Augstākās tiesa 2011. gada 9. marta spriedumā ir norādījusi, ka minētās materiālo tiesību normas ir savstarpēji cieši saistītas un no tām izriet, ka kreditoram savu pretenziju pieteikšanai jāievēro tāds pats termiņš kā mantiniekam.<sup>71</sup>

Civillietu tiesas kolēģija 2016. gada 3. februāra lēmumā Nr. C04059015 norāda, ka sūdzības iesniedzēji ir nepareizi interpretējuši normu, atzīstot sevi par mantiniekiem, lai gan sludinājumā noteiktajā termiņā tie nebija pieteikušies uz mantojumu. Iepriekšminētajā lietā tiesa norāda, ka mantinieki pēc mantojuma līguma nav atbrīvoti no pienākuma pieteikties uz mantojumu sludinājumā noteiktajā termiņā. No iepriekš minētā ir secināms, ka personai, kura vēlas pieņemt mantojumu, sludinājumā noteiktajā termiņā ir jāpiesakās uz mantojumu. Turpretim Civillikuma 693. pantā ir noteikts termiņu sadalījums prioritārā secībā, kas mantiniekam ir jāievēro. Pretējā gadījumā mantojums var tikt atzīts par bezmantinieku mantu.

Notāri uzaicinājuma termiņu nosaka pēc saviem ieskatiem. Nosakot termiņu, ir jāvērtē katras mantojuma lietas apstākļi atsevišķi, jo gadījumos, kad nav iespējams rakstveidā informēt citus mantot aicinātos par lietvedības uzsākšanu mantojuma lietā (ja notāram nav zināma mantinieku dzīvesvieta), uzaicinājuma termiņam vajadzētu būt garākam. Notariāta likuma

---

<sup>71</sup> Augstākās tiesas 2011. gada 9. marta spriedums lietā Nr. SKC-102/2011.

293. panta 1. punktā ir noteikts, ka mantojuma atklāšanos izsludina, kad mantinieki nav zināmi. Judikatūrā ir izteikta atziņa<sup>72</sup>, norādot, ka zināmas personas ir jāuzrāda mantojuma iesniegumā un neatkarīgi no sludinājuma laikrakstā “Latvijas Vēstnesis” tās ir uzaicināmas attieksmes noskaidrošanai pret mantojumu. Uzaicinājums tiek izsludināts nezināmiem mantiniekiem, kā tas ir paredzēts Notariāta likuma 305. pantā, kurā noteikts: ja mantinieki iesniedzējam nav zināmi, zvērināts notārs laikrakstā “Latvijas Vēstnesis” izsludina mantojuma atklāšanos.

Lai gan notārs ikreiz brīdina personas par kriminālatbildību, lūdzot sniegt patiesas ziņas par mantojuma atstājēja mantu un citiem iespējamiem mantiniekiem, praksē autore neatrada nevienu gadījumu, kad kriminālatbildības instruments patiešām tiktu iedarbināts par apzināti nepatiesu ziņu sniegšanu. Autoresprāt, ir nosakāms, ka:

Notāriem, reģistrējot mantojuma lietu, ir jāieskatās iedzīvotāju reģistrā un jāpārlicinās par citu mantinieku esamību. Ja notārs konstatē, ka mantojuma atstājējam ir radnieki, kuriem ir tiesības uz mantojumu, notāram potenciālajiem mantiniekiem ir jānosūtīta uzaicinājums ierasties pie notāra, lai paustu savu gribu par mantojuma pieņemšanu vai atraidīšanu.

Tajā pašā laikā reģistrā esošā informācija var nebūt absolūti pilnīga, jo pastāv iespēja, ka viens radnieks tiek atrasts caur sistēmu, taču cits radnieks reģistrā neuzrādās. Pēc autores domām, iepriekšminētais laika gaitā būtu novēršams, informējot personas par šādas sistēmas izveidi un lūdzot sniegt ziņas par radniecības tuvumu pie pases maiņas vai elektroniski iesniedzot par sevi ziņas, pievienojot radniecības apliecinājumus dokumentus.

Ja persona nevar apliecināt radniecību ar aizgājēju, likumā šādā gadījumā nav paredzēta mantojuma lietas apturēšana. Ieviešot iepriekš minēto funkciju, tiktu izskausti gadījumi, kad persona, vēršoties pie notāra un vēloties uzrakstīt iesniegumu par mantojuma pieņemšanu, nevar pierādīt radniecību ar mantojuma atstājēju.

Autore vēlas norādīt, ka Serbijā ir noteikts, ka miršanas apliecībā ir jānorāda arī informācija par mirušās personas laulāto, bērniem un par vienu no vecākiem. Turklāt, ja laulātais vai bērns vai cita persona, kurai varētu būt tiesības uz mantojumu, ir nomirusi pirms mantojuma atstājēja, miršanas apliecībā norāda tās personas miršanas datumu un vietu nāves.<sup>73</sup>

---

<sup>72</sup> Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2011. gada 9. novembra spriedums Lietā Nr. SKC-354/2011.

<sup>73</sup> Likuma “Par bezstrīdus tiesas procedūrām” 95.panta pirmā, otrā un ceturrtā daļa. Pieejams: [http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:5Gzk4bCMFIQJ:www.mpravde.gov.rs/files/Law%2520on%2520Non-Contentious%2520Proceedings\\_180411.doc+&cd=1&hl=lv&ct=clnk&gl=lv](http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:5Gzk4bCMFIQJ:www.mpravde.gov.rs/files/Law%2520on%2520Non-Contentious%2520Proceedings_180411.doc+&cd=1&hl=lv&ct=clnk&gl=lv) [aplūkots 2017. gada 25. martā].

Agrāk Civilkodeksā bija noteikts, ka mantojuma apliecība ir izdodama tad, kad ir pagājuši seši mēneši no mantojuma atklāšanās dienas, jo seši mēneši ir laika brīdis, kurā mantot aicinātajam ir jāizšķiras par mantojuma pieņemšanu vai nepieņemšanu, tomēr paredzot izņēmumu gadījumu, ja ir ziņas, ka ir tikai tās personas, kas lūgušas izsniegt mantojuma apliecību, un citu mantinieku nav, mantojuma apliecība var tikt izdota ātrāk par sešu mēnešu termiņu.<sup>74</sup>

Analizējot 2016. gada notāru noteiktos uzaicinājuma termiņus, darba autore secina, ka notāri lielākoties izmanto likumā noteikto minimālo trīs mēnešu termiņu (skatīt pielikumu Nr.1 un Nr.2). Ne Notariāta likumā, ne Ministru kabineta noteikumos nav noteikts, kādos gadījumos notārs uzaicinājuma termiņu nosaka trīs mēnešu, bet kādos – viena gada apmērā. Pētījuma gaitā analizējot Latvijas Republikas oficiālā izdevuma „Latvijas Vēstnesis” notāru noteiktos uzaicinājuma termiņus 2016. gadā, autore pamanīja, ka vietām pieteikšanās termiņš ir norādīts „divpadsmit mēneši”, taču citviet notārs ir norādījis konkrētu datumu, divpadsmit mēnešus skaitot no mantojuma atstājēja nāves dienas. Autoresprāt, notāram ir jāpublicē konkrēts datums līdz kuram mantinieks var izmantot savas tiesības un paust savu gribu attiecībā uz mantojumu. Tā pat atšķiras notāru noteiktā gada termiņa aprēķināšanas kārtība, proti, viena daļa notāru gada termiņu uzskata par nākamā gada konkrēto datumu, bet citi dienu pirms konkrētā datuma iestāšanās. Ņemto vērā prakses dažādumu attiecībā uz viena gada termiņa noteikšanu, autore pētījuma grafikā neiekļāva viena gada termiņu, taču norāda, ka mēnesī aptuveni 25 publikācijas tiek ievietotas, notāriem nosakot viena gada uzaicinājuma termiņu.

**Piemērs.** Notāra uzaicinājums oficiālajā izdevumā “Latvijas Vēstnesis”

Pie zvērināta notāra, kurš izsludinājis mantojuma atklāšanos, tiek uzaicināti pieteikties visi mantinieki, kreditori un citas personas, kurām ir tiesības uz mantojumu. Pieteikšanās termiņā nepieteiktās kreditoru pretenzijas tiks dzēstas.

Mantojuma atstājējs: Jancis Gudrais, personas kods 112233-45678 miršanas datums 19.01.2017.

Pieteikšanās termiņš (praksē novērotie varianti):

- 1) 18.01.2018.
- 2) 19.01.2017.
- 3) 12 mēneši.

<sup>74</sup> Pavars A. Mantošanas tiesības (Pēc Latvijas PSR Civilkodeksa). Rīga: Liesma, 1968, 94. lpp.

Piemēram, Serbijā mantojuma lietas ved tiesas un tās mantojuma procedūru (ostavinski postupak) uzsāk, kad no reģistra saņem oficiālu ziņojumu par personas nāvi.<sup>75</sup> No 2016.gada nogales tiesai ir tiesības deleģēt mantojuma procedūras veikšanu notāram, lai samazināt tiesu darba apjomu.<sup>76</sup> Pēc autores domām, ir lietderīgi padziļinātāk izpētīt iespējas Serbijas sistēmu ieviest Latvijā, proti, apsvērt visus pozitīvos un negatīvos aspektus, kas varētu rasties, ja mantošanas procedūra tiktu uzsākta automātiski pēc mantojuma atstājēja nāves – dzimtsarakstu nodaļai nosūtot zvērinātam notāram ziņas par personas nāvi un iespējamajiem mantiniekiem. Ņemot vērā, ka iepriekšminētā sistēmas analīze ir apjomīga un tieši neattiecas uz šo pētījumu, tā netiks veikta šī darba ietvaros.

Zvērinātiem notāriem praksē diezgan bieži nākas sastapties ar gadījumiem, kad mantinieki likumā noteiktajā viena gada termiņā pēc mantojuma atklāšanās vai no ziņu saņemšanas laika par mantojuma atklāšanos vai zvērināta notāra uzaicinājumā norādītajā termiņā nav vērsušies pie zvērināta notāra mantojuma lietas kārtošanai un nav izteikuši gribu par mantojuma pieņemšanu. Pēc autores domām, tas ir tāpēc, ka cilvēki nav pietiekami informēti par mantojuma pieņemšanas termiņiem un mantojuma lietas kārtošana atliek uz vēlāku laiku. Turklāt, kārtojot mantojuma lietu vēlāk, var izrādīties, ka papildus jāpierāda tāda juridiska fakta esība kā mantojuma pieņemšana faktiskajā valdījumā, kā rezultātā papildus mantojuma lietai tiek tiesā tiek celta prasība par juridiska fakta konstatēšanu. Iepriekšminētās situācijas rezultātā mantinieks tikai sevi apgrūtina, mantojuma lietas vešanu atliekot uz vēlāku laiku – vairākiem gadiem pēc mantojuma atklāšanās brīža.

### **4.3. Likumā noteiktais uzaicinājuma termiņš**

Lai būtu noteiktība un kārtība, Civillikumā ir noteikts termiņa regulējums gadījumiem, kad mantojuma atstājējs nav noteicis termiņu, kurā mantiniekiem ir jāizsaka sava griba. Ja mantojuma atstājējs nav noteicis termiņu, kurā mantojuma atstājējam jāizsaka sava griba, tad mantiniekam ir saistoši likumā noteiktie termiņi. Gadījumos, kad termiņu mantojuma atstājējs nav noteicis un nav bijis uzaicinājuma paust savu gribu, tad gribu ir iespējams paust viena gada laikā, skaitot termiņu no mantojuma atklāšanās dienas, ja mantojums atrodas viņa faktiskajā

---

<sup>75</sup> Likuma “Par bezstrīdus tiesas procedūrām” (The Law on Non-Contentious Proceedings) 88. pants, 89. panta pirmā daļa, 92. panta pirmā daļa. Pieejams:

[http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:5Gzk4bCMFIQJ:www.mpravde.gov.rs/files/Law%2520on%2520Non-Contentious%2520Proceedings\\_180411.doc+&cd=1&hl=lv&ct=clnk&gl=lv](http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:5Gzk4bCMFIQJ:www.mpravde.gov.rs/files/Law%2520on%2520Non-Contentious%2520Proceedings_180411.doc+&cd=1&hl=lv&ct=clnk&gl=lv) [aplūkots 2017. gada 6. martā].

<sup>76</sup> Vukotičs M. (Miloš Vukotič) Pārskats par Serbijas mantošanas tiesībām. Jurista Vārds, 2017. gada 17.

janvāris. Pieejams: [http://news.lv/Jurista\\_vards/2017/01/17/parskats-par-serbijas-mantosanas-tiesibam](http://news.lv/Jurista_vards/2017/01/17/parskats-par-serbijas-mantosanas-tiesibam) [aplūkots 2017. gada 28. janvārī].

valdījumā, bet pretējā gadījumā – no ziņu saņemšanas laika par to, ka mantojums atklājies. Ja mantojums neatrodas personas faktiskajā valdījumā, tad sava griba ir jāpauž gada laikā no brīža, kad saņemtas ziņas par mantojuma atklāšanos (mantojuma atstājēja nāves fakta uzzināšanas).

Viens gads ir pietiekams laiks, lai mantinieki saņemtu ziņas par mantojuma atstājēja nāvi un pagūtu izteikt savu gribu par mantojuma pieņemšanu vai atraidīšanu. Ņemot vērā mūsdienu tehnoloģijas, ziņas izplatās ātri un nav nepieciešams likumā noteiktais vārdu salikums „pēc ziņu saņemšanas”. Citās valstīs ir paredzēts pat īsāks termiņš. Igaunijā tā pat kā Latvijā mantinieks var pieņemt vai atteikties no mantojuma un griba attiecībā uz mantojumu ir jāpauž trīs mēnešu laikā no brīža, kad mantinieks uzzina vai tam vajadzēja apzināties nāves iestāšanos. Trīs mēnešu termiņu var pagarināt, ja tam ir svarīgs iemesls un citi mantinieki tam neiebilst. Ja mantinieks noteiktajā termiņā nevēršas pie notāra ar iesniegumu, kurā norādīts, ka mantinieks vēlas atteikties no mantojuma, uzskatāms, ka mantinieks mantojumu ir pieņēmis. Mantiniekam ir tiesības iesniegt notāram iesniegumu par mantojuma pieņemšanu arī pirms minētā termiņa. Lai atteiktos no mantojuma, atteikšanās termiņā jāiesniedz par to iesniegums, kas apliecināts notariāli.<sup>77</sup>

Piemēram, Lietuvas Civilkodeksā<sup>78</sup> mantojuma pieņemšanai ir noteikts trīs mēnešu termiņš no mantojuma atklāšanās dienas, Vācijā ir noteikts sešu nedēļu termiņš.

Ņemot vērā iepriekš minēto, autore ierosina izteikt Civillikuma 693. pantu šādā redakcijā:

Ja mantojuma pieņemšanai mantojuma atstājējs noteicis noteiktu termiņu, tad ieceltajam mantiniekam tas jāievēro.

Ja tāds termiņš nav noteikts, bet mantinieki ir uzaicināti, tad mantot aicinātajam sava griba par mantojuma pieņemšanu jāizteic līdz uzaicinājumā noteiktajam termiņam.

Ja uzaicinājuma nav bijis, tad mantiniekam jāizsaka sava griba pieņemt mantojumu gada laikā, skaitot šo termiņu no mantojuma atklāšanās dienas.

Civillikuma 693. pantā norādītos termiņus mantojuma pieņemšanai nevar atjaunot vai pagarināt, izņemot šā likuma 1898. pantā norādītajos gadījumos.<sup>79</sup> Civilkodeksa 570. pantā bija paredzēti gadījumus, kad tiesa varēja pagarināt termiņus mantojuma pieņemšanai, ja tā atzina, ka termiņš ir nokavēts attaisnojošu iemeslu dēļ. Civilkodeksā bija ietverts, ka mantojumu varēja pieņemt pēc sešu mēnešu notecēšanas no mantojuma atklāšanās, nevēršoties tiesā, ja tam

<sup>77</sup> Igaunijas Mantojuma likums (Law of Succession Act), 118.papagrāfs. Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/506112013007/consolide>

<sup>78</sup> Lietuvas Civilkodeksa (Civil Code of the Republic of Lithuania) 5.50 panta trešā daļa. Pieejams: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.245495> [skatīts 2017. gada 3. martā].

<sup>79</sup> Par likumu piemērošanu mantojuma lietās: Augstākās tiesas plēnuma 1995. gada 27. marta lēmums.

piekrita visi pārējie mantinieki, kas laikus bija pieņēmuši mantojumu.<sup>80</sup> Ja iepriekšminētais nerealizējās, tiesa varēja pieņemt lēmumu par termiņa pagarināšanu, ja tā atzina, ka termiņš ir nokavēts attaisnojošu iemeslu dēļ. Civillikums šādas tiesības neparedz.

Ja pieteikums par mantojuma tiesību apstiprināšanos iesniegts pēc tam, kad iestājušies Civillikuma 693. pantā norādītie mantojuma pieņemšanas termiņi, tiesai jāizlemj arī jautājums par mantojuma pieņemšanas fakta atzīšanu likumā noteiktajos termiņos. Ja mantinieka pieteikumā par mantojuma tiesību apstiprināšanos nav lūgts atzīt mantojuma pieņemšanas faktu, bet mantojuma pieņemšanas termiņš ir nokavēts, pieteikums par mantojuma tiesību apstiprināšanos ir noraidāms.<sup>81</sup> Pārceļot iepriekšminēto situāciju uz mūsdienām, tas izskatītos šādi: ja mantinieks vēršas pie notāra pēc tam, kad iestājušies Civillikuma 693. pantā minētie mantojuma pieņemšanas termiņi, notāram šāda iesnieguma pieņemšana būtu atsakāma, izņemot gadījumu, ja mantinieks mantojumu ir pieņēmis faktiskajā valdījumā. Iepriekšminētais ir nostiprināts Ministru kabineta 2008. gada 4. augusta noteikumu Nr. 618 "Noteikumi par mantojuma reģistra un mantojuma lietu vešanu" 87. punktā, nosakot, ka gadījumā, ja mantinieks mantošanas iesniegumā norādījis, ka pieņēmis mantojumu faktiskajā valdījumā, zvērināts notārs mantošanas iesniegumu pieņem arī pēc Civillikuma 693. pantā noteiktā likumiskā termiņa beigām. Iepriekšminēto noteikumu punktā ir pieļaujama situācija, kurā nokavēts ir likumiskais termiņš, taču nesniedz ziņas par gadījumu, ja notārs ir noteicis termiņu mantojuma pieņemšanai. Ministru kabineta 2008. gada 4. augusta noteikumu Nr. 618 "Noteikumi par mantojuma reģistra un mantojuma lietu vešanu" 87. punktā ir precizēta procesuālā kārtība saistībā ar Civillikuma 693. panta trešo daļu. Iepriekšminētā panta daļas jāskatās prioritārā situācijā – ja izpildās panta pirmā daļa, uz konkrēto situāciju vairs nav attiecināmas panta nākamās daļas, vai, ja izpildās panta otrā daļa, nav attiecināma panta trešā daļa. To apliecina arī Augstākās tiesas 2016. gada 28. aprīļa lēmumā Nr. C04059015 paustais viedoklis, ka gadījumā, ja mantinieki ir uzaicināti, tad mantot aicinātajam ir sava griba par mantojuma pieņemšanu jāizteic līdz uzaicinājumā noliktajam termiņam, pamatojoties uz Civillikuma 693. pantu. Turklāt, ņemot vērā, ka Civillikuma 693. pants satur materiāli tiesisku termiņu, tas nav ne atjaunināms, ne pagarināms.

Rodas jautājums, vai persona, kura mantojumu ir pieņēmusi faktiskajā valdījumā, ir paļāvusies uz prezumpciju, ka ar īpašuma pārņemšanu faktiskajā valdījumā persona ir izdarījusi visu nepieciešamo, lai apliecinātu savu gribu mantojumu pieņemt, tiešām ir veikusi visas nepieciešamās darbības, lai atzītu, ka mantojums ir pieņemts. Mantojuma lietas sakārtošana ir

---

<sup>80</sup> Gencs, Z. Civillikuma komentāri. Otrā daļa Mantojuma tiesības (655-686.p.). Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2012, 112. lpp.

<sup>81</sup> Rīgas apgabaltiesas 2014. gada 27. marta spriedums lietā Nr. C04198312.

mantinieku interesēs, tāpēc personai ir nepieciešams izteikt savu gribu tā, lai nepārprotami no gribas izpausmes būtu saprotams, ka persona ir vēlējusies mantojumu pieņemt vai atraidīt. Ņemot vērā iepriekš minēto, darba autore rosina ieviest regulējumu, kurā būtu noteikts, ka gadījumā, ja persona mantojumu ir pieņēmusi faktiskajā valdījumā un mantojuma masā ietilpst reģistrējama kustama vai nekustama manta, personai ir jāvēršas pie notāra un tieši jāizpauž šī griba, iesniedzot notāram iesniegumu, kurā paziņo, ka vēlas pieņemt mantojumu.

Ja mantinieks ir nokavējis uzaicinājuma termiņu vai likumisko termiņu, tad mantojuma pieņemšanas faktu var konstatēt tiesa. Personai ir nepieciešams šādā gadījumā vērsties tiesā, lūdzot konstatēt juridisku faktu – mantojuma pieņemšanu.

Francijas Civilprocesa kodeksa<sup>82</sup> 771. pantā ir noteikts, ka mantinieks savu gribu par mantojuma atraidīšanu var paust četru mēnešu laikā. Ja mantinieks nav paudis savu gribu, tāpat kā Latvijā, kreditors, līdzmantinieks, valsts vai persona, kas saņemu mantojumu mantinieka atteikšanās gadījumā, var prasīt, lai mantinieks izvēlas vienu no trim iespējām. Nākamajā pantā ir noteikts, ka pēc uzaicinājuma, kurā lūgts mantiniekam paust gribu par mantojuma pieņemšanu vai atraidīšanu, ir doti papildus divi mēneši gribas paušanai (pastāv termiņa pagarināšana). Ja mantinieks nepauž savu gribu papildus noteiktajā termiņā, pieņemams, ka mantinieks ir pieņēmis mantojumu bez atrunām. Ja neviens nav prasījis mantiniekam darīt zināmu savu izvēli, tad mantinieks par to var paziņot desmit gadu laikā, ja nav pamata uzskatīt, ka mantinieks mantojumu ir pieņēmis netieši. Salīdzinot Francijas regulējumu par mantojuma pieņemšanu, darba autore vēlas izcelt, ka Francijā pastāv obligāts pienākums mantojumu atraidīt, ja mantinieks vēlas, lai īpašumā nepāriet mantojuma atstājēja manta. Arī Francijas normatīvais regulējums pieļauj gribu izteikt kā skaidri, tā arī klusējot.<sup>83</sup> Taču 804. pantā ir noteikts, ka, lai atteikšanās no mantojuma būtu spēkā pret trešajām personām, personai ir nepieciešams vērsties kompetentajā institūcijā un paust savu gribu.

Līdzīgi kā Francijā, arī Vācijā mantojuma pieņemšana notiek automātiski. Mantinieki neuzņemas mantojuma atstājēja saistības tikai gadījumā, ja tie ir atteikušies no mantojuma noteiktajā termiņā, proti, sešu nedēļu laikā no mantojuma atklāšanās brīža paziņošanas. Sadaļā Nr. 1943 ir noteikts, ka mantinieks vairs nevar atteikties no mantojuma, ja viņš to ir pieņēmis

---

<sup>82</sup> Francijas Civilprocesa kodekss (Code civil). Pieejams: <https://www.legifrance.gouv.fr/Traductions/en-English/Legifrance-translations> [skatīts 2017. gada 10. aprīlī].

<sup>83</sup> Civillikums. Otrā daļa. Mantojuma tiesības: Latvijas Republikas likums. LR Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 1992. 30.jūlijs, nr.29., 782.pants. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=90222> [skatīts 2017. gada 21.februārī].

vai ja ir pagājis likumā noteiktais atrunas periods. Ja atrunas laikā mantinieks neizteic savu gribu, uzskatāms, ka mantojums ir pieņemts.<sup>84</sup>

#### 4.4. Termini mantojuma pieņemšanai ar inventāra tiesību

Civillikuma 709. pantā teikts, ka mantiniekam, kas grib izlietot inventāra tiesību, ne vēlāk par diviem mēnešiem no ziņu saņemšanas par mantojuma atklāšanos jāvēršas pie zvērināta notāra ar lūgumu uzdot izveidot inventāru zvērinātam tiesu izpildītājam vai likumā norādītajos gadījumos – bāriņtiesai. Ja mantojums ir plašs un sarežģīts un inventāra izveidei vajadzīgs vairāk laika, zvērināts notārs pēc mantinieku lūguma var šo termiņu pagarināt, bet ne vairāk par vienu gadu.

Divu mēnešu termiņu sāk skaitīt no brīža, kad personai ir kļuvis zināms, ka mantojums ir atklājies – persona ir mirusi vai ir izsludināta par mirušu. Šajā situācijā zvērinātam notāram ir jāuzticas personai, kura norāda dienu, kad ir uzzinājusi par mantojuma atklāšanos, kaut gan patiesība var būt pavisam citāda, jo persona interesēs ir norādīt vēlāku ziņu saņemšanas dienu, lai varētu iekļauties inventāra tiesības realizēšanas termiņā.

Divu mēnešu termiņš ir noteikts mantojuma atstājēja kreditoru interesēs, lai mantinieks nepagūtu mantojumu izšķērdēt, jo līdz inventāra izveidei kreditori nav tiesīgi vērst savus prasījumus pret mantiniekiem. Juridiskajā literatūrā ir izteikts viedoklis, ka termiņa noteikšanas kārtība ir izvēlēta neveiksmīgi, jo šo divu mēnešu laikā mantinieks var vēl nezināt, kādi varētu būt kreditoru prasījumi, jo tiem varētu būt noteikti citi termiņi sludinājumā vai vispār var nebūt noteikti termiņi.<sup>85</sup>

Ņemot vērā, ka likumā nav noteikts, kurā brīdī kreditori var pieteikt savus prasījumus, viņi tos var pieteikt pēdējā dienā, kad mantinieks vairs nevar atraidīt mantojumu un mantiniekam vairs nebūs iespējas realizēt inventāra tiesību.

Lai gan autore vēlētos ticēt, ka mantojuma inventāra tiesība praksē nav pārāk bieži izplatīta tādēļ, ka tuvinieki pārzina savu tuvo cilvēku mantu un parādsaistības, tomēr realitātē mantojuma tiesības retās izmantošanas iemesls, pēc autores domām, ir tas, ka divu mēnešu laikā mantojuma atstājēji vēl nedomā par formalitāšu sakārtošanu, bet cenšas garīgi izdzīvot šo laiku un pieņemt faktu, ka tuvinieks ir miris. Tādējādi divu mēnešu termiņš tiek nokavēts.

No Civillikuma 709. pantā noteiktā izriet, ka pieteikuma iesniegšanas termiņš nav attiecināms uz personām, kuras saskaņā ar likumu var pieņemt mantojumu vienīgi ar inventāra tiesību (piemēram, nepilngadīgie un personas ar ierobežotu rīcībspēju). Pēc autores domām,

---

<sup>84</sup> Vācijas Civillodekss (German Civil Code, BGB). Pieejams: [https://www.gesetze-im-internet.de/englisch\\_bgb/englisch\\_bgb.html#p6578](https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html#p6578) [skatīts 2017. gada 10. aprīlī].

<sup>85</sup> Krauze, R. Mantojuma tiesības Latvijas Republikā. – Rīga: KIF „Biznesa komplekss”, 1994, 137. lpp.

termiņš nevar būt mūžīgs un nenoteikts, jo mantiniekiem ir jāievēro Civillikuma 693. pantā ietvertie mantojuma pieņemšanas termiņi. Ja mantojuma pieņemšanai mantojuma atstājējs noteicis noteiktu termiņu, tad ieceltajam mantiniekam tas jāievēro.

Pozitīvi, ka līdz inventāra izveidei kreditori un legatāri nevar vērst pret mantiniekiem savus prasījumus, un viņu prasību noilguma laika ritējums uz visu uzaicinājumā noteikto termiņu apstājas. Taču tai pašā laikā mantiniekam ir jābūt jāievēro, lai inventāra saraksts tiktu izstrādāts termiņā.<sup>86</sup> Zvērināts notārs pēc mantinieka lūguma var šo termiņu pagarināt līdz vienam gadam.<sup>87</sup>

Uzaicinājuma termiņš, ko zvērināts notārs nosaka pie mantojuma atklāšanās, ir garāks par inventāra tiesības izlietošanai paredzēto termiņu, jo uzaicinājuma termiņš nevar būt īsāks par trijiem mēnešiem, bet inventāra tiesības izlietošanas termiņš ir tikai divi mēneši. Pēc autores domām, ja mantojuma pieņemšanai ir noteikts termiņš, tad tas būtu jāattiecinā arī uz mantojuma pieņemšanu ar inventāra tiesību termiņu, pat ja inventāra tiesības izlietošana ir obligāta.

#### **4.5. Termiņš faktiskajā valdījumā esoša mantojuma pieņemšanai**

Termiņu atjaunošana nav apspriežams jautājums mantojuma pieņemšanai, jo tas nav procesuāls. Termiņi, kas noteikti Civillikuma 693. pantā, nav atjaunojami.<sup>88</sup>

Civillikumā nav pateikts, vai uzaicinājuma termiņš tieši attiecas uz mantiniekiem, kuriem mantojums atrodas faktiskajā valdījumā. Civillikuma 694. pantā ir ietverta prezumpcija, kurā ir noteikta mantojuma pieņemšana, ja mantinieks neizpauž savu gribu. Civillikuma 416. pantā ir noteikts mantot aicinātajam veikt aktīvas darbības, lai pierādītu mantojuma tiesību, citādi persona pakļauj sevi riskam pazaudēt mantojumu kā bezmantinieku mantu.<sup>89</sup> Mantošanas pieņemšanas faktu tiesa var konstatēt civilprocesā, sevišķajā tiesāšanas kārtībā.

Faktiskā valdījuma turpinājums arī pēc mantojuma pieņemšanas termiņa izbeigšanās dod iespēju mantiniekiem, nezaudējot mantojuma tiesību, neierobežoti ilgu laiku noformēt savas mantojuma tiesības likumā paredzētajā kārtībā. Praksē ir novērojams, ka, nokavējot termiņu, persona, kura vēlas mantot, iesniedz tiesā pieteikumu par juridiska fakta konstatēšanu, lūdzot

---

<sup>86</sup> Gencs, Z. Mantošana. Zinātniski praktiskais komentārs. Rīga.: Tiesu namu aģentūra, 2002., 280. lpp.

<sup>87</sup> Civillikums. Otrā daļa. Mantojuma tiesības: LR likums. LR Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 1992. 30. jūlijs, Nr.29., 709. pants. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=90222> [aplūkots 2017. gada 28. janvārī].

<sup>88</sup> Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta Augstākās tiesas Judikatūras nodaļas Tiesu prakses vispārīgais pārskats par mantojuma tiesībām, 2007. gada oktobris. Pieejams: [at.gov.lv/files/uploads/files/docs/summaries/2007/apkopojums.doc](http://at.gov.lv/files/uploads/files/docs/summaries/2007/apkopojums.doc) [aplūkots 2016. gada 6. aprīlī].

<sup>89</sup> Konceptijas par Civillikuma Mantojuma tiesību daļas modernizāciju kopsavilkums. <http://likumi.lv/doc.php?id=200900>

tiesu atzīt, ka mantojums atrodas personas faktiskajā valdījumā, tādējādi viņa ir izteikusi vēlmi mantot – paudusi gribu mantot.

Ja tiek piekopta iepriekšminētā prakse, mantošanas sistēmā rodas nenoteiktība, proti, zūd likumā noteiktās kārtības jēga. Nepieciešams iepriekšminēto situāciju noregulēt, lai veicinātu noteiktību starp visiem mantiniekiem un kreditoriem. Turpretim Notariāta likuma<sup>90</sup> 306. panta otrās daļas 7. punktā ir stingri noteikts, ka zvērināts notārs taisa ar valsts nodevu neapmaksājamu notariālo aktu par mantojuma lietas izbeigšanu, kur norāda konstatējumu, ka mantinieki izsludinātajā termiņā nav pieteikušies un ka mantojamā manta atzīstama par bezmantinieku mantu, ja mantinieks nav pieteicies vai ir atteicies no mantojuma, tādējādi saskaņā ar Civillikuma 416. pantu mantojums piekrīt valstij.

Ņemot vērā iepriekšminēto, ir konstatējama nenoteiktība starp abiem likumiem. Mantinieki, gūstot mantojumu faktiskajā valdījumā un neatsaucoties uz uzaicinājumu, nokavē noteikto termiņu un zaudē mantojumu – zvērināts notārs šo mantu atzīst par bezmantinieku mantu un tā ir piekritīga valstij.

Praksē pastāv pretrunīgs normatīvais regulējums par mantojumu, kas atrodas mantinieka faktiskajā valdījumā. Civillikuma 416. pantā tiek prasīta aktīva mantinieka rīcība, lai mantojums netiktu uzskatīts par bezmantinieka mantu, taču Civillikuma 694. pantā netiek prasīta aktīva rīcība. Būtu nepieciešams papildināt Civillikuma 694. pantu, nosakot pienākumu mantiniekam paust aktīvi gribu arī tad, ja mantojums atrodas faktiskajā valdījumā.

Bezmantinieka manta, kas nav reģistrēta zemesgrāmatā vai nekustamais īpašums, kas faktiski ir pieņemts mantojumā ir apdraudējuma objekti. Viena situācija ir, kad personas ļaunprātīgi izmanto dažādas shēmas, lai savā rīcībā iegūtu bezmantinieku mantu, bet cits gadījums ir, kad bezmantinieka manta normatīvajos aktos paredzētajā kārtībā tiek pārdota citai personai, bet vēlāk mantinieks cīnās, lai pierādītu, ka ar savām faktiskajām darbībām mantojumu ir pieņēmis un nekustamais īpašums ir piekritīgs viņam kā mantiniekam.

Shēma, kādā rīkojas krāpnieki esot vienkārša – vispirms krāpnieki uzzina kādi nekustamie īpašumi ilgstoši ir bezsaimnieka statusā (īpašnieks ir nomiris, ilgstoši nav maksājis nekustamā īpašuma nodokli). Tad krāpnieki vilto pilnvaru, kas pārsvarā gadījumu izdota ASV, jo par trešajās valstīs izdotas pilnvaras autentiskumu notāri nepārbauda. Pilnvara parasti tiek izdota uz kādas trešās personas vārda, shēmas organizatoriem paliekot shēmas neredzamajā pusē. Pēc tam, pamatojoties uz viltoto pilnvaru, trešā persona tiek pierēģistrēta zemesgrāmatā un krāpnieki pārdod tālāk kādam labticīgam pircējam, kurš pat nenojauš, ka pērk īpašumu, tā likumīgajam īpašniekam par to nezinot. Kad īpašniekam vai tā mantiniekiem rodas interese par

---

<sup>90</sup> Notariāta likums: Latvijas Republikas likums. Ziņotājs, 1993. gada 5. jūlijs, Nr. 26/27.

savu īpašumu, tad atklājas, ka tas ierakstīts zemesgrāmatā uz sveša vārda un jau pārdots.<sup>91</sup> Gadījumā, ja mantinieks nokļūst šādā shēmā, jo nav laicīgi sakārtojis dokumentus un pievērsis īpašu rūpību sev piederošajam īpašumam, šāda situācijas atrisināšana var paņemt lielus resursus naudas līdzekļu un brīvo laiku, jo šādas tiesvedības var tikt risinātas gadiem.

Izsole ir rīkojama, negaidot brīdi, kamēr mantinieks saņem mantojuma apliecību. Pirms tās izsludināšanas tiesu izpildītājs Notariāta likumā noteiktā kārtībā noskaidro personas, kuras pieteikušās uz mantojumu, un par izsoli paziņo šīm personām.

Īpašuma tiesība uz nekustamo īpašumu var pastāvēt uz likuma pamata bez ierakstīšanas zemesgrāmatā.<sup>92</sup>

Tiesu izpildītājs veic izpildu darbības saskaņā ar Civilprocesa 73.nodaļā noteikto, tostarp rīko bezmantinieku mantas – nekustamā īpašuma izsoles, kā rezultātā īpašumu iegūst persona, kas par to nosolījusi augstāko cenu un samaksājusi visu no viņa pienākošos summu. Kad noteikta naudas summa ir saņemta tiesu izpildītāja depozīta kontā, tas atbilstoši Civilprocesa likuma 611. pantā pieteikumu par nekustamā īpašuma nostiprināšanu uz ieguvēja vārda elektroniski iesniedz Zemesgrāmatu nodaļā. Turpretī saskaņā ar Civilprocesa likuma 613. panta piektajā daļā noteikto, apmierinot pieteikumu, tiesa, cita starpā, pieņem lēmumu arī par visu zemesgrāmatā uz nekustamo īpašumu ierakstīto parādu saistību un aizlieguma atzīmju dzēšanu.

No iepriekš minētajām tiesību normām izriet, ka gadījumā, ja līdz izsolei tiesu izpildītājam netiek iesniegti dokumenti, uz kuru pamata būtu lemjams jautājums par izsoles atlikšanu, apturēšanu, vai izbeigšanu, tiesu izpildītājs tiesai Zemesgrāmatu tiesai nosūta pieteikumu par izsoles akta apstiprināšanu. Turklāt, ja mantinieks ierodas pie tiesu izpildītāja ar lūgumu apturēt izsoli brīdī, kad izsole jau ir izsludināta, tiesu izpildītājam nav likumīga pamata izsoli apturēt. Šādā gadījumā mantiniekam jāvērsas tiesā, lūdzot konstatēt juridisku faktu – nekustamā īpašuma pieņemšanu mantojumā kā faktiskajā valdījumā, papildus norādot, ka šobrīd zvērināts tiesu izpildītājs ir izsludinājis izsoli un lūdzot tiesu izsoli apturēt. Tiesas lēmums var būt par pamatu izsoles apturēšanai. Ja mantinieks nerīkojas ātri un Zemesgrāmatas tiesa apmierina pieteikumu par izsoles akta apstiprināšanu un nekustamā īpašuma nostiprināšanu uz ieguvēja vārdā, tiesa apstiprina izsoles aktu un ar savu lēmumu dzēš visas

---

<sup>91</sup> Kesnere R. Ar viltu izkrāpj īpašumus. Diena, 2017. gada 2. janvāris. Pieejams: <http://news.lv/Diena/2017/01/02/ar-viltu-izkrapj-ipasumus> [aplūkots 2017.gada 15.aprīlī].

<sup>92</sup> Latvijas apgabaltiesu un Zemesgrāmatu nodaļu tiesnešu sanāksmēm par izsoles aktu pieteikumu lietu noformēšanas un izskatīšanas problēmjaudājumiem 20-21.lpp. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/Media/Default/Page/Latvijas%20apgabaltiesu%20un%20Zemesgr%C4%81matu%20noda%C4%BCu%20tiesne%C5%A1u%20san%C4%81ksm%C4%93m%20par%20izsoles%20aktu%20pieteikumu%20lietu%20noform%C4%93%C5%A1anas%20un%20izskat%C4%AB%C5%A1anas%20probl%C4%93mjaut%C4%81jumiem.doc> [aplūkots 2017. gada 4. aprīlī].

ierakstītās parādu saistības un aizlieguma atzīmes, tādējādi mantinieku atstājot bez nekustamā īpašuma un kreditorus bez to prasījumiem.

Pēc autores domām, iepriekšminēto situāciju ir iespējams sakārtot, veicot grozījumus Civillikuma 694. pantā, nosakot, ka laikā, kad aicina mantot, ja mantojums atrodas mantot aicinātā faktiskajā valdījumā vai ja šādu valdījumu mantot aicinātais iegūst vēlāk, mantiniekam ir jāizsaka sava griba par mantojuma pieņemšanu atbilstoši Civillikuma 416. pantam. Ja tas netiek darīts, tad uzskatāms, ka mantojums ir atraidīts.

Darba autore iepriekš darbā norādīja, ka varētu rasties problēmsituācija, ja mantinieks faktiskajā valdījumā ir pārņēmis daļu no mantojuma vai visu mantojumu, kas pastāv kā domājamā daļa. Pēc autores domām, praksē var rasties vēl grūtāk atrisināma situācija, ja mantojums atrodas vairāku mantinieku faktiskajā valdījumā. Turklāt jāpiezīmē, ka praksē jautājums par mantojuma atrašanos faktiskajā valdījumā tiek ļoti plaši interpretēts. Vienā gadījumā mantojuma pieņemšana ar faktisko valdījumu tiek saprasta ar patiesu mirušā mantas pārvaldīšanu, bet citā gadījumā ar atsevišķu priekšmetu vai lietu paņemšanu valdījumā, iespējams, pat nepazināti.

## 5. MANTOJUMA PIENĒMŠANAS SEKAS

Mantojuma pieņemšana ir tiesiski saistoša mantot aicinātā gribas izteiksme iestāties mirušā mantisko attiecību kopībā. Līdz ar to var secināt, ka ar mantojuma pieņemšanu un iegūšanu<sup>93</sup> uz mantinieku pāriet mantojuma atstājēja tiesības un pienākumi, ciktāl tie neizbeidzas ar mantojuma atstājēja personu.

Kas reiz jau no mantojuma ir atteicies, tas vēlāk to nevar pieņemt, un tas, kas reiz mantojumu ir pieņēmis, vēlāk no tā nevar atteikties. Mantojuma pieņemšana ir neatsaucama, jo ar mantojuma pieņemšanu arī rodas trešo personu tiesības pret mantojuma pieņēmēju.<sup>94</sup> Ar mantojuma pieņemšanu un iegūšanu visas mantojuma atstājēja tiesības un saistības, ciktāl tās neizbeidzas ar viņa personu, pāriet uz mantinieku. No iepriekš minētā izriet, ka mantinieks iestājas mantojuma atstājēja tiesību un pienākumu vienā kopumā, proti, mantinieks turpina mantojuma atstājēja tiesības un pienākumus vest vienā personā.

Mantojuma iegūšanas sekas ir saistītas ar lietu (īpašuma) tiesībām, jo pēc cilvēka nāves viņa īpašums ir tas, kas pārvēršas mantojumā, un mantojums ir tas, kas pārvēršas mantinieka īpašumā. Mantojuma iegūšana saistīta arī ar ģimenes tiesību normām, jo mirušā mantinieki parasti ir viņa tuvinieki; ar saistību tiesībām, jo uz mantinieku pāriet daudzas mantojuma atstājēja saistības, kā arī ar citām tiesību normām.<sup>95</sup>

Civillikuma 693. pantā ir noteikts vispārējais termiņš mantojuma pieņemšanai – viens gads kopš mantojuma atklāšanās dienas. Saskaņā ar iepriekšminēto pantu mantiniekam ir jāizsaka sava griba noteiktā termiņā. Atbilstoši Civillikuma 694. pantam, palaižot garām šo termiņu, ir uzskatāms, ka mantot aicinātais mantojumu atraida. Savukārt atbilstoši Civillikuma 781. pantam, kas reiz atraidījis viņam piekritušo mantojumu, tas vairs nevar to pieņemt vēlāk. Mantojuma iegūšanas sekas ir noteiktas Civillikuma 701. līdz 714. pantā; tie ir speciāli mantojuma tiesību daļas noteikumi, bet tie ir saistīti ar lietu tiesībām, jo pēc cilvēka nāves īpašums pārvēršas mantojumā un mantojums pārvēršas mantinieka īpašumā. Mantojuma iegūšana ir saistīta arī ar ģimenes tiesību normām, jo mirušā mantinieki parasti ir viņa tuvinieki; ar saistību tiesībām, jo uz mantinieku pāriet daudzas mantojuma atstājēja saistības, kā arī ar citām tiesību normām.<sup>96</sup>

---

<sup>93</sup> Krauze R., Gencs Z. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Mantojuma tiesības (382.-840.p.). Rīga: Mans īpašums, 1997., 237.lpp

<sup>94</sup> Briedis V. Mantojuma pieņemšana un mantojuma atraidīšana. Rīga, 1939.,18.lpp.

<sup>95</sup> Gencs Z. Mantojumu kārtošana. Rīga: Mans Īpašums,1996., 5.lpp.

<sup>96</sup> Krauze R., Gencs Z. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Mantojuma tiesības (382.-840.p.). Rīga: Mans īpašums, 1997., 258.lpp.

„Mantojuma pieņemšana un atraidīšana ir neatgriezeniska. Tas dod drošību un noteiktību mantojuma tiesiskajām attiecībām.”<sup>97</sup> No minētā regulējuma izriet, ka, beidzoties gada termiņam, mantot aicinātie mantojumu ir vai nu pieņēmuši, vai atraidījuši, un līdz ar to jautājums par mantojuma tiesībām uz atstāto mantojumu ir noregulēts neatgriezeniski. Vairāk nekā gadu pēc mantojuma atstājēja nāves publicētais uzaicinājums mantojuma pieņemšanas stāvokli nevar izmainīt.

Civillikuma 701. panta pirmajā daļā ir noteikts, ka ar mantojuma pieņemšanu un iegūšanu visas mantojuma atstājēja tiesības un saistības, ciktāl tās neizbeidzas ar viņa personu, pāriet uz mantinieku. No iepriekš minētā ir secināms, ka mantojuma pieņemšana un mantojuma iegūšana ir divi patstāvīgi jēdzieni. Mantojuma pieņemšanu var uzskatīt par mantojuma tiesības juridisku iestāšanos (*de jure*), bet mantojuma iegūšana ir atzīstama par faktiski mantojuma tiesību realizāciju (*de facto*).<sup>98</sup> Mantojuma pieņemšana un mantojuma iegūšana var notikt vienlaikus, bet var arī nenotikt.

Autore vēlas norādīt, ka, uz mantinieku pāriet gan tiesības, gan pienākumi ar mantojuma atklāšanas momentu. No mantojuma atklāšanās brīža uz mantinieku pāriet arī bijušā īpašnieka kā izīrētāja tiesības un pienākumi, proti, ne tikai pienākums izīrēt īrniekam attiecīgo dzīvokli, bet arī saņemt par to no viņa samaksu un vērsties tiesā ar prasījumiem, ja īrnieks īres līgumā pielīgtās saistības pildījis nepienācīgi.

Iepriekšminēto apstiprina Augstākās tiesas 2016. gada 29. februāra lieta Nr. SKC-48/2016. Civillikuma 1477. pantā ir noteikts, ka korroborācija ir nepieciešama tajos gadījumos, kad persona ar darījumu iegūst lietu tiesības uz nekustamo īpašumu. Lietu tiesības, kas pastāv uz likuma pamata, ir spēkā arī bez ierakstīšanas zemesgrāmatās. No iepriekš minēto tiesību normu sistemātiska tulkojuma izriet, ka, konstatējot īpašuma tiesības esamību personai, būtiska nozīme ir tam, kādā ceļā nekustamais īpašums ir iegūts, proti, vai tas ir mantots, vai arī par tā iegūšanu ir noslēgts darījums vai izdots administratīvais akts. Pirmajā gadījumā persona iegūst īpašuma tiesības uz nekustamo īpašumu jau ar mantojuma atklāšanos (pie nosacījuma, ka mantinieks pieņēmis mantojumu likumā noteiktajā kārtībā), bet otrajā – ar ieguvēja un tā iegūšanas pamata ierakstīšanu zemesgrāmatā.<sup>99</sup> Mantojuma pieņemšanai ir atpakaļejošs spēks uz mantojuma atklāšanās momentu, proti, pieņemtais mantojums tiek atzīts par mantiniekam piederošu no mantojuma atklāšanās laika.

---

<sup>97</sup> Gencs Z. Civillikuma komentāri. Otrā daļa. Mantojuma tiesības (655.-840. pants). Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2012, 300.lpp.

<sup>98</sup> Kalna S. Ģimenes un mantojuma tiesības. Rīga: Biznesa vadības koledža, 2009., 347.lpp.

<sup>99</sup> Augstākās tiesas spriedums lietā Nr. SKC-48/2016. Mantinieka īpašumu tiesību atpakaļejošais spēks. Pieejams: <http://at.gov.lv/files/uploads/files/archive/departement1/2016/SKC-48-2016.doc> [aplūkots 2017. gada 25. februārī].

Tiesu praksē ir nostiprinājusies atziņa, ka ar mantojuma pieņemšanas brīdi mantinieks pārņem arī mantojuma atstājēja saistības maksāt konkrētajam nekustamajam īpašumam piekrītošos nodokļus, kā arī kļūst par nekustamā īpašuma īpašnieku un attiecīgi par nekustamā īpašuma nodokļu maksātāju. Arī likumdevējs ir noteicis, ka nekustamā īpašuma nodokļa maksātājs ir fiziska persona, kuras īpašuma tiesības uz nekustamo īpašumu ir nostiprinātas zemesgrāmatā, vai arī persona, kas nekustamā īpašuma valdījumu ieguvusi ar mantojuma tiesību, bet nav reģistrējusi savas īpašuma tiesības zemesgrāmatā.<sup>100</sup>

Administratīvās rajona tiesas Rīgas tiesu nams 2010. gada 19. oktobra spriedumā lietā Nr. A42777708 min, ka nekustamā īpašuma nodokļa daļa par laiku līdz mantojuma atstājēja nāvei ietilpst mantojuma masā jau mantojuma atklāšanās brīdī. Nekustamā īpašuma nodokļa pieprasīšana no mantinieka ir pamatota, jo Civillikuma 707. pantā ir paredzēts, ka mantojuma atstājēja kreditori ar saviem prasījumiem vēršas pie mantinieka.

Ne visas tiesības ir iespējams mantot. Civillikuma 704. pantā ir noteikts, ka tiesības, kas bijušas piešķirtas vienīgi mantojuma atstājēja personai, uz mantiniekiem nepāriet. Nākamā panta otrajā daļā ir minēts, ka ar mantojuma iegūšanu uz mantinieku pāriet līdz ar mantojuma atstājēja tiesībām arī visas viņa saistības, izņemot tīri personiskās. Lai saprastu, kādas tiesības pāriet, bet kādas tiesības nepāriet uz mantinieku, nepieciešams sašķirot mantojamās tiesības divās daļās, proti, pēc saistību rakstura ir jāsaprot, vai mantojamā tiesība ir personiska vai nav. Šaubu gadījumā tiesa noteic, vai mantojamai tiesībai piemīt personisks raksturs. Šāds princips ir pilnībā attiecināms arī uz mantojuma masā ietilpstošām lietošanas tiesībām un ar to saistītiem pienākumiem, arī pienākumu maksāt nodokli par laiku pirms apstiprināšanās mantojuma tiesībās.

Mantinieks, kas mantojumu pieņēmis, bet vēl nav to ieguvis, ir tiesīgs prasīt arī tā nodošanu viņa valdījumā. Mantinieks ir tiesīgs realizēt visas ar mantojumu pārņemtās mantojuma atstājēja tiesības un saistības tikai tad, kad mantinieks mantojumu ir pieņēmis un ieguvis savā valdījumā.<sup>101</sup> No iepriekš minētā ir secināms, ka mantojuma iegūšana tiek identificēta ar mantojuma nodošanu mantinieka valdījumā, t. i., ar brīdi, kad ķermeniska lieta (mantojuma masas daļa) faktiski atrodas mantinieka pilnīgā varā un mantinieks izrāda gribu rīkoties ar lietu kā īpašnieks.

Mantojuma pieņemšanas sekām bija lielāka nozīme tad, kad mantojuma lietas veda tiesa, jo saskaņā ar Civilprocesa likuma 327. pantu, kurš šobrīd ir izslēgts, uzaicinājuma spēks neattiecās uz konkrētiem kreditoriem. Civilprocesa likumā bija paredzēta situāciju, ka, taisot

<sup>100</sup> Likums "Par nekustamā īpašuma nodokli" 2.panta pirmas daļas 3.punkts.

<sup>101</sup> Gencs Z. Mantošana. Zinātniski praktisks komentārs. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002., 255.lpp. Atsauce uz Krauze R. Mantojuma tiesības Latvijas Republikā. Rīga: KIF "Biznesa komplekss", 1994, 135.lpp.

spriedumu par apstiprināšanos mantojuma tiesībās, tiesa lēma par saistību dzēšanu. Spriedumā tiesa ierakstīja, ka dzēš termiņā nepieteiktās tiesības un saistības. Līdz ar to tie, kas nebija pieteikušies, zaudēja šīs tiesības. Praksē ir bijušas situācijas, kad kreditori vērsas pie mantiniekiem arī pēc desmit gadiem, jo viņiem nekas nedraud par termiņa neievērošanu.

Pieņemot grozījumus Civillikuma 705. pantā, tika atzīts, ka likumā var ielikt preklūzijas pieņēmumu – ar pašas apliecības izdošanu tiek dzēstas termiņā nepieteiktās tiesības un saistības.

Par kreditoru prasījumu apmierināšanas iespējamību – ja mantinieks ilgstoši neierodas pie zvērināta notāra pēc mantojuma apliecības, pēc noteikta laika zvērināts notārs izdod mantojuma apliecību un paziņo kreditoriem, kas ir mantojuma tiesībās apstiprinātie mantinieki.

Lai mantinieks varētu pilnvērtīgi realizēt savas mantinieka tiesības, viņam ir nepieciešams ar dokumentiem apliecināt īpašumtiesības vai faktisko valdījumu pār iegūto mantojumu.

Mantojuma apliecība pār visu mantojumu ir viena. Ja vēlāk top zināms, ka mantojuma masā ir vēl kādi objekti, notārs izdod papildinājumus mantojuma masai, atsaucoties uz pirmo mantojuma apliecību.

## KOPSAVILKUMS

1. Civillikuma 691. pantā ir noteikts, ka gribu pieņemt mantojumu var izteikt rakstiski, mutiski, kā arī ar klusējot ar tādu darbību, kuru attiecīgos apstākļos var iztulkot vienīgi tā, ka zināma persona atzīst sevi par mantinieku. Notariāta likuma 254. panta pirmajā daļā ir noteikts, ka mantošanas iesniegumu, kurā izteikta griba par mantojuma pieņemšanu vai atraidīšanu, zvērināts notārs taisa kā notariālo aktu.

Lai labotu iepriekš minētās pretrunās un ieviestu vienotu praksi, ir nepieciešams veikt grozījumus Civillikuma 691. pantā, nosakot konkrētu mantojuma pieņemšanas formu, proti, izsakot Civillikuma 691. pantu šādā redakcijā:

“Gribu pieņemt mantojumu var izsacīt, iesniedzot zvērinātam notāram mantošanas iesniegumu, kurā ir skaidri izteikta griba mantojuma pieņemšanai vai atraidīšanai un ko zvērināts notārs taisa notariālā akta formā. Ar konkludentām darbībām mantinieks var izsacīt gribu, ja mantojuma masā neietilpst reģistrējama kustama vai nekustama manta.”

2. Ir nepieciešams ieviest vienotu terminoloģiju attiecībā uz jēdzieniem “mantojuma inventārs”, “mantas saraksts”, “mantojuma saraksts”, “inventāra saraksts”, “mantojuma inventāra saraksts” un “inventārs”, apstiprinot jēdzienu “inventāra saraksts”. Turpretim ar jēdzienu “mantojuma saraksts” būtu jāsaprot viss, kas ar mantojuma iegūšanu un pieņemšanu pāriet uz mantinieku, to starpā pasīvi.

3. Ja inventāra saraksts ir nepieciešams nepilngadīga mantinieka mantisko interešu aizsardzībai, pēc autores domām, inventāra saraksts ir jāizveido bāriņtiesai. Bāriņtiesai, tāpat kā zvērinātam tiesu izpildītājam, ir piekļuve visai nepieciešamai informācijai, lai izveidotu mantojuma sarakstu. Ieviešot šādu sistēmu, tiktu:

- 1) samazinātas mantojuma inventāra izstrādes izmaksas, jo bāriņtiesa atšķirībā no zvērināta tiesu izpildītāja var iegūt informāciju bez maksas;
- 2) paātrināts mantošanas process, jo netiktu papildus iesaistīts zvērināts tiesu izpildītājs;
- 3) novērsta nevienlīdzība pakalpojuma izmaksās pilsētā dzīvojošiem un novadā dzīvojošiem bērniem.

4. Uzaicinājuma termiņš, ko zvērināts notārs nosaka pie mantojuma atklāšanās, ir garāks par inventāra tiesības izlietošanai paredzēto termiņu, jo uzaicinājuma termiņš nevar būt īsāks par trijiem mēnešiem, bet inventāra tiesības izlietošanas termiņš ir tikai divi mēneši. Pēc autores domām, ja mantojuma pieņemšanai ir noteikts termiņš, tad tas būtu jāattiecina arī uz mantojuma pieņemšanu ar inventāra tiesību termiņu, pat ja inventāra tiesības izlietošana ir obligāta.

5. Atsevišķos gadījumos bērna interesēs ir pārdot viņam piederošu nekustamo īpašumu vai kustamo mantu, jo, piemēram, automašīnas vērtība līdz bērna pilngadības sasniegšanai var būt zudusi. Tiesiskais regulējums šobrīd pieļauj bērnam piederošā īpašuma pārdošanu tikai konkrētos gadījumos, līdz ar to izdarāmi grozījumi Civillikuma 280. pantā, papildinot to ar 5. punktu, kurā būtu noteikts, ka pārdot nepilngadīgajam piederošu nekustamo īpašumu pieļaujams, ja nekustamā īpašuma vai kustamas mantas saglabāšana neatbilst bērna interesēm.

6. Civillikuma 655. pantā ir norāde par mantojuma atklāšanos ar mantojuma atstājēja izsludināšanu par mirušu ar tiesas lēmumu, taču Civilprocesa likuma 286. pantā ir noteikts, ka tiesa šādā gadījumā taisa spriedumu par pazudušās personas izsludināšanu par mirušu. Nepieciešams precizēt Civillikuma 655. pantu, izsakot to šādā redakcijā:

“Mantojums atklājas ar mantojuma atstājēja nāvi vai ar viņa izsludināšanu par mirušu ar tiesas spriedumu.”

7. Lai gan mantojuma apliecībā tiek norādīta mantojamā manta un tiesības, tā nav īpašumu tiesību pierādošs dokuments. Mantojuma apliecība apliecina mantinieka mantošanas tiesības, ne īpašumtiesības.

8. Saskaņā ar Civillikuma 382. pantu mantojums ir kopība, kurā ietilpst visa kustamā un nekustamā manta, un Notariāta likuma 318. panta pirmās daļas 6. punktā ir norādīts, ka mantojuma apliecībā norāda mantojamās mantas sastāvu. Ņemot vērā iepriekš minēto, mantojuma masā ietilpst jebkurš priekšmets, pat visniecīgākā un nevērtīgākā daļa, kas ir piederējusi mantojuma atstājējam.

Nepieciešams papildināt Notariāta likuma 318. panta pirmās daļas 6. punktu, izsakot šādā redakcijā:

“Mantojuma apliecībā norāda:

6) mantojamās mantas sastāvu (publiskos reģistros reģistrēta kustama, nekustama manta, kā arī tāda neregistrēta manta, kuras vienas vienības apmērs pārsniedz 500 euro apmēru);”

9. Latvijas normatīvajos aktos un metodiskajos noteikumos nepastāv regulējums, ar kura palīdzību būtu iespējams kontrolēt, lai par vienu un to pašu mantojumu tiktu izveidots tikai viens mantojuma inventāra saraksts, kā arī to, lai mantojuma inventāra saraksta pielikumus, papildinājumus vai labojumus izdarītu tikai tas zvērinātais tiesu izpildītājs, kurš izstrādājis sākotnējo inventāra sarakstu. Lai novērstu iepriekš minēto problēmu, darba autore piedāvā Notariāta likuma 308. pantu izteikt šādā redakcijā:

“Pēc iesnieguma saņemšanas zvērināts notārs aicina zvērinātu tiesu izpildītāju, kura iecirknim piekrīt mantojuma atstājēja pēdējā deklarētā dzīves vieta, bet, ja tā atrodas ārpus pilsētas, – attiecīgo bāriņtiesu, izstrādāt inventāra sarakstu mantojuma lietā.”

10. Notariāta likuma 253. pantā ir noteikts, ka mantošanas iesniegumu, kurā izteikta griba par mantojuma pieņemšanu vai atraidīšanu, zvērināts notārs taisa kā notariālo aktu. Notariālā forma ir rakstiska, un to raksturo vairākas papildu pazīmes, kas izriet no notāra darbībām rakstveida dokumenta kā notariāla akta izveidošanā. Notariāta likumā mantojuma pieņemšanai ir noteikta viena konkrēta forma – notariāla forma.

Pēc autores domām, nepieciešams precizēt Notariāta likuma 253. pantu, izsakot to šādā redakcijā:

“Mantinieks vēršas pie zvērināta notāra, kas praktizē tajā apgabaltiesas darbības teritorijā, kur bija mantojuma atstājēja pēdējā deklarētā dzīvesvieta, bet, ja tā nav zināma, – pēc mantojamās mantas vai tās galvenās daļas atrašanās vietas, lūdzot sagatavot notariālo aktu par mantojuma pieņemšanu vai atraidīšanu.”

11. Ir nepieciešams noteikt, ka notāriem, reģistrējot mantojuma lietu, ir jāieskatās iedzīvotāju reģistrā un jāpārlicinās par citu mantinieku esamību. Ja notārs konstatē, ka mantojuma atstājējam ir radinieki, kuriem ir tiesības uz mantojumu, notāram potenciālajiem mantiniekiem ir jānosūtīta uzaicinājums ierasties pie notāra, lai paustu savu gribu par mantojuma pieņemšanu vai atraidīšanu.

12. Viens gads ir pietiekams laiks, lai mantinieki saņemtu ziņas par mantojuma atstājēja nāvi un pagūtu izteikt savu gribu par mantojuma pieņemšanu vai atraidīšanu. Ņemot vērā mūsdienu tehnoloģijas, ziņas izplatās ātri un nav nepieciešams Civillikuma 693. panta trešajā daļā noteiktais vārdu salikums “no ziņu saņemšanas laika”.

Autore ierosina izteikt Civillikuma 693. pantu šādā redakcijā:

“Ja mantojuma pieņemšanai mantojuma atstājējs noteicis noteiktu termiņu, tad ieceltajam mantiniekam tas jāievēro.

Ja tāds termiņš nav noteikts, bet mantinieki ir uzaicināti, tad mantot aicinātajam sava griba par mantojuma pieņemšanu jāizteic līdz uzaicinājumā noteiktajam termiņam.

Ja uzaicinājuma nav bijis, tad mantiniekam jāizsaka sava griba pieņemt mantojumu gada laikā, skaitot šo termiņu no mantojuma atklāšanās dienas.”

## IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS

### Literatūra

1. Balodis K. Ievads civiltiesībās. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC, 2007.
2. Briedis V. Mantojuma pieņemšana un mantojuma atraidīšana. Rīga, 1939.
3. Bukovskis Vl. Testamenta spēku apstrīdošu prasības sūdzību jūrīdiskā konstrukcija. Rīga: Latvijas kultūras spiestuve, 1930.
4. Cīncels J. Mantošanas tiesības Kurzemē un Vidzemē un mantinieku apstiprināšana caur tiesu. Kuldīga: E.Petķeviķa apgādība, 1924.
5. Drande J. Mantojumu lietu kārtošana. Rīga: Zemnieka Domas, 1937.
6. Dzirkals J. Bērnu tiesiskais stāvoklis turpināmā mantas kopībā. Rīga: Splendid, 1939.
7. Gencs Z. Mantošana. Zinātniski praktisks komentārs. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002.
8. Gencs Z. Civillikuma komentāri. Otrā daļa. Mantojuma tiesības (655.-840. pants). Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2012.
9. Gencs Z. Mantojumu kārtošana. Rīga: Mans Īpašums, 1996.
10. Joksts O. Terminu skaidrojošā vārdnīca civiltiesībās (ģimenes un mantojuma tiesībās). Rīga: SIA Drukātava, 2012.
11. Kalna S. Ģimenes un mantojuma tiesības. Rīga: Biznesa vadības koledža, 2009.
12. Kalniņš E. Tiesisks darījums. Likums un Tiesības. Nr. 10 (14) Oktobris, 2000.
13. Kalniņš E. Privāttiesību teorija un prakse. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005.
14. Kalniņš V. Romiešu civiltiesību pamati. Rīga: Zvaigzne, 1977.
15. Krauze R. Mantojuma tiesības Latvijas Republikā. Rīga: KIF Biznesa komplekss, 1994.
16. Krauze R. Mantojuma tiesības (2. papildinātais izdevums). Rīga: Biznesa komplekss, 1997.
17. Pavars A. Mantošanas tiesības. Rīga: Liesma, 1968.
18. Rozenfelds J. Mantošanas tiesības Latvijas PSR. Rīga: Latvijas Universitāte, 1990.
19. Sinaiskis V. Mantojuma tiesības. Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1940
20. Torgāns K. Civilprocesa likuma komentāri. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra.

### Publikācijas

1. Augstākās tiesas Civillietu departaments. Tiesu prakses vispārinājums strīdos par mantojuma tiesībām. Pieejams:  
<http://www.at.gov.lv/files/docs/summaries/2007/apkopojums.doc>

2. Bite I. Par nedzimuša bērna tiesību aizsardzību. Jurista Vārds, 2012.gada 24.jūlijs Nr. 30 (729). Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/250413-par-nedzimusa-berna-tiesibu-aizsardzibu/>
3. Damane L., Zīle K. Mantojuma tiesību problēmjaudājumu aktualizācija. Jurista Vārds, 2009. 13.janvāris, Nr.2 (545). Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=186180>
4. Dzedulis, Z. Mantojumā atstāto parādu nasta. Pieejams: [http://news.lv/Latvijas\\_Avize/2009/10/21/mantojuma-atstato-paradu-nasta](http://news.lv/Latvijas_Avize/2009/10/21/mantojuma-atstato-paradu-nasta)
5. Gabre A. Notāri iedrošina un aicina nebūt vienaldzīgiem. Neatkarīgā Rīta Avīze Latvijai, 2017.gada 1.marts. Pieejams: [http://news.lv/Neatkariga\\_Rita\\_Avize\\_Latvijai/2017/03/01/notari-iedrosina-un-aicina-nebut-vienaldzīgiem](http://news.lv/Neatkariga_Rita_Avize_Latvijai/2017/03/01/notari-iedrosina-un-aicina-nebut-vienaldzīgiem)
6. Kesnere R. Ar viltu izkrāpj īpašumus. Diena, 2017.gada 2.janvāris. Pieejams: <http://news.lv/Diena/2017/01/02/ar-viltu-izkrapj-ipasumus>
7. Lapsa J. Dzīvokļu īpašnieku kopība civilprocesā. Jurista Vārds, 31.01.2017., Nr. 5 (959). Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/270058-dzivoklu-ipasnieku-kopiba-civilprocesa/>
8. Latvijas apgabaltiesu un Zemesgrāmatu nodaļu tiesnešu sanāksmēm par izsoles aktu pieteikumu lietu noformēšanas un izskatīšanas problēmjaudājumiem 20-21.lpp. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/Media/Default/Page/Latvijas%20apgabaltiesu%20un%20Zemesgr%C4%81matu%20noda%C4%BCu%20tiesne%C5%A1u%20san%C4%81ksm%C4%93m%20par%20izsoles%20aktu%20pieteikumu%20lietu%20noform%C4%93%C5%A1anas%20un%20izskat%C4%AB%C5%A1anas%20probl%C4%93mjaut%C4%81jumiem.doc>
9. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departaments. Tiesu prakses vispārinājums strīdos par mantojuma tiesībām. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/files/docs/summaries/2007/apkopojums.doc>
10. Osipova S. Latvijas notariāta funkcijas un tā sniegtās juridiskās palīdzības pieejamība, to izvērtējums: pētījums. Pieejams: [www.tm.gov.lv/lv/documents/petijumi/Osipova\\_petijums\\_07022009-final.doc](http://www.tm.gov.lv/lv/documents/petijumi/Osipova_petijums_07022009-final.doc)
11. Rone, D. Mantojuma tiesību eiropeizācija. Pieejams: [http://www.juristavards.lv/body\\_print.php?id=200277](http://www.juristavards.lv/body_print.php?id=200277)
12. Snipe A., Šlitke N. Mantojuma masa kā lietas dalībnieks civilprocesā. Jurista Vārds, 03.11.2015., Nr. 43 (895).
13. Stračkaitis M. Kādēļ Lietuvas notāriem tiek deleģētas jaunas notariālās darbības. Jurista Vārds, 20.12.2016., Nr. 51 (954).

14. Švemberga A. Mantojuma prasība. Jurista Vārds, 2003. 8.jūlijs, Nr.25/26 (283/284).  
Pieejams: [www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=76963](http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=76963)
15. Tieslietu ministrijas Pētījums par Civillikuma lietu tiesību daļas pirmās, otrās un trešās daļas modernizācijas nepieciešamību. Pieejams: <https://www.tm.gov.lv/lv/nozares-politika/petijumi>.
16. Tulbovičs Z. Juridiskas personas mantotspēja. Rīga: Vārds, 1939.
17. Vukotičs M. (Miloš Vukotić) Pārskats par Serbijas mantošanas tiesībām. Jurista Vārds, 2017.gada 17.janvāris. Pieejams: [http://news.lv/Jurista\\_vards/2017/01/17/parskats-par-serbijas-mantosanas-tiesibam](http://news.lv/Jurista_vards/2017/01/17/parskats-par-serbijas-mantosanas-tiesibam)
18. Zīle K. Mantojuma pieņemšanas sekas. Tiesību efektīvas piemērošanas problemātika, Latvijas Universitātes 72.zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2014.
19. Žavoronkova I. Nepiedzenamo nekustamā īpašuma nodokļa parādu administrēšana. Jurista Vārds, 2016.gada 19.aprīlis, Nr. 16 (919).

#### **Normatīvie akti**

1. Civillikums: Latvijas Republikas likums. “Valdības Vēstnesis”, 20.02.1937. Nr.41.
2. Civilprocesa likums: Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 3.novembris, Nr.326/330 (1387/1391). Ziņotājs, 1998. 3.decembris, Nr.23.
3. Bāriņtiesu likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2006. gada 7. jūlijs, Nr. 107 (3475).
4. Notariāta likums: Latvijas Republikas likums. Ziņotājs, 1993. 5.jūlijs, Nr.26/27. Latvijas Vēstnesis, 1993. 9.jūlijs, Nr.48.
5. Tiesu izpildītāju likums: Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis, 2002. 13.novembris, Nr.165 (2740). Ziņotājs, 2002. 12.decembris, Nr.23.
6. Likums “Par nekustamā īpašuma nodokli” Latvijas Republikas likums. “Latvijas Vēstnesis”, 145/147 (860/862), 17.06.1997., “Ziņotājs”, 13, 1997. 3.jūlijs.
7. Noteikumi par mantojuma reģistra un mantojuma lietu vešanu: Ministru kabineta 2008.gada 4.augusta noteikumi Nr.618. Latvijas Vēstnesis, 2008. 22.augusts, Nr.130 (3914).
8. Ministru kabineta 2009.gada 19. novembra rīkojumā Nr.797 „Par Konceptiju par Civillikuma Mantojuma tiesību daļas modernizāciju”.
9. Francijas civilkodekss (Code civil). Pieejams:  
<https://www.legifrance.gouv.fr/Traductions/en-English/Legifrance-translations>
10. Lietuvas Civilkodekss (Civil Code of the Republic of Lithuania). Pieejams: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.245495>

11. Igaunijas Mantojuma likums (Law of Succession Act). Pieejams:  
<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/506112013007/consolide>
12. Serbijas likums "Par bezstrīdus tiesas procedūrām" (The Law on Non-Contentious Proceedings). Pieejams:  
[http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:5Gzk4bCMFIQJ:www.mpravde.gov.rs/files/Law%2520on%2520Non-Contentious%2520Proceedings\\_180411.doc+&cd=1&hl=lv&ct=clnk&gl=lv](http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:5Gzk4bCMFIQJ:www.mpravde.gov.rs/files/Law%2520on%2520Non-Contentious%2520Proceedings_180411.doc+&cd=1&hl=lv&ct=clnk&gl=lv)
13. Nīderlandes Civilkodekss (Dutch Civil Code). Pieejams:  
<http://www.dutchcivillaw.com/civilcodebook044.htm>

### **Tiesu prakse**

1. Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2011.gada 9.marta spriedums lietā Nr.SKC-102/201.
2. Latvijas Republikas Augstākās tiesas spriedums lietā Nr.SKC-531/2002.
3. Latvijas Republikas Augstākās tiesas spriedums lietā Nr.SKC-48/2016. Mantinieka īpašumu tiesību
4. Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2011. gada 9. novembra spriedums Lietā Nr. SKC-354/2011.
5. Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2013.gada 6.augustā lēmums lietā Nr. C02021113.
6. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma lēmums Nr.1, 1995. gada 27. martā „Par likumu piemērošanu mantojuma lietās”
7. Rīgas apgabaltiesas 2016.gada 3.februāra lēmums lietā Nr.C04059015.
8. Rīgas apgabaltiesas 2016.gada 28.aprīļa lēmums lietā Nr.C04059015.
9. Liepājas tiesas 2015.gada 20.maija spriedums lietā Nr. C20134215.
10. Par likumu piemērošanu mantojuma lietās: Augstākās tiesas plēnuma 1995.gada 27.marta lēmums.
11. Rīgas apgabaltiesas 2014. gada 27. marta spriedums lietā Nr. C04198312.
12. Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesas 2015. gada 2. septembra spriedums lietā Nr. C28233815.
13. Siguldas tiesas 2013. gada 19. novembra spriedums lietā Nr. C35132613.
14. Liepājas tiesas 2014. gada 16. maija spriedums lietā Nr. C20129914.
15. Rīgas rajona tiesas Siguldā 2015. gada 28. aprīļa spriedums lietā Nr. C35112114.
16. Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2016. gada 16. novembra spriedums lietā Nr. C30618515.

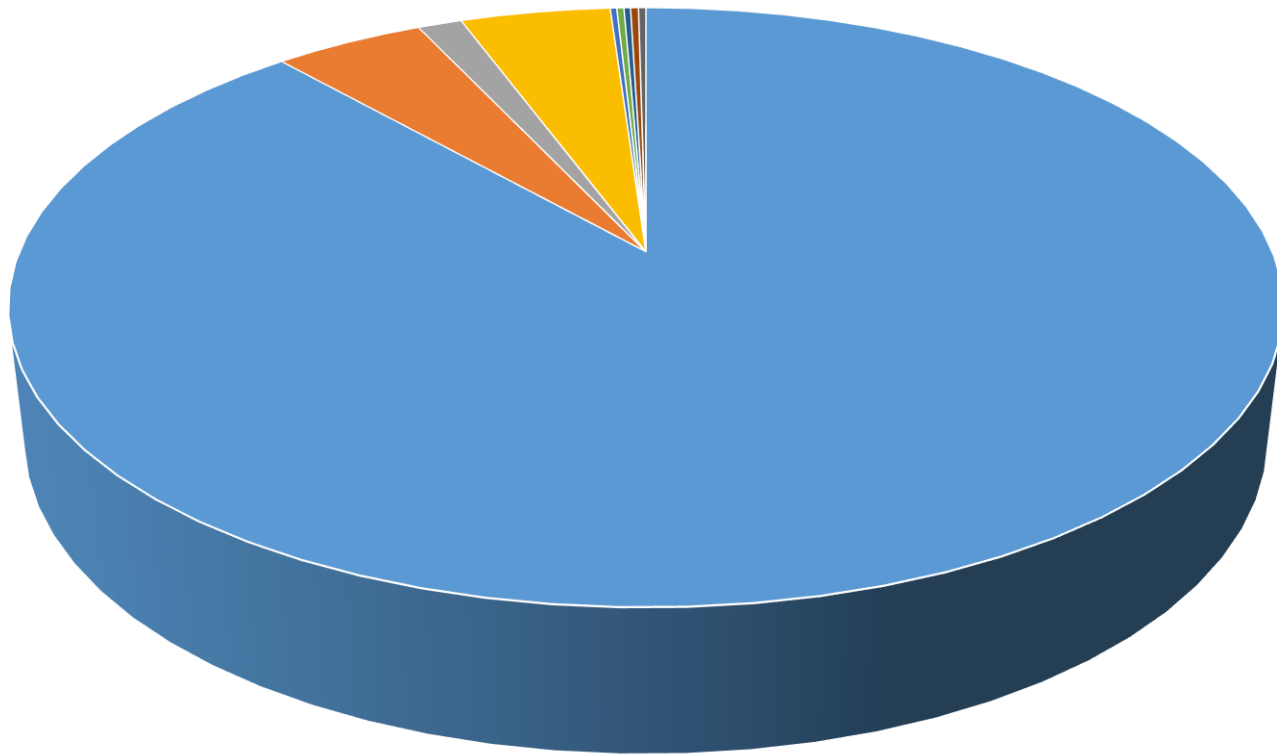
### **Videomateriāli:**

1. Latvijas Universitātes 75. konference Sekcija „Vides, procesuālo un komercietisību problēmas” Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=Am7nbn4s4C0&t=6910s>

## **Pielikumi**

### Notāru izsludinātie uzaicinājuma termiņi (2016.gada janvāris-2017.gada marts)

■ 3 mēneši ■ 4 mēneši ■ 5 mēneši ■ 6 mēneši ■ 7 mēneši ■ 8 mēneši ■ 9 mēneši ■ 10 mēneši ■ 11 mēneši



	3 mēneši	4 mēneši	5 mēneši	6 mēneši	7 mēneši	8 mēneši	9 mēneši	10 mēneši	11 mēneši	Kopā
2017. gada marts	808	43	14	43	3	2	2	2	4	921
2017. gada februāris	658	41	10	40	1	0	0	2	4	756
2017. gada janvāris	652	40	15	34	1	3	2	0	2	749
2016. gada decembris	596	37	12	32	0	0	1	1	3	682
2016. gada novembris	655	34	7	47	0	1	2	3	5	754
2016. gada oktobris	626	29	12	29	1	1	0	2	0	700
2016. gada septembris	688	37	15	26	1	3	0	4	1	775
2016. gada augusts	758	27	16	41	0	1	0	0	1	844
2016. gada jūlijs	631	37	14	36	2	2	3	2	1	728
2016. gada jūnijs	586	30	7	31	0	3	1	0	1	659
2016. gada maijs	674	36	8	32	6	2	0	2	0	760
2016. gada aprīlis	767	49	11	45	2	3	4	3	2	886
2016. gada marts	760	28	8	30	2	1	4	4	1	838
2016. gada februāris	754	39	6	40	2	2	2	1	0	846
2016. gada janvāris	633	21	0	21	2	1	2	2	1	683
Kopā:	10246	528	155	527	23	25	23	28	26	11581

## DOKUMENTĀRĀ LAPA

Maģistra darbs „Mantojuma pieņemšanas, atraidīšanas forma un termiņi” izstrādāts LU Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore: Līva Līce

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: lektore *Mg. iur.* Kristīne Zīle

Darbs iesniegts Civiltiesību zinātņu katedrā 21.04.2017.

Metodiķe:

Darbs aizstāvēts maģistra gala pārbaudījuma komisijas sēdē

\_\_\_\_\_ prot. Nr. \_\_\_\_\_, vērtējums \_\_\_\_ (\_\_\_\_\_)

Komisijas sekretārs: